

Niina-Maria Lassila

Tutkimuksellisena kehittämishankkeena motivaation edistämistyökalu neuropsykiatrisen lapsen hoitomotivaation edistämiseksi

Metropolia Ammattikorkeakoulu

Sairaanhoidaja YAMK

Kliininen asiantuntija

Opinnäytetyö

14.11.2017

Tekijä(t) Otsikko Sivumäärä Aika	Niina-Maria Lassila Tutkimuksellisenä kehittämishankkeena motivaation edistämistyökalu neuropsykiatrisen lapsen hoitomotivaation edistämiseksi 99 sivua + 9 liitettä 14.11.2017.
Tutkinto	Sairaanhoitaja YAMK
Koulutusohjelma	Sosiaali- ja terveystieteiden ylempi ammattikorkeakoulututkinto
Suuntautumisvaihtoehto	kliininen asiantuntija
Ohjaaja(t)	Lehtori Marja Salmela Osastonhoitaja Sari Arpalahti
<p>Opinnäytetyöni on tutkimuksellinen kehittämishanke, jonka tarkoituksena on edistää neuropsykiatrisen lapsen hoitomotivaatiota kehittämishankkeen lopputuotoksen; motivaation edistämistyökalun avulla. Neuropsykiatrisen lapsen hoitomotivaation edistämisen lisäksi tavoitteena on motivaation edistämistyökalun avulla nostaa ”lapsen ääni” paremmin kuuluville kuntoutusprosessissa sekä nostaa esiin näkökulmia lapsen hoitomotivaation edistämisen keinoista. Lasten hoitomotivaation edistämisestä on vain vähän aiempia tutkimuksia hoitotieteissä. Tästä syystä tutkimuksellinen kehittämishanke koostui sekä kuvailevasta kirjallisuuskatsauksesta että laadullisin menetelmin toteutetusta lomakekyselystä lasten neuropsykiatrisen alan asiantuntijoille.</p> <p>Kuvaileva kirjallisuuskatsaus johdattaa motivaation tutkimisen historiasta nykypäivään ja antaa teoreettisen viitekehyksen motivaation edistämistyökalulle. Kuvailevan kirjallisuuskatsauksen pohjalta muodostin asiantuntijoiden lomakekyselyyn väittämiä, joiden sopivuutta lasten neuropsykiatrisen alan asiantuntijat arvioivat. Lisäksi lomakekyselyssä oli avoimia kysymyksiä neuropsykiatrisen lapsen motivaation edistämisen keinoista. Tuloksia analysoidessa yhdistin teoreettisen viitekehyksen asiantuntijoiden kokemuksiin neuropsykiatrisen lapsen hoitomotivaation edistämisestä. Lomakekyselyn avoimet kysymykset analysoin aineistolähtöisen sisällönanalyysin avulla.</p> <p>Kuvailevan kirjallisuuskatsauksen ja asiantuntijoiden lomakekyselyn vastausten pohjalta kehitin motivaation edistämistyökalun, jossa on kolme osiota: minun fiilis lomake, puutehtävälomake sekä motivaation edistämisen checklist.</p> <p>Motivaation edistämistyökalun osiot kehitin tutkimuksellisen kehittämishankkeen pohjalta nousseista hyödyllisistä neuropsykiatrisen lapsen hoitomotivaation edistämisen keinoista. Kuvien käytön tärkeys nousi sekä kirjallisuuskatsauksesta, että asiantuntijoiden vastauksista vahvana, joten käytin kuvia mahdollisimman paljon hyödyksi motivaation edistämistyökalussa. Motivaation edistämistyökalun avulla ”lapsen ääni” saadaan paremmin kuuluviin kuntoutusprosessissa. Kehittämässäni lomakkeissa korostuu positiivisen psykologian voima, sillä se nousi sekä kuvailevasta kirjallisuuskatsauksesta että asiantuntijoiden lomakekyselyn vastauksista vahvana motivaation edistämisen keinona.</p>	
Avainsanat	motivaatio, motivaation edistäminen, lapset, positiivinen psykologia, neuropsykiatria.

Author(s) Title Number of Pages Date	Niina-Maria Lassila Development of a motivation promoting tool for enhancing treatment of an neuropsychiatric child 99 pages + 9 appendices 14 November 2017.
Degree	Master of Health Care
Degree Programme	Master Degree in Health Care and Social Services
Specialisation option	Clinical Expertise
Instructor(s)	Marja Salmela, Lecturer Sari Arpalahti, Head nurse
<p>My thesis is a research development project aimed at promoting the neuro-psychiatric child's therapeutic motivation for the final outcome of a development project; through a motivational tool. In addition to promoting the care of the patient, the aim is to raise the voice of the child to a better level of the rehabilitation process and to increase the perspectives of promoting the child's nursing motivation. There is only a small amount of previous research on nursing care to promote the care of children. Consequently the research development project consisted of a descriptive literature review and a questionnaire survey conducted by qualitative methods for the experts in children's neuropsychiatry.</p> <p>The descriptive literature review leads the study of motivation from the history to the present and gives the theoretical framework for the motivational promotion tool. On the basis of the descriptive literature, I formulated expert statements for the form questionnaire, the suitability of which is assessed by the experts in neuropsychiatry of children. Additionally, the questionnaire contains open questions about the means of promoting the motivation of a neuropsychiatric child. When analysing the results, I combine the experience of the theoretical reference experts with the promotion of the neuropsychiatric child's nursing motivation. I analysed the open questions in the questionnaire by means of content-based content analysis.</p> <p>Based on the descriptive literature review and expert questionnaire replies, I developed a motivational promotion tool that has three sections: my form of a plea, a jubilee form and a motivation promotion checklist. The motivational promotional tool I developed is created on the basis of the research and development I have carried out based on the benefits of promoting useful nursing care to the neuropsychiatric child.</p> <p>The importance of using images have been highlighted by the literature review and the expert response, so I have used pictures as much as possible in the motivational promotional tool. With the help of this MPT, the "child's voice" is better integrated into the rehabilitation process. The forms I have developed emphasize the power of positive psychology as it rose from both the descriptive literature review and the answers from the experts' questionnaires as a powerful incentive for motivation.</p>	
Keywords	motivation, promotion of motivation, children, positive psychology, neuropsychiatry.

Sisällys

1	Johdanto	6
2	Tutkimuksellisen kehittämishankkeen asetelma, tarkoitus ja tavoitteet	8
3	Tutkimuksellisen kehittämishankkeen viitekehys	13
3.1	Tutkimuksellisen kehittämishankkeen toimintaympäristö ja kulttuuri	13
3.2	Neuropsykiatria	14
3.2.1	Neuropsykiatrinen kuntoutus	14
3.2.2	Lapsen näkökulma kuntoutuksessa	15
3.2.3	Kuvien käyttö neuropsykiatriassa	16
3.3	Positiivinen psykologia	17
3.4	Motivaatio	18
3.5	Motivaatioteoriat	20
3.6	Itseohjautuvuusteoria: Motivaatio ja kolme perustarvetta	21
3.6.1	Vapaaehtoisuus	22
3.6.2	Kyvykkyys	23
3.6.3	Yhteenkuuluvuuden tunne	24
3.6.4	Neljäs perustarve hyväntekeminen	26
3.7	Motivaatiotutkimuksen uudet suuntaukset	27
3.8	Motivaation edistäminen	27
3.8.1	Motivoiva haastattelu	30
3.8.2	Tunteiden vaikutus motivaatioon	31
3.8.3	Työntekijän motivaatio ja ilmapiiri	32
3.8.4	Perhe ja koulu motivaation edistäjänä	33
3.8.5	Muutosprosessi ja kuntoutussuunnitelma	33
4	Tutkimuksellisen kehittämishankkeen tutkimusmenetelmät ja toteutus	35
4.1	Kuvaileva kirjallisuuskatsaus	38
4.2	Lomakekyselyn tutkimusmenetelmät ja toteutus	40
4.2.1	Lomakekyselyn strukturoitujen väittämien analysointi	42
4.2.2	Lomakekyselyn avointen vastausten analysointi	43
5	Tulosten tarkastelu	45
5.1	Strukturoitujen kysymysten tarkastelu	45
5.2	Neuropsykiatrisen lapsen hoitomotivaation edistämisen keinot	61
5.2.1	Työntekijän keinot lapsen motivoitumisessa	61

5.2.2	Työntekijän keinot perheen motivointityössä	63
5.2.3	Lapsen näkökulma	64
5.3	Neuropsykiatriset keinot lapsen motivaatiota edistettäessä	65
5.4	Motivaatiota edistävä ympäristö	68
6	Motivaation edistämistyökalu	70
6.1	Minun fiilis lomake	70
6.2	Puutehtävä – lomake	73
6.3	Motivaation edistämisen checklist	76
6.4	Tutkimuksellisen kehittämishankkeen implementointi ja motivaation edistämistyökalun jalkauttaminen	77
6.5	Palautekyselyn pohdinta	79
7	Tutkimuksellisen kehittämishankkeen eettiset näkökohdat ja luotettavuus	82
7.1	Tutkimuksellisen kehittämishankkeen eettiset näkökohdat	82
7.2	Menetelmien ja tuloksien luotettavuus opinnäytetyössä	84
8	Tutkimuksellisen kehittämishankkeen yhteenveto	89
8.1	Tavoitteiden toteutuminen, jatkotutkimusaiheet ja jatkokehittämishaasteet	93
	Lähteet	96

Liitteet

- Liite 1. Tiedonantokirje tutkittavalle
- Liite 2. Suostumuslomake tutkittavalle
- Liite 3. Kyselylomake
- Liite 4. Aineistolähtöisen sisällön analyysin luokittelutaulukot
- Liite 5. Minun fiilis- lomake
- Liite 6. Puutehtävä- lomake
- Liite 7. Motivaation edistämisen checklist
- Liite 8. Palautekysely
- Liite 9. Hus tutkimuslupa

1 Johdanto

Opiskelen Metropoliasa ylemmän ammattikorkeakoulun kliininen asiantuntija tutkintoa. Tutkimukseni on muodoltaan tutkimuksellinen kehittämishanke. Tutkimuksellisen kehittämishankkeen tarkoitus on luoda motivaation edistämistyökalu edistämään neuropsykiatrisen lapsen hoitomotivaatiota. Tavoitteena on myös nostaa esille näkökulmia lapsen hoitomotivaation edistämisen keinoista ja nostaa lapsen ääni paremmin kuuluville hoitoprosessissa. HUS:ssa yhtenä ajankohtaisena teemana ja kehitettävänä asiana on saada lasten oma näkemys ongelmista ja tavoitteistaan paremmin esille hoitoprosessissa. (HYKS, lastenneuropsykiatrian yksikön tuloskortti 2016.) Motivaation edistämistyökalun avulla on tarkoitus edistää neuropsykiatrisen lapsen hoitomotivaatiota sekä saada lapsen oma näkemys ja mielipiteet paremmin esille. Näin ollen tutkimuksellinen kehittämishanke sopii hyvin HUS:n ajankohtaisiin tavoitteisiin.

Asiakkaan motivaatiolla on merkittävä vaikutus koko hoitoprosessin kannalta. Erilaiset käyttäytymisongelmat liittyvät usein tyytymättömyyteen ja heikkoon motivaatioon, sillä tyytymättömyys on usein seurausta tarpeiden tyydyttämisen estymisestä (Ruohotie 1998: 48). On myös tärkeää, että asiakas itse kokee työskentelyn hyödylliseksi. Käsiteltävien asioiden on oltava asiakkaalle tärkeitä, keskeisiä ja hänen todellisuudestaan nousevia. Asiakkaan sitoutumisen kannalta keskeistä työskentelyssä on toimivan yhteistyön luominen. (Uusitalo-Malmivaara toim. 2014: 214-215.) Neuropsykiatrisen lapsen hoitomotivaation lisääntyessä on mahdollista päästä tehokkaammin työskentelemään myös hoitotavoitteiden eteen, joiden tarkoitus on parantaa lapsen ja perheen elämänlaatua.

Lapsen hoitomotivaation edistämisestä on vain vähän aiempia tutkimuksia, joten kuvaillevaan kirjallisuuskatsaukseen olen poiminut tietoa motivaation edistämisestä hoito- ja lääketieteen lisäksi kasvatustieteiden ja positiivisesta psykologiasta sekä uusimmista motivaatioteorioista. Aiempien tutkimusten vähyyys lapsen hoitomotivaation edistämisen keinoista oli myös yksi tärkeä syy ryhtyä tähän tutkimukselliseen kehittämishankkeeseen. Motivaation edistämisen keinoja olisi hyvä tutkia jatkossa lisää, sillä aihe tärkeä. Motivaation edistämällä on laajoja positiivisia vaikutuksia ihmisen elämään missä tahansa kontekstissa.

Uusissa motivaatiotutkimuksissa on esitetty, että ihmisellä on kolme psykologista perustarvetta: vapaaehtoisuus, kyvykkyys ja yhteenkuuluvuus. Näiden tarpeiden läsnäolo tai poissaolo selittäisi suurimman osan hyvinvoinnistamme ja sisäisestä motivaatiostamme. (Uusitalo-Malmivaara toim. 2014: 48.) Lasten neuropsykiatriassa ja yleisesti mielenterveytyössä näiden tarpeiden turvaaminen ja lisääminen lapsen elämässä voi olla haastavaa, sillä moni lapsi kokee ainakin aluksi joutuneensa hoidon piiriin vasten omaa tahtoaan. Motivaation edistämistyökalun avulla pyritään lisäämään lapsen tunnetta itse vaikuttaa asioihin ja tavoitteisiin sekä lisätä lapsen kokemusta tulla kuulluksi. Motivaation edistämistyökalun avulla myös lapsen kyvykkyuden tunnetta pyritään lisäämään.

Tutkimuksellinen kehittämishanke etenee vaiheittain seuraavassa järjestyksessä: Kuvaileva kirjallisuuskatsaus, HUS:n lasten neuropsykiatrian yksikön asiantuntijoiden lomakekysely sekä motivaation edistämistyökalun implementointi käytäntöön. Kuvailevan kirjallisuuskatsauksen sekä lomakekyselyiden vastausten pohjalta kehitin motivaation edistämistyökalun, joka on tutkimuksellisen kehittämishankkeen lopputuotos.

Motivaation edistämistyökalussa on kolme osiota; minun fiilis lomake, puutehtävä sekä motivaation edistämisen checklist. Motivaation edistämistyökalua voi tarvittaessa käyttää apuna neuropsykiatrisessa hoidossa olevan lapsen hoitoprosessissa. Neuropsykiatrisesti oireilevien lasten erityispiirteiden vuoksi olen hyödyntänyt paljon visuaalisuutta motivaation edistämistyökalussa, sillä lasten on usein helpompi hahmottaa asioita kuvista kuin pelkistä sanallisista viesteistä (Lehtisare 2017: 17.). Lisäksi lasten neuropsykiatrian asiantuntijoiden lomakekyselyistä nousi esille kuvien käytön hyödyllisyys neuropsykiatrisen lapsen motivaatiota edistettäessä.

Motivaation edistämistyökalu on monipuolinen ja helppokäyttöinen. Sen avulla työskennellään menetelmillä, jotka ovat tutkimuksellisessa kehittämishankkeessa todettu edistävän neuropsykiatrisen lapsen hoitomotivaatiota. Koko tutkimuksellisen kehittämishankkeen taustalla tavoitteena on motivoituneempi, tyytyväisempi, suoriutuvampi ja onnellisempi lapsi sekä perhe. Lapsen hyvän hoitomotivaation seurauksena on todennäköisesti myös lapsen parempi hoitoon sitoutuminen sekä paremmat hoitotulokset.

Toivon motivaation edistämistyökalusta olevan mahdollisimman paljon hyötyä HUS:n neuropsykiatrian yksikön työntekijöille neuropsykiatrisen lapsen hoitomotivaation edistämistyössä. Kehittämishankkeen kautta saatua tutkimustietoa ja materiaalia voi mahdollisesti hyödyntää myös muussa mielenterveys- sekä kasvatustyössä.

Opinnäytetyö on julkinen asiakirja ja se on tarkoitettu ensisijaisesti HUS organisaation ja Metropolia Ammattikorkeakoulun käyttöön. Tutkimus tullaan julkaisemaan ammattikorkeakoulujen opinnäytetöitä ja julkaisuja esittelevässä Theseus-verkkopalvelussa (www.theseus.fi).

2 Tutkimuksellisen kehittämishankkeen asetelma, tarkoitus ja tavoitteet

Tutkimuksellisen kehittämishankkeen tarkoitus on luoda motivaation edistämistyökalu HUS neuropsykiatrisen yksikön työntekijöille edistämään neuropsykiatrisen lapsen hoitomotivaatiota. Tavoitteena on myös nostaa näkökulmia esiin lapsen hoitomotivaation edistämisen keinoista sekä nostaa lapsen näkökulma hoitoprosessissa paremmin esille. Idea tutkimuksellisen kehittämishankkeen aiheeseen nousi HUS:n ajankohtaisista tavoitteista, jossa yksi keskeinen tavoite oli nostaa lapsen ääni paremmin kuuluville sekä korostaa lapsen näkökulmaa. Tämä tausta-ajatus ja tavoite ohjaa koko tutkimuksellisen kehittämishankkeen sisältöä. (HYKS, lastenneuropsykiatrian yksikön tuloskortti 2016.) Mietin myös millaisen aiheen kehittelystä olisi mahdollisimman paljon käytännön hyötyä neuropsykiatrisessa hoidossa olevalle lapselle ja hänen perheelleen sekä työntekijöille, jotka työskentelevät yksikössä asiantuntijoina.

Lapsen hoitomotivaatio on suuri tekijä koko hoitoprosessin onnistumisen sekä hoitotuloksien kannalta. Motivointi on taitoa rakentaa ja ylläpitää yhteyttä asiakkaaseen. Se on taitoa saada asiakas puhumaan ja herkistyä asiakkaan muutospuheelle. (Oksanen 2014: 73.) Motivaation edistämisessä on olennaista, että saisimme itse vaikuttaa siihen, minkä haasteiden parissa työskentelemme. Myös tieto siitä, että stressaavimmat ja haastavimmat työvaiheet ovat vain ohimeneviä hetkiä eikä pysyvä olotila, on tärkeä tiedostaa. Usein yksilön täytyy oppia myös sellaisia asioita, joita hän ei ole itse valinnut ja mitkä eivät välttämättä kiinnosta lainkaan. Tällöin tärkeää on se, millainen oppimisilmapiiri onnistutaan luomaan yksilön ympärille. (Uusitalo-Malmivaara toim. 2014: 256-257.) Motivointityön tarkoitus on herättää asiakkaan sisäinen motivaatio. Työntekijä toimii silloin motivoivasti, kun asiakkaan tulevaisuudessa on jotain odottamisen arvoista ja keskustelut koskevat sitä, miten toivottu näky toteutuu. Motivoinnin tarkoitus on asiakkaan voimaantuminen. Voimaantumisen taustalla on empowerment-käsite, jolla tarkoitetaan ihmisestä itsestään lähtevää kehitystä ja prosessia. (Oksanen 2014: 259.)

Huomasin, että aiheesta löytyy vain vähän tutkimuksia hoitotieteissä. Koin siis hyödylliseksi ja tarpeelliseksi kartoittaa lapsen hoitomotivaation edistämisen keinoja tutkimuksellisessa kehittämishankkeessani.

Tutkimuksellisen kehittämishankkeeseen sisältyy neljä vaihetta; 1. Kuvaileva kirjallisuuskatsaus, 2. lomakekysely neuropsykiatrisen yksikön asiantuntijoille, 3. motivaation edistämistyökalun esittely yksikön työntekijöille 4. palautekysely asiantuntijoille. Alla kaavio tutkimuksellisen kehittämishankkeen kunkin osion tarkoituksista, menetelmistä sekä tavoitteista.

Tutkimuksellisen kehittämishankkeen vaiheet ja kunkin vaiheen tarkoitus, menetelmät ja tavoitteet eriteltynä:

Tutkimuksellisen kehittämishankkeen päätarkoitus on kehittää motivaation edistämistyökalu HUS:n lasten neuropsykiatrian yksikköön. Menetelminä käytän kuvailevaa kirjallisuuskatsausta, lomakekyselyä neuropsykiatrian yksikön asiantuntijoille sekä valmiin motivaation edistämistyökalun implementointia käytäntöön. Pää tavoite on edistää neuropsykiatrisen lapsen hoitomotivaatiota. Tavoitteena on myös saada ”lapsen ääni” paremmin kuuluviin hoitoprosessissa sekä nostaa esiin näkökulmia lapsen hoitomotivaation edistämisestä.

Kuvailevan kirjallisuuskatsauksen tarkoitus on ottaa selvää, millaista tietoa lapsen hoitomotivaation edistämisestä on jo olemassa. Menetelmänä on kartoittaa kuvailevan kirjallisuuskatsauksen keinoin lapsen motivaation edistämisestä tehtyjä tutkimuksia ja aiheeseen liittyvää uutta kirjallisuutta. Kuvailevan kirjallisuuskatsauksen tavoite on muodostaa väittämiä motivaation edistämisestä asiantuntijoiden lomakekyselyyn sekä kerätä tietoa motivaation edistämistyökalun kehittelyä varten. Kuvailevaa kirjallisuuskatsausta voi luonnehtia yleiskatsaukseksi ilman tiukkoja ja tarkkoja sääntöjä. Tässä menetelmässä käytetyt aineistot ovat laajoja ja aineiston valintaa eivät rajaa metodiset säännöt. Tutkittava ilmiö pystytään kuitenkin kuvaamaan laaja-alaisesti ja tarvittaessa luokittelemaan tutkittavan ilmiön ominaisuuksia. (Salminen 2011: 6.) Koska motivaation edistämisestä on tehty niin vähän tutkimuksia, kuvailevan kirjallisuuskatsaus sopi tutkimuksellisen kehittämishankkeen menetelmäksi yhdistettynä muihin ohessa esitettyihin menetelmiin.

Lomakekyselyn tarkoitus lasten neuropsykiatrisen yksikön työntekijöille on tutkia kuvailevan kirjallisuuskatsauksen pohjalta muodostamiani väittämiä eli sitä, miten eri kuvailevan kirjallisuuskatsauksen pohjalta poimitut motivaation edistämisen keinot soveltuvat asiantuntijoiden mielestä käytettäväksi lasten neuropsykiatriassa. Toisena tarkoituksena on lomakekyselyn avulla tutkia asiantuntijoiden keinoja edistää neuropsykiatrisen lapsen hoitomotivaatiota ja tavoitteena on kerätä tietoa motivaation edistämistyökalua varten. Lomakekyselyyn osallistui yksitoista lasten neuropsykiatrian avohoitotiimien asiantuntijaa (n=11).

Lomakekyselyn toteutin laadullisia tutkimusmenetelmiä käyttäen. Lomakekysely on useimmiten kvantitatiivisen tutkimuksen aineistonkeruumenetelmä, mutta sitä voidaan käyttää myös laadullisessa tutkimuksessa. Lomakekyselyssä ei voida kysyä mitä tahansa sellaista, mikä olisi mukavaa tai hyödyllistä tietää, vaan siinä kysytään tutkimuksen tarkoituksen ja ongelmanasettelun kannalta merkityksellisiä kysymyksiä. Jokaiselle kysymykselle pitää löytyä perustelu tutkimuksen viitekehyksestä, tutkittavasta ilmiöstä jo

tiedetystä tiedosta. (Tuomi - Sarajärvi 2009: 74-75.) Laadullinen tutkimus ei pyri yleistettyvyyteen ja siksi otos voi olla harkinnanvarainen eli koskea esimerkiksi henkilöitä, jotka edustavat mahdollisimman hyvin tutkittavaa ilmiötä (Kankkunen - Vehviläinen-Julkunen 2013: 67.). Laadullisessa tutkimuksessa pyritään kuvaamaan jotain ilmiötä tai tapahtumaa, ymmärtämään tiettyä toimintaa, antamaan teoreettisesti mielekäs tulkinta jollekin ilmiölle. Näin ollen laadullisessa tutkimuksessa on tärkeää, että henkilöt, joilta tietoa kerätään, tietävät tutkittavasta ilmiöstä mahdollisimman paljon tai heillä on kokemusta asiasta. Tällöin tiedonantajien valinta ei voi olla satunnaista vaan harkittua ja tarkoitukseen sopivaa. (Tuomi - Sarajärvi 2009: 85-86.) Tässä tutkimuksellisessa kehittämishankkeessa lomakekyselyiden asiantuntijoiden vastausten otanta on suhteellisen pieni (n=11), mutta kohderyhmä on tarkoin harkittu, sillä halusin nimenomaan lasten neuropsykiatrian asiantuntijoiden kokemuksia ja mielipiteitä neuropsykiatrisen lapsen hoitomotivaation edistämisen keinoista.

Motivaation edistämistyökalun implementoinnilla käytäntöön on tarkoitus opettaa motivaation edistämistyökalun käyttöä lasten neuropsykiatrian yksikön asiantuntijoille ja nostaa esille tutkimuksellisessa kehittämishankkeessa esille nousseita motivaation edistämisen keinoja. Tavoitteena on tutkimuksellisen kehittämishankkeen kautta saadun tiedon implementointi sekä motivaation edistämistyökalun jalkauttaminen käytäntöön. Uuden toimintatavan käyttöönotto neuropsykiatrisen lapsen hoidossa edellyttää sekä tiedon leviämistä, että levittämistä. Tiedon levittämisen tavoitteena on kohdistaa oikea tieto oikeille ihmisille oikeassa paikassa ja muodossa. (Holopainen - Juntila ym. 2014: 109.)

Uuden tiedon tai toimintatavan käyttöönotto tulee olla etukäteen hyvin suunniteltu, ja tiedon leviämisen onnistumista on seurattava. Yhtenäisten käytäntöjen leviäminen organisaatiossa edellyttää, että organisaatio on valmis siihen ja että sillä on tarvittavat tukirakenteet tiedon levittämiseksi ja hyödyntämiseksi. Sovellettaessa näyttöä asiakkaan hoitoon nähdään tiedon hyödyntämisen vaikutukset, joita voidaan mitata esimerkiksi hoitotuloksina. Käytännössä toiminnan tuloksia tulisi pystyä arvioimaan, jotta tiedettäisiin, tekeekö organisaatio oikeita asioita. (Holopainen - Juntila ym. 2014: 110-117.)

Tutkimuksellisesta kehittämishankkeesta olisi tarkoitus olla mahdollisimman paljon käytännön hyötyä lasten neuropsykiatrisen yksikön työntekijöille. Tästä syystä on tärkeää, että esittelen työkalun itse ja pidän luennon tutkimuksellisessa kehittämishankkeessa esille nousseista motivaation edistämisen keinoista sen sijaan, että valmis tutkimushan-

keraportti vain lähetettäisiin yksikön työntekijöille. Kirjallisessa muodossa tutkimuksellisesta kehittämishankkeesta saatu hyöty ja tieto jäisi todennäköisesti paljon pienemmäksi. Tärkeää oli myös sopia yksikön osastonhoitajan Sari Arpalahden kanssa sijainti, mistä motivaation edistämistyökalu löytyy jatkossa ja tiedottaa asiasta työntekijöille.

Asiantuntijoiden palautekyselyn tarkoituksena on selvittää asiantuntijoiden mielipide tutkimuksellisesta kehittämishankkeesta. Tavoitteena on arvioida palautteen avulla motivaation edistämistyökalun implementoinnin onnistumista käytäntöön sekä koko tutkimushankkeen hyödyllisyyttä ja käyttökelpoisuutta lasten neuropsykiatrisessa yksikössä.

Tutkimuksellisen kehittämishankkeen tutkimuskysymys on; miten edistää neuropsykiatrisen lapsen hoitomotivaatiota lasten neuropsykiatrisen yksikössä? Kuvailuvan kirjallisuuskatsauksen avulla saan vastauksen kysymykseen: Millaista tietoa lapsen hoitomotivaation edistämisestä on jo olemassa? Lomakekyselyllä saan vastauksen kysymyksiin: Kuinka hyvin olemassa olevat motivaatioteoriat ja motivaation edistämisen keinot ovat sovellettavissa lasten neuropsykiatrisiin? Sekä millaista tietoa ja kokemusta asiantuntijoilla on neuropsykiatrisen lapsen hoitomotivaation edistämisestä? Lomakekysely on kaksi vaiheinen. Se koostuu kuvailuvan kirjallisuuskatsauksen pohjalta poimituista väittämissä sekä avoimista kysymyksistä. Väittämien avulla tutkin, ovatko kirjallisuudesta löytyvät motivaation edistämisen keinot sovellettavissa neuropsykiatrisen lapsen hoitomotivaation edistämiseen. Avoimet kysymykset antavat tietoa asiantuntijoiden keinoista ja kokemuksista edistää neuropsykiatrisen lapsen hoitomotivaatiota. Palautekysely vastaa kysymykseen: Kuinka hyödylliseksi ja mielenkiintoiseksi asiantuntijat kokivat tutkimuksellisen kehittämishankkeen? Sekä onko kuinka todennäköistä, että kehittämäni motivaation edistämistyökalu jalkautuu käytäntöön?

Aineisto on yleensä riittävä silloin, kun tutkija voi vastata tutkimuskysymykseensä. Oleellisinta on siis miettiä, millaisella aineistolla on mahdollista vastata tutkimuskysymykseen ja millaista tietoa tutkimuksella tavoitellaan. (Ronkainen, Pehkonen ym. 2013: 117-118.) Omaan tutkimuskysymykseeni miten edistää neuropsykiatrisen lapsen hoitomotivaatiota parhaiten, saa vastauksen yhdistämällä kuvailuvan kirjallisuuskatsauksen sekä lomakekyselyn tulokset. Näiden tuloksien pohjalta kehitin motivaation edistämistyökalun, joka on tutkimushankkeeni lopputuotos.

Tutkimuksellisen kehittämishankkeen kautta saatua tutkimustietoa ja materiaalia on tarkoitus voida mahdollisesti hyödyntää myös muussa mielenterveys- sekä kasvatus-työssä.

3 Tutkimuksellisen kehittämishankkeen viitekehys

3.1 Tutkimuksellisen kehittämishankkeen toimintaympäristö ja kulttuuri

HUS kuntayhtymä muodostuu viidestä sairaanhoito-alueesta, jotka ovat HYKS-sairaanhoitoalue sekä Hyvinkään, Lohjan, Porvoon ja Länsi-Uusimaan sairaanhoitoalueet. (HUS, hallinto 2017.) HUS on kansainvälisesti korkeatasoinen, uutta tietoa luova sairaalaorganisaatio, jossa potilaiden tutkimus ja hoito ovat laadukasta, oikea-aikaista, turvallista ja asiakaslähtöistä. (HUS, Hus:n strategia 2012-1016.)

Lomakekysely toteutetaan HUS:n lasten neuropsykiatrian yksikön avotiimien työntekijöille. Yksikössä tehdään vaativan tason neuropsykiatrista diagnostiikkaa ja annetaan neuropsykiatrisiin ongelmiin kohdentuvaa kuntoutusta. Yksikössä hoidetaan alle 13-vuotiaita lapsia ja heidän perheitään ja siellä toimii kaksi eri neuropsykiatrista avohoitotyöryhmää sekä päiväkeskus. Yksikössä työskentelee osastonhoitajan lisäksi sairaanhoitaja, toimintaterapeutteja, psykologeja, neuropsykologeja, puheterapeutti, sosiaalityöntekijä sekä neuropsykiatriaan erikoistuneita lääkäreitä. (Hus sairaanhoito 2017.) Lomakekyselyyn vastaavat asiantuntijat työskentelevät päivittäin neuropsykiatristen lasten ja heidän perheiden kanssa lasten neuropsykiatrisessa yksikössä. Lomakekyselyyn vastasi yksitoista (n=11) lasten neuropsykiatrisen yksikön avohoitotiimien asiantuntijaa.

Aiheeni sopii hyvin HUS:n ajankohtaisiin tavoitteisiin, joista yksi on lapsen oman näkemys nostaminen entistä paremmin esille. (HYKS lasten neuropsykiatrian yksikkö tulokortti 2016.). Lapsen hoitomotivaation edistämisestä löytyi vähän tutkittua tietoa hoitotieteissä. Motivaation edistämistä on tutkittu lähinnä kasvatustieteiden ja psykologian piirissä. Lääke- ja hoitotieteissä hoitomotivaation edistämisestä on paljon hiljaista ja käytännössä opittua tietoa, mutta vain vähän tieteellisesti tutkittua tietoa. Näin ollen koin tärkeäksi ja hyödylliseksi tutkia ja kehittää neuropsykiatrisen lapsen hoitomotivaation edistämisen keinoja.

3.2 Neuropsykiatria

Moderni psykiatrinen tutkimus perustuu suurelta osin neurotieteellisiin menetelmiin, mutta se ei ole silti neurologiaa. Psykiatrian pohjalla ovat monipuoliset haastattelutekniikat sekä erilaiset terapiat yhdistettynä moderneihin biologisiin hoitomuotoihin. Neurologia perustuu taas tarkkaan biologiseen ja kausaaliseen diagnostiikkaan. Neuropsykiatriassa on näitä molempia. Neuropsykiatria on tapa tarkastella neurologisia ja psykiatrisia sairauksia. Tieto neurologian ja psykiatrian perusteista sekä neuropsykologisten, neuroradiologisten ja neurofysiologisten tutkimusmenetelmien hallitseminen ovat keskeistä. Neuropsykiatria perustuu käsitykseen mielen ja aivojen erottamattomuudesta. (Terveyskirjasto 2017)

Lasten ja nuorten neuropsykiatriset häiriöt ovat ensisijaisesti kehityksellisiä aivojen toimintaan liittyviä häiriöitä, joihin liittyy usein samanaikaisia psykiatrisia ongelmia. Joillakin neuropsykiatrisilla häiriöillä on ennen kaikkea voimakas vaikutus sosiaaliseen kanssakäymiseen muiden ihmisten kanssa. (Mielenterveysseura 2017.) Neuropsykiatrisia kehityksellisiä häiriöitä ovat esimerkiksi aktiivisuuden ja tarkkaavaisuuden häiriöt, erilaiset autismikirjonhäiriöt, kuten aspergerin- tai touretten oireyhtymä. (Hus 2017.) Neuropsykiatristen häiriöiden esiintyvyys on viime vuosikymmeninä kasvanut suuresti. Mahdollisesti lisääntyneen tietoisuuden takia ne tunnistetaan paremmin. Neuropsykiatrisesti oirehtivat lapset ovat riskissä syrjäytyä ja saada liitännäisoireita. Yksilöllisten tukitoimien aloittaminen ajoissa helpottaa arjen sujuvuutta, vähentää syrjäytymisen riskiä ja ongelmien kasaantumista. (Nepsy-käsikirja 2011: 29.)

3.2.1 Neuropsykiatrinen kuntoutus

Neuropsykiatrisesti oireilevan lapsen kuntoutus toteutetaan lapsen ja perheen tarpeiden mukaisesti. Tukitoimet täytyy aloittaa heti, kun lapsella tai nuorella havaitaan toiminta- tai oppimiskyvyn ongelmia. Käypähoitosuosituksen mukaan tukitoimia ovat:

- päivähoito- ja koulujärjestelyt tarpeenmukaisine pedagogisine toimineen
- vanhemmille annettavat ohjeet ADHD-lapsen tai nuoren ohjaamisesta psykologin tai puhe-, toiminta- tai fysioterapeutin antama ohjaus tai kuntoutus
- sosiaalitoimen tukimuodot (tukihenkilö tai -perhe, perhetyö, muu). (Käypähoito)

Esimerkiksi ADHD:n keskeiset oireet vähenevät sekä psykososiaalisilla hoitomuodoilla, että lääkehoidolla. Vanhempien jaksamista ja hyvinvointia tulee tukea kuntoutuksessa. Lapselle tai nuorelle tehdään yksilöllinen kuntoutussuunnitelma, johon kirjataan suunnitellut tukitoimet ja kuntoutus sekä asetetut hoitotavoitteet, -menetelmät, aikataulu, seuranta aikatauluineen ja vastuuhenkilöt. Hoidon tehoa seurataan haastattelun, klinisen arvion ja kyselylomakkeiden tai lääkehoidon seurantalomake avulla. Hoidon alkaessa määritetään hoidon tavoitteet esimerkiksi levottomuuden väheneminen, läksyjen teon onnistuminen, joiden saavuttamista hoidon aikana arvioidaan. Hoitomyöntyvyydellä ja sen koetulla hyväksyttävyydellä on vaikutusta hoidon toteutumiseen ja siten myös hoidon tehoon. (Käypähoito 2017.)

Psykososiaalisilla hoidoilla tarkoitetaan erilaisia lapselle ja hänen perheellensä annettavia lääkkeettömiä hoitoja. Tavallisimpia niistä ovat:

- vanhempainohjaus
- tukitoimet päiväkodissa ja koulussa
- käyttäytymishoito (behavioral treatment) kotona, päiväkodissa ja koulussa
- psykoterapia
- toimintaterapia
- neuropsykologinen kuntoutus
- ADHD-valmennus, "coaching"
- sopeutumisvalmennuskurssit ja vertaistuki

Usein neuropsykiatrisesti oireilevan lapsen kuntoutus toteutetaan yhdistelmähoitona eli lapsi ja perhe saa samanaikaisesti montaa eri hoitomuotoa. (Käypähoito 2017.)

Kuvien käyttö, ennakointi, sarjakuvapiirtäminen, sosiaalisten tarinoiden käyttö, asioiden ja tapahtumien pilkkominen pienempiin osiin eli osittaminen sekä motivointi ovat hyödyllisiä keinoja käyttää kaikille lapsille ja nuorille, mutta erityisen hyödyllisiä neuropsykiatrisista oireista kärsiville lapsille ja nuorille heidän erityispiirteiden vuoksi. (Arjen selviytymiskeinot, ammattihenkilöiden toteama kuntoutus.) Neuropsykiatrisen lapsen kuntoutuksessa tärkeää on lapsen neurokognitiivisten erityispiirteiden ymmärtäminen. Visuaalisuus, kuvien käyttö, ennakointi, toistot, osittaminen ja lapsen vahvuuksien hyödyntäminen ovat avainasemassa. (Kaartinen – Schoop 2011.)

3.2.2 Lapsen näkökulma kuntoutuksessa

Sosiaali- ja terveysturvan tuoreessa raportissa on kuvattu lapsen kuntoutuksen hyviä käytäntöjä, jotka vahvistavat lapsen osallistumista ja toimijuutta arjessa. Tutkimuksen tulokset osoittivat, että lapselle merkityksellinen toiminta arjessa mahdollistuu kolmen toisiinsa nivoutuvan elementin kautta: lapsi toimijana, mieluisa toiminta sekä yhteistoiminta. Lapsi toimijana käsittää lapsen identiteetit ja minäkuvan, tunteet ja haaveilun, osallisuuden yhteisössä sekä lapsen oman tahdon ilmaisemisen ja mahdollisuuden vaikuttaa asioihin. Lapsen mieluisa toiminta on lapsen maailmaan kiinnittyvää sekä lapsentahtista. Se sisältää oppimista, onnistumisia, elämyksellisyyttä sekä leikkisyyttä ja se tuottaa lapselle iloa. Yhteistoiminta rakentuu vastavuoroisessa neuvottelussa sisältäen joustavuutta, vastuun ottoa sekä jatkuvuutta. Yhteistoiminta edellyttää valmistautumista ja rakentuu yhteisenä oppimisprosessina. Suuntaa yhteistoiminnalle antaa yhdessä sovitut tavoitteet ja käytännöt. (Sipari – Vänskä – Pollari 2017.)

Lapsen merkityksellisen toiminnan rakentumista arjessa ohjasivat tutkimuksen mukaan seuraavat arvot: turvallisuus, luottamus, rohkeus, rehellisyys sekä yhdenvertaisuus. Lapsen kuntoutuksen hyvät käytänteet sisälsivät yksilöllisten voimavarojen korostamista, lapsen osallistumisen tavoitteiden suuntaisten ratkaisujen löytymistä yhdessä sekä perheen arjen sujumisen tärkeyttä. Lapsen edun punninta on parasta toteutua kuntoutuksessa lapsen, perheen ja ammattilaisten kumppanuudessa yhdessä neuvotellen. (Sipari – Vänskä – Pollari 2017.)

3.2.3 Kuvien käyttö neuropsykiatriassa

Varsinkin autismispektrin häiriöistä kärsivien kanssa kuvien käyttö sanojen tukena on todettu tehokkaammaksi keinoksi kommunikoida kuin pelkästään sanallinen kommunikointi (Kamio - Taichi 2000.). Kuvien käyttö myös keskittymishäiriöistä kärsivän lapsen kanssa on todennäköisesti pelkkää sanallista kommunikaatiota tehokkaampaa, sillä kuvat ovat pysyvämpiä, selkeämpiä ja niihin voi syventyä niin pitkäksi aikaa kuin on tarpeellista viestin ymmärtämiseksi. Vaikka puhumiseen ja ymmärtämiseen ei suuria haasteita liittyisikään, kuvien avulla voidaan rikastuttaa päivittäistä vuorovaikutusta. Lasten on usein helpompi hahmottaa asioita kuvista kuin pelkistä sanallisista viesteistä. Kuvien avulla saadaan myös lapsen kokonaisvaltainen keskittyminen käsiteltävään asiaan. Arjessa visualisuutta voidaan käyttää apuna esimerkiksi ympäristön, ajan, tilojen, toiminnan ja henkilöiden jäsentämisessä. Myös tunteita ja tarpeita voidaan ilmaista kuvien välityksellä sekä jakaa kokemuksia toisen kanssa. Kuvat usein myös herättävät lapsen

mielenkiinnon ja innostavat vuorovaikutukseen häiriöiden tyypistä riippumatta. (Lehtisare 2017: 11-17.)

Uusimpien tutkimusten mukaan autismikirjon häiriöistä kärsivät lapset ymmärtävät värillisistä kuvista paremmin viestejä kuin mustavalkokuvista (Hartley - Allen 2015: 28.).

3.3 Positiivinen psykologia

Positiivinen psykologia on tämän vuosituhannen aikana laajentunut monihaaraiseksi tieteenalaksi, jonka kenttään kuuluu ajattelun ja käyttäytymisen ilmiöiden tutkimista mitä erilaisimmissa yhteyksissä. Ihmisen tunteet vaikuttavat oppimiseen, motivaatioon ja energisyyteen. Positiivinen psykologia tutkii, miten voimme tunnistaa ja kehittää hyvää itsessämme ja toisissamme sekä edistää kaikkien mahdollisuuksia menestyä. Positiivisen psykologian keskeinen tutkimuskohde on ihmisen subjektiivinen hyvinvointi eli onnellisuus. (Uusitalo-Malmivaara 2014: 19-23.) Positiivinen psykologia pyrkii vastaamaan kysymykseen: voiko psykologia tuottaa tietoa, jonka avulla voidaan lisätä hyvinvointia yhtä suuressa mittakaavassa? Se keskittyy siis tutkimaan yksilön vahvuuksia ja voimavaroja heikkouden ja puutteiden tarkastelun sijaan (Positiivinen psykologia 2017.)

Usein ihmisistä on raskasta puhua ongelmista ja miettiä niiden syitä. Asiakkaat saattavat odottaa ammattiauttajiltakin kritiikkiä tai tuomiota. Työskentely asiakkaan kanssa helpottuu, kun keskitytään elämän toimiviin puoliin, asiakkaan vahvuuksiin ja toiveisiin. Ihminen on usein halukas yhteistyöhön, joka lähtee liikkeelle siitä, missä hän on hyvä. Samalla syntyvät myönteiset tunteet taas mahdollistavat uusien toimintamallien löytymisen ja asiakkaan tilanteen helpottumisen. Vahvuuksista ja unelmista puhuttaessa ollaan usein lähellä ihmiselle kaikkein tärkeimpiä asioita. Tällöin työntekijän on hedelmällistä poimia asiakkaan puheesta merkityksiä ja luomaan asiakkaan kanssa uusia tapoja elää niitä todeksi ja etsiä uusia polkuja umpeutuneiden tilalle. Positiiviseen psykologiaan perehtynyt työntekijä voi havaita asiakkaalle merkityksellisiä asioita vielä aiempaa tarkemmin ja innostaa asiakasta pohtimaan oman elämänsä merkityksiä. (Uusitalo-Malmivaara toim. 2014: 213-214.)

Myönteisten tunteiden vaikutusta yksilöön ja ryhmiin on tutkittu psykologian historiassa vähän. Vasta 1990-luvun lopulla positiivisen psykologian synnyttyä kiinnostuttiin selvittämään, miten myönteiset tunteet vaikuttavat ihmiseen ja hänen hyvinvointiinsa. Fredriksinin teorian 2009 mukaan myönteiset tunteet rakentavat ja laajentavat ajattelua sekä huomiokykyä niin yksilö- kuin ryhmätasolla. Myönteiset tunteet myös lisäävät luovuutta,

rakentavat elämän tyytyväisyyttä ja parantavat kykyä kohdata vastoinkäymisiä. Fredrikson käsittelee tunteita tiloina, joihin yksilö voi vaikuttaa toiminnallaan ja omilla asenteillaan. Hyvinvoinnin ja elämään tyytyväisyyden luomiseksi positiivisen psykologian tutkimukset painottavat myönteisten tunteiden löytämistä sekä menneestä, nykyhetkestä että tulevasta. (Uusitalo-Malmivaara toim. 2014: 210-213.)

Myönteiset tunteet ovat kaikille terapiasuuntauksille yhteinen sekä muutosta luova ilmiö. Myönteisten tunteiden teoria selittää suuren osan kaikissa terapioissa tapahtuvasta paranemisesta. Positiivinen psykologia on näyttänyt teorian toteen kokeellisesti: Kun lapsille luodaan myönteinen tunne ennen matematiikan koetta muistelemalla hyvää kokemusta tai antamalla pala suklaata, koesuoritus on selvästi parempi kuin verrokkiryhmällä. Näin ollen voidaan päätellä, että lapset, joille oli syntynyt myönteinen tunnetila joko muiston tai suklaan avulla, hyödynsivät paremmin matematiikan taitojaan. (Uusitalo-Malmivaara toim. 2014: 210-213.) Positiivisessa psykologiassa painotetaan näkemystä, jonka mukaan aiheet ja työskentelytavat ovat yleisluonteisia ja kaikille sopivia tai ongelman perusteella asiantuntijan asiakkaalle valitsemissa. (Uusitalo-Malmivaara toim. 2014: 214-215.)

Positiivinen psykologia on nuori tieteenala eikä se ainakaan vielä muodosta yhtenäistä koulukuntaa. Ilmiössä on enemmänkin kyse samantyyppisistä asioista kiinnostuneiden tutkijoiden muodostamasta yhteisöstä. Positiivinen psykologia sai alkunsa vuosituhanen vaihteessa tutkijoiden huomattessa, että pääpaino on psyyken häiriöiden tutkimuksessa eikä myönteisiä ilmiöitä ole juurikaan tutkittu. Positiivisessa psykologiassa tavoitteena on diagnosoida myönteisiä ilmiöitä ja hakea niille yleisiä selittäviä totuuksia. Ilmiöiden välisiä syy-seuraussuhteita etsitään asiantuntijan käsitteistä käsin toisin kuin esimerkiksi ratkaisukeskeisyydessä, jossa niitä etsitään ihmisen omasta kokemusmaailmasta. Positiivinen psykologia ja ratkaisukeskeinen menetelmä tulevat tieteenteoreettisesti eri maailmoista, mutta ne molemmat hakevat keinoja, joilla ihmiset itse aktiivisesti auttavat itseään voimaan paremmin. Molemmissa suuntauksissa yhteistä on myönteinen painopiste, menneisyyden tutkiminen toimivan löytämiseksi sekä diagnosoinnin ja patologian välttäminen. Positiivinen psykologia pyrkii kuitenkin luomaan kokonaisteoriaa ihmisen hyvinvoinnista ja se tukeutuu intervention ja tuloksen väliseen yhteyteen ja niistä koottuihin yleistyksiin. (Uusitalo-Malmivaara toim. 2014: 203-205.)

3.4 Motivaatio

Motivaatio sanan juuret ovat latinankielisestä sanasta *movere*, joka merkitsee liikkumista. Termiä on laajennettu tarkoittamaan käyttäytymistä virittävien ja ohjaavien tekijöiden järjestelmää. Motivaation kantasana on motiivi, jolla viitataan usein tarpeisiin, haluihin, vietteihin, sisäisiin yllykkeisiin sekä palkintoihin ja rangaistuksiin. Motiivit virittävät ja ylläpitävät käyttäytymisen suuntaa ja ne voivat olla joko tiedostettuja tai tiedostamattomia. Motivaatiolla tarkoitetaan siis motiivien aikaansaamaa tilaa. (Ruohotie 1998: 36-37.) McClellandin (1985) määritelmän mukaan motiivi on tietynlaiseen tavoitetilaaan kohdistuva toistuva kiinnostus tai mielen askarrus (*concern*), joka aktivoi, suuntaa ja valikoi ihmisen toimintaa. (Salmela-Aro - Nurmi 2005: 43.)

Motivaatioon liittyviä rakenteita ovat sisäinen ja ulkoinen motivaatio sekä erilaiset odotukset, tulkinnat ja uskomukset. Motivaation kehittymiseen vaikuttavat itsearvostus sekä usko omiin kykyihin ja mahdollisuuksiin. Tahdonalaisia motivaatioon liittyviä rakenteita ovat mm. sitkeys ja tahto oppia. Heckhaus ja Khul ovat kehittäneet teorian, jonka mukaan päätöksentekoa edeltävää tilaa kutsutaan motivaatioksi ja sen jälkeistä tilaa puolestaan tahdoksi. Nämä kaksi käsitettä on hyvä erottaa toisistaan, sillä motivaatioon ja tahtoon liittyvät toiminnot ohjautuvat todennäköisesti eri periaatteiden mukaan. (Ruohotie, 1998: 34-35.)

Ihminen motivoituu sekä ulkoisista että sisäisistä seikoista. Ulkoisen motivaation lähteitä ovat esimerkiksi selviytyminen, resurssien turvaaminen, sosiaalisen hyväksynnän etsiminen, raha ja maine. Tällöin ihminen reagoi ulkoa tuleviin vaateisiin ja hän suorittaa asian palkinnon vuoksi, vaikka tekeminen itsessään ei olisi palkitsevaa. (Uusitalo-Malmivaara toim. 2014: 46.) Sisäinen motivaatio kumpuaa vuorostaan henkilön sisältä, jolloin henkilö olisi valmis tekemään sitä riippumatta mistään ulkoisista palkkioista tai rangaistuksista. Sisäisestä motivaatiosta kumpuavaa toimintaa ovat esimerkiksi lasten leikki ja aikuisten harrastukset. Myös monia erilaisia työtehtäviä voi ohjata sisäinen motivaatio, jos henkilö kokee tehtävän mielenkiintoiseksi, innostavaksi, arvokkaaksi tai muuten sellaiseksi, että hän tekee sitä mielellään ja omasta tahdostaan. (Uusitalo-Malmivaara toim. 2014: 46.) Olennainen ero sisäisesti ja ulkoisesti motivoivien päämäärien välillä on niiden vaikutus hyvinvointiimme, sillä ulkoisten päämäärien tavoittelu ei lisää meidän hyvinvointiamme, kun taas sisäisesti motivoidut tavoitteet ovat yhteydessä parempaan hyvinvointiin. (Uusitalo-Malmivaara toim. 2014: 46.)

Ihmisen motivaatio voidaan jakaa myös tunneperäiseen ja tietoperäiseen motivaatioon. Tunneperäistä motivaatiota on McClelland (1942) tutkinut kuvakertomusten avulla. Hänen mukaansa kuvakertomuksista löytyvät motiivit opitaan lapsuuden esikielellisessä vaiheessa, ja sen takia ne säilyvät etäämpänä henkilön tietoisuudesta. Itsearviointilla löytyvät motiivit puolestaan opitaan vaiheessa, jossa lapsen kielellinen kompetenssi mahdollistaa itsetiedostuksen. Itsearvioitavien motiivien kehittymiseen vaikuttavat voimakkaasti lähiympäristö, joka välittää arvostamia asioita lapselle. McClelland nimitti kuvakertomuksista löytyviä motiiveja implisiittisiksi ja itsearviointista löytyviä eksplisiittisiksi motiiveiksi. Tunneperäinen ja tietoperäinen motivaatio – sanat liittävät motivaation selvemmin niitä kannatteleviin psyykkisiin prosesseihin ja avaa tutkimusalueen laajempaan ja neutraalimpaan. (Salmela-Aro - Nurmi 2005: 45-46.)

3.5 Motivaatioteoriat

Yksi klassisista näkökulmista perustuu ihmisen fysiologiaan ja sen mukaan motiivit, tarpeet ja vietit ovat yksilön sisäisiä ominaisuuksia ja ne kumpuavat omasta elimistöstämme. Fysiologisia motivaatioselityksiä voidaan vieläkin käyttää esimerkiksi nälkään ja janoon liittyviin kuvauksiin, mutta ei enää esimerkiksi seksuaalisuuden. (Salmela-Aro - Nurmi 2005: 11.)

Psykoanalyttinen teoriassa ihmisen toiminnan ajateltiin perustuvan viettilylykkeisiin ja mielihyvään. Näiden lisäksi erilaisiin lapsuusaikaisiin ihmissuhteisiin liittyvien toimintatapojen ajateltiin toistuvan samankaltaisina aikuisiän ihmissuhteissa. Psykoanalyttisen teorian mukaan yksilön toimintaa motivoivat seikat ovat tietoisien ajattelun saavuttamattomissa. Behaviorismin perusajatuksena taas oli, että jos jostain toiminnasta palkitaan, toimintaa tullaan todennäköisesti jatkamaan. Tämän oletettiin tarkoittavan myös motivaation lisääntymistä. (Salmela-Aro - Nurmi 2005: 11.)

Yhdysvalloissa Murrayn (1938) kehitti motiiviteorian, jonka keskeinen käsite oli tarve. Hänen tutkimuksensa tuottivat 28 tarvetta. Murray otti tarkastelun kohteeksi sekä yksilön että ympäristön. Hänen mukaansa tarve edustaa yksilön näkökulmaa ja paine-käsitteen avulla hän kuvasi ympäristöä ja näitä käsitteitä voidaan tarkastella suhteessa toisiinsa. Esimerkiksi sosiaaliseen vuorovaikutukseen kannustava ympäristö sopisi ulospäin suuntautuneelle ihmiselle paremmin.

Motivaatiopsykologiassa kehitettiin 1950-1960-luvuilla ajatuksia, jotka ennakoivat myöhempää modernia motivaatioteoriaa. Tällöin motiivikäsite laajeni fysiologisten tarpeiden ulkopuolelle. Harlow osoitti apinakokeissaan, että sosiaaliset ärsykkeet motivoivat usein voimakkaammin kuin fysiologisen tarpeen tyydyttäminen. Maslow taas korosti ylemmän tason tarpeita, kuten itsensä toteuttamista. (Salmela-Aro - Nurmi 2005: 11-12.)

Joseph R. Nuttinin 1984-julkaistussa kirjassa relationaalinen motivaatioteoria mullisti aiemmat käsitykset ihmisen motivaatiosta. Nuttin mukaan motiivi ei ole yksilön sisäinen ominaisuus tai voima, vaan ne ovat tarpeita. Motiivi on hänen mukaansa yksilön sisäisen tarpeen ja sen ulkoisen kohteen välinen suhde ja yksilö tyydyttää tarpeensa ulkoisen maailman kohteilla. Nuttin teoriassa motiivit muokataan konkreettisiksi tavoitteiksi ja ne toteutetaan luomalla erilaisia keinoja tavoitteiden toteuttamiseksi. Tällaisia keinoja ovat erilaiset suunnitelmat ja strategiat. Nuttin kehitteli myös motivaation mittaria, jossa henkilö jatkoi keskeneräisiä lauseita. (Salmela-Aro - Nurmi 2005: 12-13.)

Leontjevin teorian, vuonna 1977 keskeinen väittämä on, että psyykkisten ilmiöiden ja ulkomaailman välillä on kohteellista toimintaa. Teorian mukaan sekä toiminta että motivaatio ovat hierarkkisia järjestelmiä ja ne ovat Leontjevin mukaan yksilöllisiä ja ne muodostavat pohjan yksilöllisen persoonallisuuden ymmärtämiselle. Ihmisten motivaatiohierarkioiden keskeiset motiivit voivat olla hyvinkin erilaisia ja muuttuvia: yhdelle voi olla keskeistä työ, toiselle perhe ja kolmannelle joku muu. Leontjev kiinnitti huomiota myös siihen, kuinka monta keskeistä motiivia ihmisen elämässä on. Maslow'n tarvehierarkia ja Leontjevin teoria eroavat olennaisesti keskenään, sillä Leontjev korosti tarvehierarkioiden yksilöllisyyttä. (Salmela-Aro - Nurmi 2005: 14-15.)

George Kellyn (1955) kehittämä henkilökohtaisten konstruktioiden teoria on luonut erityisesti metodista pohjaa motivaatiopsykologialle. Hänen mukaansa ihminen on itsessään aktiivinen olento ja ihmiset toimivat ennakkoiden tulevia tapahtumia henkilökohtaisten käsitejärjestelmien eli konstruktioiden avulla. Kellyn kehittämän valmiusristikko-menetelmän (repertory grid) avulla voi joustavasti tarkastella ihmisten käsityksiä muista ihmisistä. Ristikon avulla saadaan kunkin ihmisen yksilöllinen käsiteavaruus, joka kuvaa hänen omaa persoonallisuuttaan. (Salmela-Aro - Nurmi 2005: 17-18.)

3.6 Itseohjautuvuusteoria: Motivaatio ja kolme perustarvetta

Itseohjautuvuusteorian juuret saivat alkunsa vuonna 1969, kun Edward Deci alkoi tutkia palkkioiden vaikutusta ihmisen motivaatioon. Sen aikaisen behavioristisen psykologian mukaan ihmisen motivaatiossa keskeinen tekijä olivat ulkoiset palkkiot ja rangaistukset. Tällöin uskottiin, että mitä enemmän on palkkiota tiedossa, sitä voimakkaampi on ihmisen motivaatio. Deci kyseenalaisti teorian osoittamalla, että ihmisellä on kahdenlaisia motivaation lähteitä, sisäisiä ja ulkoisia. Decin mukaan itseasiassa ulkoiset motivaation lähteet heikentävät ihmisen sisäistä motivaatiota. Jos esimerkiksi vapaaehtoistyötä tekeväle aletaan maksaa rahallista palkkiota, tämän jälkeen hän on vähemmän altis tekemään vapaaehtoistyötä ilman rahallista korvausta ja näin ollen hänen sisäinen innostuksensa on korvautunut ulkoisen palkkion himolla. (Uusitalo-Malmivaara toim. 2014: 45-46.)

Edward Deci ja Richard Ryan kehittivät vuonna 2000 itseohjautuvuusteorian (self-determination theory). Teorian ydinajatus on se, että ihminen on perusluonteeltaan aktiivinen. Näin ollen emme vain passiivisesti reagoi ympäristön vaatimukseen vaan aktiivisesti etsiydymme itseämme kiinnostavia asioita kohti. Itseohjautuvuusteorian mukaan sisäisen motivaation ja onnellisuuden lähteitä on kolme: vapaaehtoisuus, kyvykkyys ja yhteensuuluvuus. Näiden kolmen eri tekijän läsnäolo tai poissaolo selittää suuren osan hyvinvoinnistamme ja sisäisestä motivaatiostamme ja ne ovat välttämättömiä ihmisen terveille psykologiselle kehitykselle. (Uusitalo-Malmivaara toim. 2014: 48.)

Vansteenkiste työryhmineen (2007) ositti, että vapaaehtoisuus, kyvykkyys ja yhteensuuluvuus korreloivat hyvin vahvasti työssä koetun energisyyden ja elinvoimaisuuden, työhön omistautumisen sekä työtyytyväisyyden kanssa. Kolmen psykologisen tarpeen on osoitettu olevan merkittäviä tekijöitä myös urheilijoiden motivaatiossa, tietokonepelien menestyksekkäässä pelaamisessa, päihderiippuvuuksien hoidossa ja terveyden edistämisessä. Kesti vuosikymmeniä ja tarvittiin valtaisa määrä tutkimuksia ennen kuin itseohjautuvuusteoria yleisesti hyväksyttiin osaksi psykologiaa. (Uusitalo-Malmivaara toim. 2014: 46-49.)

3.6.1 Vapaaehtoisuus

Vapaaehtoisuus tarkoittaa ihmisen kokemusta siitä, että hän on vapaa päättämään itse tekemisistään. Vapaaehtoisessa toiminnassa tekeminen ei tunnu ulkoa ohjatulta, vaan tekemisen pääsyy on yksilön sisällä: hän kokee asian omakseen. Vastakohta on pakotettu, tiukasti kontrolloitu tekeminen. (Uusitalo-Malmivaara toim. 2014: 48-49.)

Vapaaehtoisuus eli autonomia tarkoittaa ennen kaikkea sitä, että ihminen kokee sen, mitä tekee lähtöisin itsestään, omista kiinnostuksen kohteista ja arvoista. Vapaaehtoisen toiminnan takana voimme ylpeänä seistä ja sanoa: Tämä toiminta edustaa minua, tämä on lähtöisin minusta itsestäni ja se on oman identiteettini mukaista. Vapaaehtoisuus tarkoittaa siis itsensä ilmaisemista. Vapaaehtoisen toiminnan vastakohta on kontrolloitu toiminta, joka tulee ulkopuolisesta pakosta. Saatamme päästä samaan lopputulokseen joko vapaasta tahdostamme tai ulkopuolisen pakon vuoksi. Olennaisin ero on siinä, miltä tekeminen tuntuu. Tuntuuko tekeminen siltä, että yksilö haluaa sen tehdä vai että se on pakko tehdä. Vapauden ja vapaaehtoisuuden kokeminen on yksi ihmisen perustarpeista ja vahvasti tukahdutettuna voi ihminen keksiä mitä ihmeellisimpiä asioita, jotka takaavat hänelle tunteen jonkinlaisesta omaehtoisuudesta. Tutkimusten mukaan vapaaehtoisuuden kokemus ennustaa hyvinvointia. (Martela 2015: 76-82.)

On myös ympäristöjä, joissa yksilö ei voi toimia täysin vapaaehtoisuuden pohjalta. Tällöin kontrolloivan tahon on tärkeää ymmärtää, että yksilön vapaaehtoisuus ei ole uhka vaan mahdollisuus. Oikein ymmärretty vapaaehtoisuus ei ole välttämättä ristiriidassa yhteisten tavoitteiden eteen työskentelyn kanssa. Tärkeintä on, että yksilö sisäistää kontrolloivan tahon tavoitteen ja tarkoituksen – ja sisäistää sen myös omaksi tavoitteekseen. (Martela 2015: 76-82.) Kontrolloivan tahon, joka tässä yhteydessä on neuropsykiatrian asiantuntija, pitää siis kyetä perustelemaan asiakkaalle, miksi heidän kannattaa uurastaa yhteisen tavoitteen eteen.

Perustelemisen lisäksi työntekijä voi vahvistaa asiakkaan vapaaehtoisuutta tunnistamalla yhdessä asiakkaan kanssa hänen omia kiinnostuksen, innostuksen ja arvostuksen kohteita. Lisäksi työntekijä tekee yhdessä asiakkaan kanssa suunnitelman, miten asiakas pääsee paremmin toteuttamaan näitä asioita elämässään. (Martela 2015: 83.)

3.6.2 Kyvykkyys

Kyvykkyys tarkoittaa yksilön kokemusta siitä, että hän osaa ja saa aikaan haluamiaan asioita. Kyvykkääksi itsensä kokeva henkilö uskoo pystyvänsä suorittamaan tehtävät menestyksekkäästi. Vastakohta on henkilö, joka on pettynyt suorituksiinsa ja on epävarma tulevista kyvyistään suoriutua tehtävässä. Oppimisen kokemus on tärkeä osa kyvykkyyttä, sillä oppimisen avulla kyvykkyys on kasvamaan päin. (Uusitalo-Malmivaara

toim. 2014: 48-49.) Tavalla antaa palaute suorituksista on merkitystä lapsen itsetunnonle. Itsetunnon kannalta tärkeää on korostaa lapselle sitä, mitä hän osaa sen sijasta, että korostettaisiin sitä, mitä hän ei vielä osaa. Lapselle, jonka osaamista pyritään vahvistamaan ja jolla onnistumisen kokemuksia on harvassa, tulisi aikuisen käyttää hyväksi jokainen mahdollisuus osoittaa, että hän osaa jotain ja on taas hie-man edistynyt. (Keltikangas-Järvinen 1998: 205–206.)

Onnistuminen tuntuu hyvältä. Kun vihdoin saavuttaa jotain itselleen tärkeää, oppii itselleen tärkeän asian ja huomaa vihdoin osaavansa ja hallitsevansa ennen vaikean asian. Itsensä toteuttaminen tähtää hyvinvointimme kasvamiseen. Yksi keskeinen osa itsensä toteuttamista on tunnistaa asiat, joita haluaa tehdä niiden itsensä vuoksi. Meissä asuu syvä tarve saada asioita aikaan. Nautimme myös tekemisen hetkellä siitä, että tunnemme itsemme taidokkaiksi. Kun vuorostamme emme hallitse jotain asiaa ja epäonnistumme toistuvasti, lannistumme. Vaikka olisimme kuinka innostuneita jostakin, katoaa motivaatiomme toistuvien epäonnistumisten myötä. Osaaminen siis motivoi ja tuntuu hyvältä. (Martela 2015: 94-95.)

3.6.3 Yhteenkuuluvuuden tunne

Yhteenkuuluvuuden tunne syntyy, kun yksilö kokee, että hänestä välitetään ja hän osaa välittää toisista ihmisistä. Kyse on myös yhteyden kokemisesta toiseen ihmisiin ja parhaimmillaan tunne yhteydestä on lämmin ja välittävä. Yhteenkuuluvuuden vastakohta on kokemus siitä, että toiset ihmiset ovat kylmiä, etäisiä ja pinnallisia tai että toiset vihaavat ja hylkivät häntä. Näillä myönteisillä tai kielteisillä tunteilla on merkittävä vaikutus yksilön hyvinvointiin. (Uusitalo-Malmivaara toim. 2014: 49.)

Ilo on yksi hyvinvointimme perustunteista. Keskeisimpiä ja syvimpiä ilonlähteitä ihmiselle ovat erilaiset sosiaaliset tilanteet. Lapset ovat jo synnynnäisesti erilaisia siinä, kuinka luontevasti he asettuvat yhteyteen toisten ihmisten kanssa. Kenellekään lapselle ei ole hyväksi olla omissa oloissaan, koska ulkopuolisuuden kokemus nostattaa häpeää, masennusta ja vihaa. Joukon ulkopuolelle jääminen, ulkopuolisuuden tunne, ryhmästä pois sulkeminen, eristäminen ja syrjäyttäminen satuttavat kirjaimellisesti, sillä ne aiheuttavat elimistössä saman kokemuksellisen reaktion kuin kipu. Itsensä ulkopuoliseksi tuntevalla on riski saada kasautuvia mielenterveyden häiriöitä ja joutua

sosiaalisesti syrjään yhteiskunnasta. Aikuisten velvollisuus on huolehtia siitä, ettei kukaan lapsi koe oloaan ulkopuoliseksi. (Uusitalo-Malmivaara toim. 2014: 137-142.)

Lapsella, kuten muillakin nisäkkäillä on syntyessään kaksi sosiaalisesti virittyvästi toimivaa mielihyvän lähdeä: hoivajärjestelmä sekä leikkijärjestelmä. Hoivajärjestelmä takaa sen, että lapsi hakee yhteyttä aikuiseen, jotta hänen välitön hengissä selviäminen on turvattu lämmön, unen sekä turvan suhteen. Hoivajärjestelmä voi aktivoitua myös aikuisella esimerkiksi voimavarojen vähyden vuoksi. Leikkijärjestelmä takaa sen, että lapsi lähtee kokeilemaan yhdessä muiden kanssa omia kyvykkyyden ja uskalluksen rajojaan. Leikkijärjestelmä ohjaa erityisesti leikin alkukantaista muotoa *rough and tumble*, suomeksi riehumis- tai peuhuleikkiä. Peuhaamisleikissä otetaan vahva kontakti toiseen, vuorotellaan leikillistä takaa-ajoa ja pakenemista, kiinni käymistä ja painimista. Ihmisellä tällaisia leikkejä ovat esimerkiksi piiloleikit, kutittelu ja kiusoittelu ja näitä leikkejä lapset leikkivät mielellään sekä toisten lasten, että aikuisten kanssa. Olennaista leikissä on oikea ajoitus, leikki on osattava lopettaa silloin, kun se on sopivan kiihkeää ja annettava toisen rauhoittua. Peuhaamisleikin aloitteet tulevat joskus väärinymmärretyiksi. Lasta, jonka peuhaamisjärjestelmä aktivoituu helposti, voidaan pitää helposti jopa käyttöhäiriöisenä. Sosiaalisia aloitteita ei saisi sammuttaa, vaan niitä tulisi vahvistaa myönteistä kanssakäymistä vahvistavalla tavalla. (Uusitalo-Malmivaara toim. 2014: 136-142.)

Tieteellinen näyttö vahvistaa ihmisen luontaisia taipumuksia jakaa, auttaa ja ottaa toisia huomioon. Lisäksi ihmisen mieli rakentuu ihmissuhteissa ja realisoituu ihmissuhteiden kautta. Yhteys toiseen ihmiseen on palkitsevaa ja ilman sitä ihmisen kehitys pysähtyy ja aivot näivettyvät. (Uusitalo-Malmivaara toim. 2014: 149-152.)

Ihmisen tarkkaavaisuus suuntautuu kohti merkityksellisiä asioita ja vain ne painuvat ihmisen muistiin. Myönteisesti varautuneet ärsykkeet vetävät puoleensa, kielteisiä opitaan välttämään ja merkityksettömät ärsykkeet eivät aiheuta toimintaa ollenkaan. (Uusitalo-Malmivaara toim. 2014: 149-152.)

Ryhmässä olemisen taitoja ei voi oppia kuin ryhmässä olemalla ja tässä aikuisen rooli on paljon merkittävämpi kuin on totuttu ajattelemaan. Ryhmään kuulumisen kokemuksen vahvistaminen auttaa löytämään omia vahvuuksia ja pitämään erilaisuutta osana normaalia toimintakulttuuria. Stressijärjestelmä aivoissa aktivoituu aina, kun muutos aistiympäristössä ylittää havaintokynnyksen tai kun joku asia koetaan uhkaavaksi. Stressi-

järjestelmän aktivoituminen on myös hyvä asia, sillä se on välttämätöntä kaikelle tarkkaavaiselle toiminnalle. Stressireaktioiden säätelytaitoja ei voi oppia itsekseen ja siinä lapset tarvitsevat toistensa ja erityisesti aikuisen tukea koko lapsuutensa ajan. Lasten stressireaktioiden säätelytaidoissa on huomattavia yksilöllisiä eroja. Kun lapsen käytöksessä on kasvavaa levottomuutta, tarkkaavaisuuden herpaantumista ja mielen vaeltelua, on hän hetkellisesti kadottanut yhteyden toisiin lapsiin, aikuiseen ja tavoitteelliseen toimintaan. Mikäli lapsi kokee pystyvänsä vaikuttamaan tilanteeseen, hän saattaa käyttäytyä levottomasti tai uhitella toisille lapsille. Jos lapsi taas kokee suurta voimattomuutta, hän voi pudota tilanteesta reagoimattomaan sisäiseen tilaan. Molemmissa tapauksissa lapsen stressijärjestelmä on aktivoitunut. (Uusitalo-Malmivaara toim. 2014: 154-156.)

Aikuisen tehtävä on palauttaa lapsi yhteyteen ja huolehtia siitä, että ryhmässä säilyy yhtenäisyys. Silti levoton tai vetäytynyt lapsi tarvitsee aikuisen lyhytaikaisen henkilökohtaisen tuen ja tunteen, että on tullut nähdyksi. Yhteyden palauttamiseksi auttaa, kun aikuinen menee lähemmäs lasta ja asettuu samalle tasolle samalla lempeästi ja rauhallisesti kontaktia ottamalla ja jutustelemalla ohjata huomio takaisin toivottuun toimintaan. Kieltämisen, moittimisen tai ryhmästä poistamisen sijasta lapsi pitää houkuttaa uudelleen yhteyteen, koska hän ei siihen itse pysty. Lapsen huono käytös on aina merkki hänelle liian suuresta stressistä ja tällöin aikuisen rauhallinen ja myötätuntoinen läsnäolo auttaa häntä. (Uusitalo-Malmivaara 2014: 154-157.)

3.6.4 Neljäs perustarve hyväntekeminen

Suomalainen Frank Martela on tehnyt vuosia tutkimusta yhteistyössä Ryanin kanssa todentaakseen teorian ihmisen neljännessä perustarpeesta, hyväntekemisestä. Martela uskoo, että ihmisellä on luontaisesti tarve tuntea tekevänsä hyvää toisille ihmisille ja tämä tuo tyydytystä myös ihmiselle itselleen. Tutkimustulokset tukevat väitettä, että hyväntekemisellä on itsenäinen vaikutus ihmisten kokemaan psykologiseen hyvinvointiin ja merkityksellisyyteen. Hyväntekemisen tuottama hyvinvoinnin lisäys näyttää sisältävän jotakin, mitä vapaaehtoisuus, kyvykkyys ja yhteenkuuluvuus eivät selitä. Myös moderni evoluutiotutkimus tukee ajatusta, että taipumus tehdä hyvää on ihmiselle lajityypillinen ominaisuus. Martela uskoo, että hyväntekeminen on itsenäinen hyvinvoinnin lähde, mutta vielä sitä ei ole virallisesti sisällytetty itseohjautuvuusteorian malliin. Martela jatkaa tutkimuksia, joista selviää, onko hyväntekeminen järkevää nähdä itsenäisenä psykologisenä perustarpeena vai esimerkiksi keskeisenä, mutta toistaiseksi aliarvostettuna osana

läheisyyden tarvetta. Martelan mukaan motivaatiotekijöitä on siis neljä: vapaaehtoisuus, kyvykkyys, yhteenkuuluvuus sekä hyväntekeminen. (Martela 2016: 68-71.)

3.7 Motivaatiotutkimuksen uudet suuntaukset

Tulevaisuuteen suuntautunut tutkimuslinja on luonut perustaa nykyiselle motivaatiopsykologialle. Menetelmässä selvitetään ihmisten yleistä kiinnostusta tulevaisuutta kohtaan, ihmisten kiinnostuksen kohteita, tulevaisuutta koskevan ajattelun ajallista perspektiiviä sekä henkilökohtaisen ja maailmaa koskevan ajattelun suhteita. Tämä tutkimustraditio on vaikuttanut erityisesti motivaatiotutkimuksen menetelmien kehittymiseen. (Salmela-Aro - Nurmi 2005: 20-21.)

Motivaatiotutkimus vilkastui 1980-luvulla usean tutkimusryhmän kehitellessä motivaatio-teorioita ja tutkimustapoja. Yhteistä on ollut pyrkimys kuvata ja tutkia motivaatiota itse raportoitujen tavoitteiden avulla. Myös mittarien käytön yleistyminen liittyy motivaatiotutkimuksen uusiin suuntauksiin. Tyypillisesti henkilöä pyydetään kirjoittamaan 3-10 erilaista tavoitetta, jonka jälkeen heitä pyydetään arvioimaan, millaisia ajatuksia ja tunteita kuhunkin tavoitteeseen liittyy. (Salmela-Aro - Nurmi 2005: 20.)

Motivaatiotutkimuksen uusia suuntauksia on myös tutkimuksen keskittyminen menneisyyteen, esimerkiksi siihen, mitä ihmiset elämässään katuivat. Markku Jokisaari huomasi pro gradu -tutkielmassaan, että suomalaiset aikuiset näyttävät katuvan nimenomaan niitä asioita, joita ovat jättäneet tekemättä. Viime aikoina on myös tutkittu enemmän tavoitteiden laajempaa arvo- ja motiiviperustaa. Lisäksi sosiaalipsykologinen näkökulma on yhdistetty motivaatiotutkimukseen. Tässä näkökulmassa yhteinen toiminta ja tavoite ovat keskeisiä. (Salmela-Aro - Nurmi 2005: 25.)

3.8 Motivaation edistäminen

Motivointi on taitoa rakentaa ja ylläpitää yhteyttä asiakkaaseen. Se on taitoa saada asiakas puhumaan ja herkistyä asiakkaan muutospuheelle. Motivoiva työntekijä kysyy avoimesti, vahvistaa ja heijastaa osan kuulemastaan takaisin ja tekee siitä yhteenvetoja. Työntekijä myös hahmottaa asiakkaan kokonaistilanteen ja odottaa asiakkaan omaa hahmotusta, kunnes tavoite on muodostettu yhdessä. (Oksanen 2014: 73.)

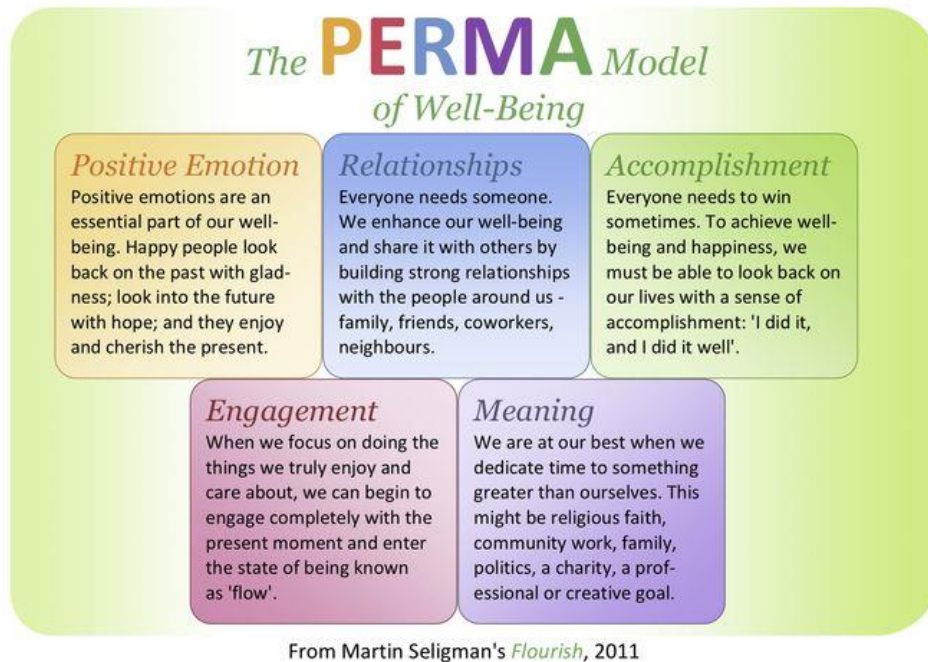
Motivaation edistämässä on olennaista, että saisimme itse vaikuttaa siihen, minkä haasteiden parissa työskentelemme. Myös tieto siitä, että stressaavimmat ja haastavimmat työvaiheet ovat vain ohimeneviä hetkiä eikä pysyvä olotila, on tärkeä tiedostaa. Usein yksilön täytyy oppia myös sellaisia asioita, joita hän ei ole itse valinnut ja mitkä eivät välttämättä kiinnosta lainkaan. Tällöin tärkeää on se, millainen oppimisilmapiiri onnistutaan luomaan yksilön ympärille. Kun motivaatio on hukassa, voi olla hyödyllistä pilkkoa kokonaisuus pienempiin osiin ja näin alkuun pääseminen helpottuu. Tekemisen aloittamisen viivyttely vain usein lisää ahdistusta, kun taas tekemiseen tarttuminen huollakin motivaatiolla edistää motivaatiota merkittävästi. Toimivia motivaation edistämisen keinoja ovat myös työskentely-ympäristön vaihtaminen, muiden kanssa yhdessä tekeminen, keskustelu, ajatusten ja ideoiden vaihto sekä kokemusten ja tunteiden jakaminen. (Uusitalo-Malmivaara toim. 2014: 256-257.)

Motivointityön tarkoitus on herättää asiakkaan sisäinen motivaatio. Tavoitteena on sisäinen herääminen ja asiakkaan oman elämän haltuun ottaminen. Työntekijä toimii silloin motivoivasti, kun asiakkaan tulevaisuudessa on jotain odottamisen arvoista ja keskustelut koskevat sitä, miten toivottu näky toteutuu. Motivoinnin tarkoitus on asiakkaan voimaantuminen. Voimaantumisen taustalla on empowerment-käsite, jolla tarkoitetaan ihmisestä itsestään lähtevää kehitystä ja prosessia. (Oksanen 2014: 259.)

Motivoinnissa tärkeää on positiivisen palautteen antaminen, sillä lapset ja nuoret oppivat uusia asioita helpommin myönteisen palautteen ja palkitsemisen kautta. Lasta ja nuorta motivoi hyvät perustelut uuden oppimisen tärkeydestä ja siitä saavutetuista hyödyistä. Erilaiset palkkiojärjestelmät, tavoitetaulukot, sopimukset ja taitojen näkyväksi tekeminen sekä eteneminen helpommasta vaikeampaan motivoivat lapsia ja nuoria. (Kaartinen - Schoop 2011, Martela 2015: 76-82. ym.)

Esimerkkinä positiivisen psykologian soveltamisesta eri konteksteissa voidaan käyttää Seligmanin kehittämää hyvinvoinnin PERMA-mallia. Malli sisältää viisi eri elementtiä; positive emotions (myönteiset tunteet), engagement (sitoutuminen), relationships (ihmissuhteet), meaning (merkityksellisyys, tarkoitus) sekä accomplishment (aikaansaaminen). Näistä eri teemoista keskustellaan asiakkaan kanssa ja positiiviseen psykologiaan tutustunut ammattilainen voi sopivissa kohdissa tarjolla keskusteluun uusia ideoita, joita positiivinen psykologia on tutkinut. (Uusitalo-Malmivaara toim. 2014: 209.) Motivaatio on yksi hyvinvoinnin ja positiivisen psykologian alaisuudessa tutkittavista ilmiöistä, joten on

tarkoituksenmukaista soveltaa PERMA-mallia myös motivaation edistämiseen ja käyttää yhtenä lähteenä myös motivaation edistämistyökalussa.

(Teacher wellbeing, resources positive psychology 2017.)

Forssen ja Rajainmaan tutkimuksessa mukana olleiden toimintaterapeuttien mukaan asiakkaan täytyy itse päästä vaikuttamaan terapiassa. Tutkimuksen mukaan motivoitumiseen voidaan vaikuttaa asiakkaan tilanteen huolellisella arvioinnilla. Tärkeää on myös selittää asiakkaalle, mitä arvioidaan ja miksi. Toimintaterapeuttien mukaan asiakkaan motivaation tukemisen kannalta on myös tärkeää tehdä arviointia ja seuranta jatkuvasti koko toimintaterapiaprosessin ajan. Lisäksi tavoitteiden asettamisella on suuri merkitys asiakkaan sitoutumisen kannalta. Huomioitavaa on myös, että terapian sisältö vastaa terapialle asetettuja tavoitteita. Toimintaterapeuttien mukaan asiakasta motivoitaessa tulee kiinnittää huomiota siihen, miten ympäristö vaikuttaa asiakkaan motivaatioon ja sen kehittymiseen. Pohdittaessa ympäristön vaikutusta on huomioitava niin sosiaalinen, fyysinen kuin ajallinenkin ympäristö. Terapiassa on tärkeää kartoittaa eri ympäristötekijät, jotka tukevat tai estävät asiakkaan motivoitumista toimintaterapiaprosessissa. (Forssen - Rajainmaa 2008: 54.)

Dennis C. Daley on tutkinut motivaation edistämistä riippuvuuksien hoidossa. Asiakkaat olivat sitä mieltä, että jo motivaatiosta puhuminen ja motivaatio-ongelmien tiedostamisella on positiivinen vaikutus hoitoprosessissa. Hänen mukaansa motivaatio vaihtelee suuresti hoitoprosessin aikana ja näin ollen on hyödyllistä olla tietoinen motivaation tasosta mahdollisimman usein, keskustella ja seurata sen vaihteluita asiakkaan kanssa. Suunnitelman tekeminen yhdessä asiakkaan kanssa on myös tärkeässä roolissa. Tukitapaamiset ovat hyödyllisiä, myös silloin, kun asiakkaasta ei itsestä tuntuisi siltä tai hänen motivaationsa kuntoutus- tai hoitoprosessiin on alhainen. Hän käyttää artikkelissaan sanontaa; ”Raahaa itsesi, niin mielesi seuraa sinua.” Daley on myös kannustanut asiakkaitaan pitämään päivittäin kirjaa motivaatiostaan ja pitänyt hyödyllisenä keskustella motivaatio-ongelmista myös ryhmässä. Asiakkaan kannalta on hyödyllistä myös hahmottaa taulukko, jossa näkyvät sekä pitkän että lyhyen tähtäimen hyödyt ja ongelmat. Pientenkin edistysaskeleiden huomioiminen ja tiedostaminen ovat hyödyllisiä asiakkaan näkökulmasta. Toivon ylläpitäminen ja säännöllinen kontakti tukihenkilöön on avuksi motivaation edistämisessä. Asiakas voi myös nimetä itselleen tärkeitä henkilöitä, kenen puoleen voi kääntyä tarvittaessa. (Dennis C. Daley 2014.)

John Wilkinsonin kirjoittaman motivaation edistämisestä kertovan artikkelin mukaan hoitohenkilökunnan on hyvä opiskella ihmisen puolustusmekanismeja, sillä niillä on suuri merkitys myös asiakkaan motivaatioon liittyen. Esimerkiksi asiakkaan käyttäessä kieltämistä puolustusmekanismeina, työntekijä voi pehmeästi kyseenalaistaa ja haastaa sitä ja tällä voi olla edistävää merkitys asioiden hyväksymiseen ja motivaation edistämiseen. Artikkelin mukaan myös toivotun käytöksen positiivinen vahvistaminen sekä negatiivisen käytöksen huomioimatta jättäminen ovat hyödyllisiä työkaluja työntekijälle ohjatessa asiakasta motivoitumaan. (Wilkinson 1997: 879-883.)

3.8.1 Motivoiva haastattelu

W.R. Miller ja C. Rollnick (1991, 2002) ovat kehittäneet motivaation edistämiseen menetelmän, jonka avulla pyritään löytämään ja vahvistamaan asiakkaan motivaatiota. Avoimet kysymykset ovat olennainen osa motivoivaa haastattelua. Tarkoituksena on saada asiakas ajattelemaan itse aktiivisesti sekä saada tietoa asiakkaan ajatuksista. (Duodecim 2014.)

Motivoivan haastattelun avulla pyritään lisäämään muutoshalua sekä vahvistetaan muutokseen sitoutumista muutossuunnitelman avulla. Haastattelun perustana on asiakkaan

ja työntekijän välinen yhteistyö. Menetelmä korostaa asiakkaan itsemääräämisoikeutta. Keskeisinä periaatteina ovat myötätunnon ilmaiseminen, asiakkaan pystyvyyden tunteen vahvistaminen, itsemääräämisoikeuden kunnioittaminen, toiminnan ja arvojen välisen ristiriidan voimistaminen muutoksen suuntaan sekä väittelyn ja painostamisen vältteleminen. Motivoivassa haastattelussa työntekijä kuuntelee aktiivisesti ja reflektoi sekä kysyy, miten asiakas itse näkee asiat. Työntekijä antaa tietoa ja palautetta sekä tekee yhteenvetoja. Hän vahvistaa olemassa olevia myönteisiä elementtejä ja esittää erilaisia vaihtoehtoja. Tärkeää on myös osoittaa erot uskomusten ja tosiasioiden välillä sekä antaa asiakkaalle miettimisaikaa. (Oksanen 2014: 72.)

Motivoivassa haastattelussa työntekijän asenne on tärkeä työkalu. Empatian osoittaminen asiakkaalle on tärkeää, sillä kun asiakas tuntee tulleensa ymmärretyksi, heidän on helpompi avautua ja kertoa asioistaan. Motivoivassa haastattelussa yhteistyö perustuu kumppanuuteen. (Psychoterapy.net 2012: 5.)

3.8.2 Tunteiden vaikutus motivaatioon

Winter tutkijaryhmineen (1998) osoitti pitkäaikaistutkimuksessaan, että yhdistämällä tunneperäisen motiivin yksilön yleisiin toimintataipumuksiin voidaan motiivien ennustettavuutta selvästi parantaa. Biernat (1989) puolestaan sai tutkimuksessaan selville, että yksilön suorituskky paranee, jos sekä tunneperäinen että itsearvioitu tietoperäinen suoriutumismotiivi ovat molemmat voimakkaita. Myös muutamat muut tutkimukset tukevat teoriaa siitä, (mm. Zurbriggen 2000.) että tunneperäinen motivaatio yhdistettynä esimerkiksi persoonan kognitiiviseen taipumukseen ennustavat parhaiten motiivin kanavoitumista toiminnaksi. Brunstein (1998) puolestaan vertaili tavoitteiden saavuttamiseen sisältyviä mielialoja. Tulos osoitti, että tunneperäiselle motivaatiolle yhdensuuntaisten tavoitteiden saavuttaminen sai aikaan voimakkaamman mielialan nousun kuin tunneperäisille motiiveille erisuuntaisten tavoitteiden saavuttaminen. (Salmela-Aro - Nurmi 2005: 46-47.) Tunneperäiset motiivit eivät siis aina sellaisenaan johda toimintaan, vaan vaativat myös muita tekijöitä kanavoitukseen motiiviksi ja motiivi toiminnaksi.

Myönteisten tunteiden teoria selittää suuren osan kaikissa terapioissa tapahtuvasta paranemisesta. Positiivinen psykologia on näyttänyt teorian toteen kokeellisesti: Kun lapsille luodaan myönteinen tunne ennen koetta muistelemalla hyvää kokemusta tai antamalla pala suklaata, koesuoritus on selvästi parempi kuin verrokkiryhmällä. Näin ollen

voidaan päätellä, että lapset, joille oli syntynyt myönteinen tunnetila joko muiston tai sukulaan avulla, hyödynsivät paremmin taitojaan. (Uusitalo-Malmivaara toim. 2014: 210-213.) Tästä voisi päätellä, että myönteisten tunteiden herättäminen on avain asemassa myös motivaatiota edistettäessä.

Pekrun on tutkinut mm. eri tunteiden vaikutusta motivaatioon. Esimerkiksi kiinnostuksen puute ja ikävystyminen rinnastetaan ja liitetään usein yhteen, mutta motivaatioon niillä on hyvin erilainen vaikutus. Kumpikaan tunteista ei johda suoraan motivoitumiseen, mutta vain ikävystymisen tunne johtaa päinvastaiseen reaktioon eli ikävystyttävän asian välttelyyn. (Pekrun - Daniels ym. 2010: 535.)

3.8.3 Työntekijän motivaatio ja ilmapiiri

Kasvatustieteissä on meneillään tutkimushanke, jossa tarkastellaan opettaja-oppilas vuorovaikutuksen yhteyksiä oppimiseen ja motivaatioon koulu-uran eri vaiheissa. (JYU, tutkimushankkeet 2017.) Uskon, että tutkimushankkeen tulokset ovat sovellettavissa myös lapsen hoitomotivaation edistämiseen hoitotieteiden alalla.

Työntekijä viihtyy työssään ja on motivoitunut, jos ihminen itse kokee työnsä mielekkääksi ja sopivan haastavaksi, siinä on saavutettavissa olevat, hyväksytyt tavoitteet, työstä saa palkkiota ja työympäristöön ollaan tyytyväisiä. Motivaatiota on pidetty avainasanana yritysten pyrkiessä parantamaan työsuorituksia. Motivoitunut työntekijä on myös siis tuottavampi yrityksen kannalta sen lisäksi, että hän voi itse hyvin. (Viitala 2014.)

Ilmapiiri vaikuttaa vahvasti työmotivaatioon. Työilmapiiri muodostuu siitä, millaista ihmisten mielestä on työskennellä organisaatiossa. Siihen vaikuttavat erityisesti työpaikan sisäiset sosiaaliset suhteet sekä yrityksen johtaminen. (Viitala 2014.)

Kasvatustieteiden piirissä on tutkittu, että oppilaan itsetunnon kehittymiseen vaikuttaa olennaisesti se, millainen ilmapiiri koulussa vallitsee. Positiivinen oppimisympäristö rakentaa positiivista minäkuvaa oppijana. Opettajan merkitys luokan ilmapiirin luomisessa on keskeinen. Myönteisessä, kannustavassa, humoristisessa ja erilaisuutta kunnioittavassa ilmapiirissä lapsi kokee olevansa arvostettu omana itsenään ja tällainen ilmapiiri rohkaisee häntä toimimaan yksilöllisesti omien edellytysten mukaisesti. Myös luottamuksellisuuden kokeminen ilmapiirissä on tärkeää. (Takala - Takala 1992: 223- 239, Vesteninen 2011: 34-37. ym.)

3.8.4 Perhe ja koulu motivaation edistäjänä

Lapset ja nuoret, jotka saavat koulussa heille räätälöityjä erityisjärjestelyjä ja joilla on toimivat perhesuhteet sitoutuvat psykiatriseen hoitoon kaikista parhaiten (Timlin 2015.) Nykyinen käsitys hoitotyöstä on kokonaisvaltainen: asiakas on osa perhettään ja perheen merkitys on merkittävä. Lasten- ja nuortenpsykiatriassa vallitsee kanta, että lasta ja nuorta ei voi hoitaa ilman perheen osallistumista hoitoon. Perhekeskeinen hoitotyö kohdistuu asiakkaaseen ja hänen perheeseensä, jonka kanssa neuvotellaan aktiivisesti hoidon kaikissa vaiheissa. (Hietaharju - Nuutila 2016: 234.)

Viime vuosina on kasvatuksen ja opetuksen kentällä korostettu yhä enemmän yksilöllisten vahvuuksien tunnistamisen ja tukemisen merkitystä positiivisten vaikutusten tuojana. Vahvuuksille rakentuvan näkökulman perusajatus on, että jokaisella yksilöllä on resursseja, osaamista, kykyjä, taitoja tai kehittymässä olevaa potentiaalia, joita käyttöönottaamalla hän voi paremmin. Positive youth development (PYD)-teorian mukaan tarkastelun kohteina ovat yksilön vahvuudet ja voimavarat, joiden avulla voidaan määritellä ja ymmärtää positiivisia kehityskulkuja ja kiinnittää huomiota olemassa olevaan kehittymispotentiaaliin sekä vastaavasti myös kehittymistarpeisiin. Omien vahvuuksien tunnistamisella on yhteys positiivisiin tulevaisuuden odotuksiin ja itsetunnon kohenemiseen. Tutkimusten mukaan vahvuuksien tunnistaminen on yhteydessä myös parempaan koulumenestykseen. (Uusitalo-Malmivaara toim. 2014: 264.)

Ylihärsilän (2014) tutkimuksen mukaan lasten minäkuvan vahvistaminen varhain peruskoulun alussa on tärkeää. Erityistä huomiota tulisi suunnata oppimisvaikeuksista kärsivien lasten ja murrosikäisten tyttöjen minäkuvien tukemiseen. Oppimisvaikeuksien määrällä on yhteys lapsen kokonaisminäkuvaan. Mitä enemmän oppimisvaikeuksia lapsella on, sitä kielteisempi kokonaisminäkuva hänellä on. (Ylihärsilä 2014.) Näin ollen hoitotahon ja koulun välinen yhteistyö on erittäin tärkeää lapsen hyvinvoinnin ja motivaation edistämisen kannalta.

3.8.5 Muutosprosessi ja kuntoutussuunnitelma

Muutos etenee vaiheittain ja voi olla pitkä prosessi. Muutos lähtee liikkeelle esiharkintavaiheesta, jolloin muutostarve on yleensä lähtöisin ympäristöstä. Esiharkintavaiheessa

asiakas on usein itse vielä kyvytön tai haluton muuttumaan. Tässä vaiheessa on tärkeää luoda yhdessä asiakkaan kanssa positiivisia tulevaisuuden näkymiä ja pohtia realistisia tavoitteita. Harkintavaiheessa asiakas on havainnut ongelman ja hän saattaa tehdä pieniä muutositytyksiä. Muutosvalmiuden merkkejä ovat helpotus ja vähentynyt vastustus. Päätöstä kohti edettäessä muutoksen hahmo rakennetaan toiminnaksi. Päätösvaiheessa asiakas on päättänyt tehdä muutoksen ja suunnittelee toteuttavansa sen lähiaikoina. Toimintaan on myös tullut uusia asioita. Viimeistään päätösvaiheessa täytyy tehdä kokonaisvaltainen suunnitelma. Suunnitelmaan hahmotellaan muutokseen vaikuttavat asiat. Lisäksi suunnitelmaan kirjataan asiakkaan tavoitteet, muutoksen toteuttamismahdollisuudet, muutoksen esteiden pohdinta ja lista sosiaalisen tuen lähteistä. (Oksanen 2014: 185-198.)

Hyvään motivointiin liittyy suunnitelman tekeminen yhdessä asiakkaan kanssa (Oksanen 2014: 73.). Suunnitelman voi laatia useasta eri suunnasta. Usein suunnitelman perusajatus tulee nopeasti keskusteluissa esiin ja suunnitelma perustuu tällöin havaintoihin, tulkintoihin ja johtopäätöksiin. Havainnoissa tulee ilmi tämänhetkinen tilanne, huolenaiheet, tulevaisuuden toiveet sekä asiakkaan voimavarat. Asiakas tulkitsee itse omaa elämänsä ja kertoo oman mielipiteensä siitä mikä on toimivaa ja mikä ei. Keskusteluissa käydään läpi vaihtoehtoinen tapa toimia sekä sen hyödyt ja haitat. Suunnitelma kirjataan ohjelmaksi ja tarkoiksi toimintasuunnitelmiksi asiakkaan arkeen. Suunnitelman pohjaksi voi myös käyttää unelmiin perustuvaa lähtökohtaa. Tällöin tavoitteeksi otetaan voimakas myönteinen tulevaisuuden näky, jota aletaan työstämään nykyhetken suunnitelmaksi. (Oksanen 2014: 198-199.)

Päätöstä seuraa toiminta ja asiakas on ryhtynyt toteuttamaan suunnitelmaa ja tavoitteista on keskusteltu. Ensimmäinen askel kannattaa suunnitella aina hyvin ja konkreettisesti asiakkaan kanssa. Palautekeskusteluita tulisi olla asiakkaan kanssa paljon ja melko tiiviisti, sillä kannustus auttaa asiakasta pysymään tavoitteessaan. Vakiintunut muutos on saavutettu, kun asiakas on saavuttanut ensimmäiset tavoitteensa ja pyrkii ylläpitämään muutosta. Muutoksen myötä myös asiakkaan identiteetti voi muuttua ja työntekijä voi auttaa minäkuvan rakentamisessa. Asiakkaan kanssa voi esimerkiksi etsiä ympäristöstä tai lehdistä esimerkkejä ihmisistä, joita voi ihaila. Hyvä palaute ohjaa asiakkaan ajatuksia, aikomuksia sekä toimintaa. (Oksanen 2014: 209-223.)

Muutoksen seuranta on jatkokertomus, jossa puhutaan siitä mitä lähiaikoina on tapahtunut, mitä on seuraavaksi odotettavissa ja käydään läpi tavoitteen suuntaisen toiminnan

edistymistä. Toiminnan muututtua tavoitteen mukaiseksi, arvioidaan sen vaikutusta mielialaan ja keskustellaan muutoksen vaikutuksista monitasoisesti. Muutostoiminnan mitattava osuus on pieni näkyvä osa muutoksessa, jossa on määritelty tavoite. Huolellisella seurannalla pystytään tuottamaan tietoa muutoksen tuomista edullisista vaikutuksista laajemmin asiakkaan elämässä. (Oksanen 2014: 209-223.)

Seurantaan kuuluu muutoksen yhteinen arviointi asiakkaan kanssa ja työntekijä antaa palautetta asiakkaalle. Arviointitilanteessa on tärkeää asiakkaan oma mielipide muutoksesta ja toiminnasta sen ympärillä. (Oksanen 2014: 209-223.)

4 Tutkimuksellisen kehittämishankkeen tutkimusmenetelmät ja toteutus

Tutkimukseni on muodoltaan tutkimuksellinen kehittämishanke. Kehittämishankkeen tarkoituksena on tuottaa kuvailevan kirjallisuuskatsauksen sekä asiantuntijoille tehtävän lomakekyselyn pohjalta motivaation edistämistyökalu edistämään neuropsykiatrisen lapsen hoitomotivaatiota. Tutkimuksellisen kehittämishankkeen aiheita olen lähestynyt laadullisen tutkimuksen menetelmin. Laadullisen eli kvalitatiivisen tutkimuksen lähtökohtana on ajatus merkitysten keskeisyydestä. Laadullinen tutkimus on usein korosteisen joustava tutkimuskäytäntö ja usein tutkimusongelmat asetetaan väljästi, sillä tutkimusongelmien ja tutkimuskysymysten vakiintuminen on jo osa tuloksia. (Ronkainen - Pehkonen ym. 2011: 81-82.)

Tutkijan ei tulisi etukäteen päättää aineiston hankinnan tai analysoinnin menetelmää, sillä ne määräytyvät vasta, kun tutkimuksen tavoite ja tutkimusongelmat ovat muotoiltu. (Ronkainen - Pehkonen ym. 2013: 46.) Tämän seikan huomasi opinnäytetyön suunnitteluvaiheessa. Vasta, kun kyselylomake alkoi hahmottua – tarkentui samalla käyttämäni tutkimusmenetelmät. Tutkimuskysymysten pohjalta pohdin, millainen aineistonkeruumenetelmän valinta veisi opinnäytetyön tavoitetta parhaiten eteenpäin ja päädyin tekemään kuvailevan kirjallisuuskatsauksen lisäksi lomakehaastattelun lasten neuropsykiatrian asiantuntijoille.

Aineistonkeruumenetelmät koostuvat kuvailevasta kirjallisuuskatsauksesta sekä lomakekyselystä lasten neuropsykiatrian yksikön avohoitotiimien asiantuntijoille. Lomakekyselyn vastaukset analysoin sekä määrällisiä että laadullisia tutkimusmetodeja käyttäen. Strukturoidut vastaukset käsittelen kvantitatiivisin eli määrällisin menetelmin kuin taas avoimet kysymykset käsittelen laadullisia tutkimusmenetelmiä käyttäen. Avoimet kysymykset analysoin aineistolähtöisen sisällönanalyysin avulla.

Hyvään tieteelliseen käytäntöön kuuluu se, että tutkimusaineisto on riittävä. Aineisto on yleensä riittävä silloin, kun tutkija voi vastata tutkimuskysymykseensä. Oleellisinta on siis miettiä, millaisella aineistolla on mahdollista vastata tutkimuskysymykseen ja millaista tietoa tutkimuksella tavoitellaan. (Ronkainen, Pehkonen ym. 2013: 117-118.) Omaan tutkimuskysymykseeni miten edistää neuropsykiatrisen lapsen hoitomotivaatiota vastataan parhaiten kuvailevan kirjallisuuskatsauksen sekä lomakekyselyn tulokset yhdistämällä. Näiden pohjalta kehitän motivaation edistämistyökalun, joka on kehittämishankkeen lopputuotos.

Tutkimuksellisen kehittämishankkeen tarkoituksena on tuottaa hyviä käytänteitä ja malleja myös kehittämistyöhön jatkossa. Tutkimuksellisessa kehittämishankkeessa hyödynnetään systemaattisesti tuotettua tietopohjaa käytännön ongelmien ratkaisemiseen. Kehittämistyöhön kuuluu käytännön ongelmien ratkaisua sekä uusien käytänteiden ja ideoiden tuottamista ja toteuttamista. Tutkimuksellisessa kehittämistyössä tutkimuksellisuus sekä luo että jakaa uutta tietoa. Se tekee työskentelystä järjestelmällistä ja analyttistä ja auttaa tarkastelemaan asioita myös kriittisesti. Kehittäminen puolestaan on tavoitteen tai tavoitteiden huolellista määrittelyä, suunnittelua ja näihin perustuvaa toteutusta suunnitelmallisesti. Kehittämisessä olennaisessa roolissa on yksilön ja organisaation oppiminen. (Suvanto 2014: 13.)

Ylemmässä AMK-tutkinnossa korostuu opiskelijan oma asiantuntijuus opinnäytetyön aiheessa. Tarkoituksena on asiantuntijuuden kehittäminen uutta tietoa hakemalla ja soveltamalla sitä käytäntöön. Systemaattinen ja kriittinen tiedonhaku ja sen analyttinen käytäntöön vieminen ovat keskeisiä prosessissa. Tutkimuksellinen kehittämishanke vaatii myös hyvää yhteistyötä ja aktiivista vuorovaikutusta opettajan, toimeksiantajan ja opiskelijan välillä. (Suvanto 2014: 14.) Tutkimuksellisessa kehittämishankkeessani yhteistyö HUS:n lasten neuropsykiatrian yksikön osastonhoitajan Sari Arpalahden kanssa oli ensiarvoisen tärkeää koko tutkimuksellisen kehittämishankkeen tarkoituksenmukaisuuden

ja toteutumisen kannalta. Yhteistyön avulla varmistui, ettei asiantuntijoiden tämän hetkessä käytännön työssä ole päällekkäisiä menetelmiä ja lomakkeita kehittämäni motivaation edistämistyökalun kanssa. Lisäksi oli tärkeää saada näkökulmaa sille, minkä asian ja aiheen kehittäminen olisi yksikön kannalta erityisen hyödyllistä, ajankohtaista ja tärkeää. Myös käytännön asioista sopimiseen tarvittiin yhteistyötä ja suunnitelmallisuutta.

Tutkimuksellisen kehittämishankkeen vaiheet:

1. Tutkimussuunnitelma -> Kuvaileva kirjallisuuskatsaus, jonka pohjalta lomakekyselyn kysymykset laaditaan sekä hahmotelma motivaation edistämistyökalusta.
2. Tutkimuslupa hakemus HUS:lle.
3. Lomakekysely -> Toteutettiin, kun sain tutkimusluvut HUS:lta.
4. Lomakekyselyn vastausten analysointi ja raportointi.
5. Lopullisen motivaation edistämistyökalun kehittäminen kuvailevan kirjallisuuskatsauksen, lomakekyselyiden vastausten sekä omien kokemusten pohjalta.
6. Motivaation edistämistyökaluun liitteenä checklist neuropsykiatrisen lapsen hoitomotivaation edistämisen keinoista tutkimushankkeessa kerätyn tiedon pohjalta.
7. Luento neuropsykiatrisen yksikön työntekijöille kehittämishankkeesta sekä tutkimustuloksista. Lisäksi esittelen motivaation edistämistyökalun ja annan ehdotuksia sen käyttöön käytännössä.
8. Palautteen kerääminen luennosta ja motivaation edistämistyökalusta neuropsykiatrisen yksikön asiantuntijoilta.
9. Palautteen analysointi ja raportointi tutkimushankkeen loppuraporttiin.
9. Loppuraportti tutkimushankkeesta HUS:lle.

Jatkokehittämis ehdotuksia:

1. Motivaation edistämistyökalun käyttökokemuksen kerääminen vuoden 2018 aikana.
2. Motivaation edistämistyökalun hyödyllisyyden ja tehokkuuden arviointi.
3. Motivaation edistämistyökalun mahdollinen jatkokehittäminen käyttökokemusten ja arvioinnin pohjalta.

Tutkimuksellisen kehittämishankkeen suunnitelmaa hioin loppuvuodesta 2016 kesäkuuhun 2017. Tutkimusluvun HUS:lta sain 9/2017. Lomakekysely asiantuntijoille toteutettiin 9/2017. Analysoin ja raportoin vastauksia sekä kehitin lopullista motivaation edistämistyökalua syys- ja lokakuussa 2017. 19.10 esittelin motivaation edistämistyökalun sekä

tutkimuksellisen kehittämishankkeen kautta koottua tietoa neuropsykiatrisen lapsen hoitomotivaation edistämisestä lasten neuropsykiatrisen yksikössä. Loka-marraskuussa analysoin tutkimuksellisesta kehittämishankkeesta keräämäni palautteen ja hioin lopullista tutkimuksellisen kehittämishankkeen raporttia. Tutkimuksellinen kehittämishanke valmistui lokakuun lopussa 2017 ja viimeistelyt tutkimushankeraporttiin tein marraskuun alussa 2017.

4.1 Kuvaileva kirjallisuuskatsaus

Kirjallisuuskatsauksen tekemiseen tarvitaan taitoja, joita olen opetellut opiskellessani kliinisen asiantuntijan tutkintoa. Tiedonhakuun liittyvä polku on oltava avoin ja tarkastettavissa. Kliinisenä asiantuntijana olen myös opetellut tiedonhakua eri tietokannoista sekä arvioimaan tutkimusten eettistä luotettavuutta. Kuvaileva kirjallisuuskatsaus vastaa tutkimuskysymykseen: Millaista tietoa lapsen hoitomotivaation edistämisestä on jo olemassa?

Tutkimuksellisessa kehittämishankkeessani motivaation edistämistyökalun kehittelyn pohjalla käytin kuvailevaa kirjallisuuskatsausta, vielä tarkemmin määriteltynä narratiivista kirjallisuuskatsausta.

Kuvaileva kirjallisuuskatsaus on yksi yleisimmin käytetyistä kirjallisuuskatsauksen perustyypeistä ja sitä voi luonnehtia yleiskatsaukseksi ilman tiukkoja ja tarkkoja sääntöjä. Käytetyt aineistot ovat laajoja ja aineiston valintaa eivät rajaa metodiset säännöt. Tutkittava ilmiö pystytään kuitenkin kuvaamaan laaja-alaisesti ja tarvittaessa luokittelemaan tutkitavan ilmiön ominaisuuksia. Kuvailevasta kirjallisuuskatsauksesta erottuu kaksi hieman erilaista orientaatiota, joita ovat narratiivinen ja integroiva kirjallisuuskatsaus. Metodisesti kevyin kirjallisuuskatsauksen muoto on narratiivinen kirjallisuuskatsaus. Sen avulla pystytään antamaan laaja kuva käsiteltävästä aiheesta, tai kuvailla käsiteltävän aiheen historiaa ja kehityskulkua. Narratiivisella otteella järjestetään ikään kuin tapahtumien maisemaa, toisin sanoen, epäyhtenäistä tietoa järjestetään jatkuvaksi tapahtumaksi. Tässä tehtävässä narratiivinen katsaus pyrkii lopputulokseen, joka on samalla helppolukuinen. (Salminen, 2011: 6-8.)

Kuvailevaan kirjallisuuskatsaukseen tein hakuja muun muassa seuraaviin eri tietokantoihin: Medline(Ovid), Cinahl ja PubMed. Hakusanoiksi valikoitui mm.: enhance and motivation and children, motivation and children and psychiatric, enhancing and motivation and psychiatric, response to treatment and motivation and psychiatric.

Löytyneitä tutkimuksia tiedonhaulla:

PubMed hakusanoilla:

- enhance and motivation and children - hakutuloksia 450.
- motivation and children and psychiatric - hakutuloksia 2849.
- enhance and motivation and children and psychiatric - hakutuloksia 47.
- enhancing and motivation and psychiatric - hakutuloksia 207.
- response to treatment and motivation and psychiatric - hakutuloksia 1085.

Chinal hakusanoilla:

- enhance and motivation and children - hakutuloksia 125.
- motivation and children and psychiatric - hakutuloksia 60.
- enhance and motivation and children and psychiatric - hakutuloksia 4.
- response to treatment and motivation and psychiatric - hakutuloksia 13.
- response to treatment and motivation and psychiatric and children - hakutuloksia 1.

Kävin sekä kansainvälisiä että suomenkielisiä tutkimuksia läpi todella paljon, mutta niistä päätyi tutkimuksellisen kehittämishankkeeni lähteiksi vain vähän, sillä suurin osa tutkimuksista ei sopinut riittävästi tutkimuksellisen kehittämishankkeeni tarkoitukseen ja tavoitteisiin. Motivaatioon, lapsiin ja psykiatriaan liittyvät tutkimukset usein keskittyivät jonkin tietyn sairauden ja motivaation väliseen yhteyteen, kuten esimerkiksi anoreksiaan tai diabeteksen hoitoon. Kaiken kaikkiaan motivaation edistämisestä on tehty todella vähän tutkimuksia hoitotieteiden piirissä ja vielä vähemmän sellaisia, jotka olisivat soveltuneet tutkimuksellisen kehittämishankkeeni kirjallisuuskatsaukseen.

Tutkimushakujen lisäksi tehtiin aiheeseen liittyviä hakuja Googlen ja kirjastojen hakukoneiden kautta mm. ohjeistusten, säädösten ja aiempien opinnäytetöiden löytämiseksi. Tutkimuksellisen kehittämishankkeen hankkeen viitekehukseen olen löytänyt teoksia myös Metropolian MetCat hausta hakusanalla: Motivaatio. Tällä haulla löysin esimerkiksi kirjat: Ruohotien kirjoittama motivaatio, tahto ja oppiminen, Mikä meitä liikuttaa (modernin motivaatiopsykologian perusteet) sekä Valonöörit, joka on suomalaisen Frank Martelan kirjoittama teos sisäisestä motivaatiosta.

Koska motivaation edistämisestä on vain vähän aiempia tutkimuksia, olen poiminut tietoa motivaation edistämisestä hoito- ja lääketieteiden lisäksi kasvatustieteiden ja positiivisen psykologian piiristä sekä uusimmista motivaatioteorioista. Seligman on kehittänyt hyvinvoinnin PERMA-mallin, joka sisältää hyvinvoinnin viisi eri osa-aluetta: positiiviset tunteet, sitoutuminen, ihmissuhteet, merkityksellisyys ja aikaansaaminen. (Seligman 2011.) Motivaatio on yksi hyvinvoinnin ja positiivisen psykologian alaisuudessa tutkittavista ilmiöistä, joten on tarkoituksenmukaista soveltaa PERMA-mallia myös motivaation edistämiseen ja käyttää pohja-aineistona motivaation edistämistyökalussa.

Positiivisen psykologian voima teos on yksi käytetyin lähde kuvailevassa kirjallisuuskatsauksessa. Aiheesta ei ole vielä paljoa kirjallisuutta tai tutkimuksia, sillä positiivinen psykologia on nuori tieteenala eikä se ainakaan vielä muodosta yhtenäistä koulukuntaa. Ilmiössä on enemmänkin kyse samantyyppisistä asioista kiinnostuneiden tutkijoiden muodostamasta yhteisöstä. Positiivinen psykologia sai alkunsa vuosituhaten vaihteessa tutkijoiden huomatessa, että pääpaino on psyyken häiriöiden tutkimuksessa eikä myönteisiä ilmiöitä ole juurikaan tutkittu. (Uusitalo-Malmivaara toim. 2014: 214-215.)

4.2 Lomakekyselyn tutkimusmenetelmät ja toteutus

Lomakekyselyllä haen vastausta tutkimuskysymyksiin: ovatko kirjallisuuskatsauksen pohjalta poimitut erilaiset motivaation edistämisen keinot sovellettavissa lasten neuropsykiatriaan? Sekä millaista tietoa ja kokemusta asiantuntijoilla on neuropsykiatrisen lapsen hoitomotivaation edistämisestä? Lomakekyselyssäni oli kaksikymmentäkolme (23) kuvailevan kirjallisuuskatsauksen pohjalta poimimaa väittämää sekä kolme (3) avointa kysymystä lapsen hoitomotivaation edistämisestä.

Tutkimuksellisen kehittämishankkeeni asetelma mukailee laadullisen tutkimuksen periaatteita, mutta lomakekyselyn toteutin sekä laadullisia että määrällisiä tutkimusmenetelmiä käyttäen. Lomakekyselyssä on sekä avoimia kysymyksiä että strukturoituja väittämiä, jotka olen koontanut kuvailevan kirjallisuuskatsauksen pohjalta. Usein lomaketutkimuksessa voidaan yhdistää avoimia kysymyksiä ja valmiita vaihtoehtoja tarjoavia kysymyksiä eli strukturoituja kysymyksiä, jolloin avointen kysymysten pohjalta voidaan hakea tutkittavien itse asioille antamia merkityksiä. (Ronkainen - Pehkonen ym. 2011: 90.) Lomakekysely on useimmiten kvantitatiivisen- eli määrällisen tutkimuksen aineistonkeruu-

menetelmä, mutta sitä voidaan käyttää myös laadullisessa tutkimuksessa. Lomakekyselyssä ei voida kysyä mitä tahansa sellaista, mikä olisi mukavaa tai hyödyllistä tietää, vaan siinä kysytään tutkimuksen tarkoituksen ja ongelmanasettelun kannalta merkityksellisiä kysymyksiä. Jokaiselle kysymykselle pitää löytyä perustelu tutkimuksen viitekehystä, tutkittavasta ilmiöstä jo tiedetystä tiedosta. (Tuomi - Sarajärvi 2009: 74-75.) Avoimien kysymysten määrä ja vastausten laajuus määrittää sen, voiko strukturoidun aineiston avovastauksia soveltaa laadullisen analyysin tarpeisiin. (KvalimoTv.b.)

Tutkimuksen suunnitteluvaiheessa eli ennen aineiston keräämistä on aina hankittava tutkimuksen toteuttamisen kannalta tärkeät lausunnot ja luvat. Tutkittavilta on myös pyydettyä ja saatava tutkimuslupa tai niin sanottu informoitu suostumus. Terveystieteellisessä tutkimuksessa tutkittavalta vaaditaan allekirjoitettu suostumus. (Ronkainen - Pehkonen ym. 2013: 126-127.) Laadin tutkimukselliseen kehittämishankkeeseen osallistuville työntekijöille tutkimuksen tarkoitusta ja menetelmiä selostavan tiedonantokirjeen (Liite 1). Liitteestä ilmeni, että tutkimukselliseen kehittämishankkeeseen osallistuminen on vapaaehtoista ja siitä voi vetäytyä missä tahansa tutkimuksen vaiheessa. Hyviin tutkimustapoihin kuuluu hankkia osallistujilta riittävän perehtyneisyyden varmistamisen jälkeen kirjallinen suostumus. Laadin osallistujia varten suostumuslomakkeen, (Liite 2) joka toimi kirjallisena suostumuksena tutkimukseen osallistumisesta. Mitä suurempia riskejä tutkimushenkilöihin kohdistuu haittojen muodossa tutkijan arvion mukaan prosessin aikana tai sen jälkeen, sitä enemmän tietoa on jaettava (Hirsjärvi ym. 2013: 25).

Kyselylomake toteutettiin HUS:n lasten neuropsykiatrian yksikön avohoitoryhmien työntekijöille. Hain tutkimuslupaa HUS:lta neljälletoista (n=14) HUS lasten neuropsykiatrian yksikön avotiimin työntekijää koskien. Tutkimuslupa myönnettiin syyskuussa 2017 (Liite 9.)

Kyselylomakkeisiin vastattiin syyskuun alussa 2017 lasten neuropsykiatrian yksikössä osastonhoitaja Sari Arpalahden kanssa sopimanani ajankohtana. Kerroin avohoitotimien työntekijöille lyhyesti tutkimushankkeesta ja jaoin tiedonantokirjeet (Liite 1), suostumuslomakkeet (Liite 2) sekä lomakekyselyt (Liite 3).

Kerroin kyselylomakkeen sisältävän väittämiä, jotka olen koonnut kuvailevan kirjallisuuskatsauksen pohjalta. Väittämät perustuvat tutkittuun tietoon, mutta saattavat olla eri aloilta ja eri asiayhteyksistä, joten kerroin haluavani lasten neuropsykiatrian alan asiantuntijoiden mielipiteen väittämiin, eli siihen, miten ne soveltuvat lasten neuropsykiatriaan

käytettäväksi. Avointen kysymysten kerroin koskevan työntekijöiden käyttämiä neuropsykiatrisen lapsen hoitomotivaation edistämisen keinoja sekä erityisesti lasten neuropsykiatriassa käytettäviä hyödyllisiä keinoja, työntekijöiden omia kokemuksia sekä mielipiteitä motivaation edistämisen keinoista.

Sovimme osastonhoitaja Sari Arpalahden kanssa tutkittavilla olevan viikko aikaa vastata lomakekyselyyn työajalla valitsemanaan ajankohtana. Sovimme tutkittavien palauttavan suostumuslomakkeen allekirjoitettuna osastonhoitaja Sari Arpalahden huoneeseen siihen osoitettuun kirjekuoreen ja lomakekyselyn toiseen siihen osoitettuun kirjekuoreen. Annoin toimintaohjeet avotiimien työntekijöille ja kerroin tutkimuksen vievän aikaa noin 15-20 minuuttia. Muistutin tutkimukseen osallistumisen olevan täysin vapaaehtoista. Kerroin myös, ettei lomakekyselyyn laiteta nimiä ja näin ollen kaikkien saavan pysytellä tutkimuksessa nimettöminä.

Hain täytetyt lomakekyselyt ja suostumuslomakkeet sovittuna ajankohtana viikon kuluessa osastonhoitaja Sari Arpalahdelta. Lomakekyselyyn oli vastannut 11 avotiimin työntekijää neljästätoista eli vastausprosentti oli 78,57 (79%). Lomakekyselyyn vastanneet henkilöt toimivat lasten neuropsykiatriassa joko sairaanhoitajana, neuropsykologina, psykologina, toimintaterapeutina tai sosiaalityöntekijänä.

Laadullinen tutkimus ei pyri yleistettävyyteen ja siksi otos voi olla harkinnanvarainen eli koskea esimerkiksi henkilöitä, jotka edustavat mahdollisimman hyvin tutkittavaa ilmiötä (Kankkunen, Vehviläinen-Julkunen 2013: 67.) Laadullisessa tutkimuksessa pyritään kuvaamaan jotain ilmiötä tai tapahtumaa, ymmärtämään tiettyä toimintaa, antamaan teoreettisesti mielekäs tulkinta jollekin ilmiölle. Näin ollen laadullisessa tutkimuksessa on tärkeää, että henkilöt, joilta tietoa kerätään, tietävät tutkittavasta ilmiöstä mahdollisimman paljon tai heillä on kokemusta asiasta. Tällöin tiedonantajien valinta ei voi olla satunnaista vaan harkittua ja tarkoitukseen sopivaa. (Tuomi - Sarajärvi 2009: 85-86.) Lomakekyselyn otanta (n=11) on pieni, mutta tutkimuksellisen kehittämishankkeen kannalta tarkoituksenmukainen, sillä halusin vastaajien olevan lasten neuropsykiatrian alan asiantuntijoita.

4.2.1 Lomakekyselyn strukturoitujen väittämien analysointi

Strukturoidut kysymykset eli kirjallisuuskatsauksen pohjalta tekemäni väittämät analysoin määrällisiä menetelmiä käyttämällä. Tällöin tutkittava ilmiö pyritään hajottamaan mi-

tattaviksi osioiksi, esimerkiksi kyselylomakkeen kysymyksiksi. Kysymykset ja niihin saadut vastaukset muutetaan muuttujiksi, jotka saavat tiettyjä arvoja. Ennen aineiston analysoimista vastaukset tallennetaan havaintomatriisiksi, jolloin jokaisen vastaajan (havaintoyksikkö) antamat vastaukset (muuttujien arvot) tulevat numeroina omille riveilleen. Eri-laiset tilastolliset analyysitavat järjestävät ja vertaavat havaintomatriisin muuttujia sekä niiden rajoja tietyillä matemaattisilla periaatteilla. (Ronkainen - Pehkonen ym. 2011: 84.)

Lomakekyselyn väittämien vastauksia analysoimalla saan tietoa siitä, ovatko kirjallisuuskatsauksen pohjalta kokoamani tieto sovellettavissa neuropsykiatrisen lapsen hoitomotivaation edistämiseen. Tämä lähestymistapa on määrällinen ja vastaa kysymykseen ”kuinka hyvin”? Eli kuinka hyvin kirjallisuuskatsauksen pohjalta kokoamani väittämät soveltuvat asiantuntijoiden mielestä lasten neuropsykiatriaan. (Ronkainen - Pehkonen ym. 2011: 89.) Kvantitatiivinen tutkimus hyödyntää määrällisyyttä: määrien jakautumia, muutoksia sekä niiden eroja. Näiden avulla kuvataan ja tulkitaan tutkittavaa ilmiötä ja siinä havaittuja yhteyksiä ja vaikutussuhteita. Tilastolliset analyysitavat edellyttävät vahvaa ilmiökentän teoreettista hallintaa, jotta tutkija osaisi ryhtyä hakemaan järkeviä selittäviä ja välittäviä yhteyksiä. (Ronkainen - Pehkonen ym. 2011: 83-84.) Kvantitatiivisen tutkimuksen avulla voidaan testata eri teorioita. Teorioiden testaamisen sijaan laadullinen tutkimus usein pystyy täsmentämään ja konkretisoimaan teorian rajoja. (Ronkainen - Pehkonen ym. 2011: 89.)

Strukturoidut kyselylomakkeen vastaukset purin Excel taulukkoon. Vastaajia oli yksitoista ($n=11$) ja väittämiä 23 kappaletta. Vastausvaihtoehtoja oli kolme; samaa mieltä, osittain samaa mieltä ja eri mieltä. Excel taulukon avulla laskin, kuinka moni tutkittavista oli mitään mieltä kustakin kysymyksestä. Excel työkalulla tein myös kaavioita, joissa näkyy jokaisen kysymyksen vastausjakauma sekä visuaalisesti että sanallisesti.

Tulosten tarkastelu kappaleessa analysoin strukturoituja väittämiä ja peilaan niitä tutkimuksellisen kehittämishankkeen teoreettiseen viitekehykseen.

4.2.2 Lomakekyselyn avointen vastausten analysointi

Kyselylomakkeen avoimet kysymykset analysoin laadullisia menetelmiä käyttäen aineistolähtöisellä sisällönanalysilla. Aineiston analyysi on prosessi, jossa analyysitekniikat eivät pelkästään jäsennä tietoa, vaan niiden avulla myös tuotetaan havaintoja. Tutkijalla

on siis oltava riittävästi tietoa ja kokemusta tutkittavasta ilmiöstä, jotta tutkimus ja siinä esitetyt tulokset ovat luotettavia. (Ronkainen - Pehkonen ym. 2013: 124-127.)

Aineistolähtöisessä analyysissä pyritään luomaan tutkimusaineistosta teoreettinen kokonaisuus. Siinä analyysiyksiköt valitaan aineistosta tutkimuksen tarkoituksen sekä tehtävänasettelun mukaisesti. Analyysiyksiköt eivät ole etukäteen sovittuja tai harkittuja vaan ne nousevat aineistosta. (Tuomi - Sarajärvi 2009: 95.) Aineistolähtöisen laadullisen eli induktiivisen aineiston analyysi on kolmivaiheinen prosessi: 1. Aineiston redusointi eli pelkistäminen 2. Aineiston klusterointi eli ryhmittely 3. abstrahointi eli teoreettisten käsitteiden luominen. (Tuomi - Sarajärvi 2009: 108.)

Aloittaessani avointen kysymysten analysointia tein taulukon, jossa sarakkeina olivat alkuperäisilmaus, pelkistetty ilmaus, alaluokka, yläluokka ja pääluokka. Ensin kirjoitin kaikki asiantuntijoiden vastaukset tekemääni taulukkoon alkuperäisilmausarakeeseen. Seuraavaksi muokkasin vastaukset pelkistetyiksi ilmauksiksi. Pelkistetyistä ilmauksista etsin teemoja yhdistäviä tekijöitä ja näin muodostui alaluokat. Alaluokkia luokittelin samankaltaisiin asioihin ja mietin, mitkä tekijät näitä yhdistävät, tästä muodostuivat yläluokat. Viimeisenä muodostuivat pääluokat, jotka yhdistävät tekemiäni yläluokkia.

Seuraava taulukko (Taulukko 1.) kuvaa litteroidun tekstin vaiheita aina alkuperäisestä kirjoitetusta vastauksesta, pääluokkavaiheeseen asti:

ALKUPERÄISILMAUS	PELKISTETTY ILMAUS	ALALUOKKA	YLÄLUOKKA	PÄÄLUOKKA
Myönteinen palaute lapsen työskentelystä ja osallistumisesta (silloinkin, kun työntekijästä tuntuisi, ettei etenemistä tapahdu)	Myönteinen palaute lapsen etenemisestä, vaikka etenemistä ei tuntuisi tapahtuvan.	Positiivinen palaute	Työntekijän lasta voimaannuttavat keinot	Työntekijän keinot lapsen motivointityössä

Taulukko 1. Esimerkki asiantuntijoiden lomakekyselyaineiston analyysin vaiheista.

Tämän vaiheen jälkeen laadin nelisarakkeisen taulukon, josta ilmenivät vasemmalta alkaen pelkistetyn ilmauksen, alaluokan, yläluokan sekä pääluokan nimet. Nelisarakkeinen luokittelutaulukko löytyy kokonaisuudessaan tutkimuksellisen kehittämishankkeen liitteenä (Liite 4)

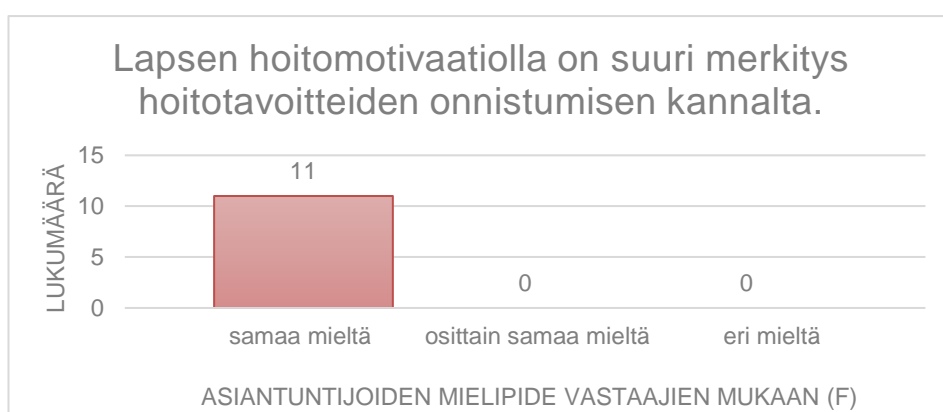
Lopullisen luokittelun valmistuttua aloin kirjoittaa tuloksia käymällä lävitse kunkin pääluokan ylä- ja alaluokkia sekä pelkistettyjä ilmauksia.

5 Tulosten tarkastelu

5.1 Strukturoitujen kysymysten tarkastelu

Ohessa tarkastelen strukturoitujen kysymysten lasten neuropsykiatrian asiantuntijoiden vastauksia (n=11) ja peilaan niitä tutkimuksellisen kehittämishankkeen teoreettiseen viitekehykseen.

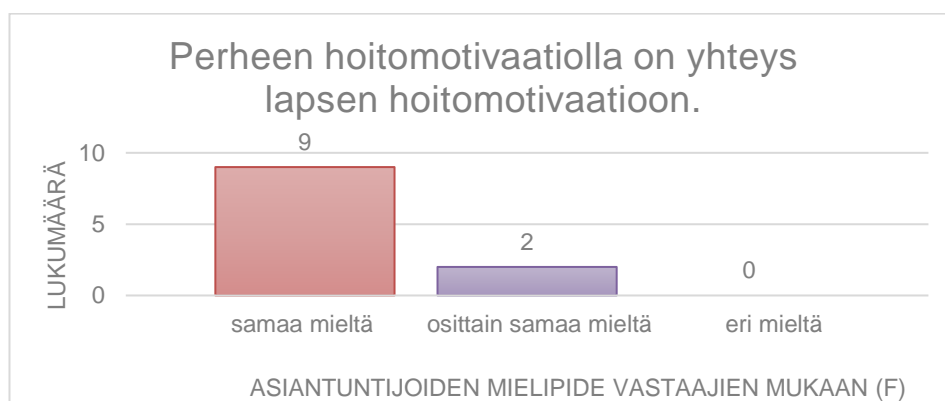
Lasten neuropsykiatrian asiantuntijoiden mielipiteitä peilattaessa tutkimuksellisen kehittämishankkeen teoreettiseen viitekehykseen on hyvä ottaa huomioon, että osa väittämistä voi joillekin asiantuntijoille uusia tai vieraampia, jolloin niistä ei ole vielä hyväksi havaittuja kokemuksia käytännössä. Moni lomakekyselyn väittämä vaatisi vielä lisää käytännössä testaamista sekä näiden motivaation edistämisen keinojen seurausten tarkastelua tutkimuksellisin menetelmin. Tällöin voitaisiin varmistua väittämissä esiintyvien motivaation edistämisen keinojen hyödyllisyys tai hyödyttömyys lasten neuropsykiatriassa. Asiantuntijoiden vastaukset kuvaavat siis tämänhetkisiä käytäntöjä ja asiantuntijoiden kokemuksia edistää neuropsykiatrisen lapsen hoitomotivaatiota.

Kuvio 1.

Vastaa-ajista (f=11) on samaa mieltä siitä, että lapsen hoitomotivaatiolla on suuri merkitys hoitotavoitteiden onnistumisen kannalta.

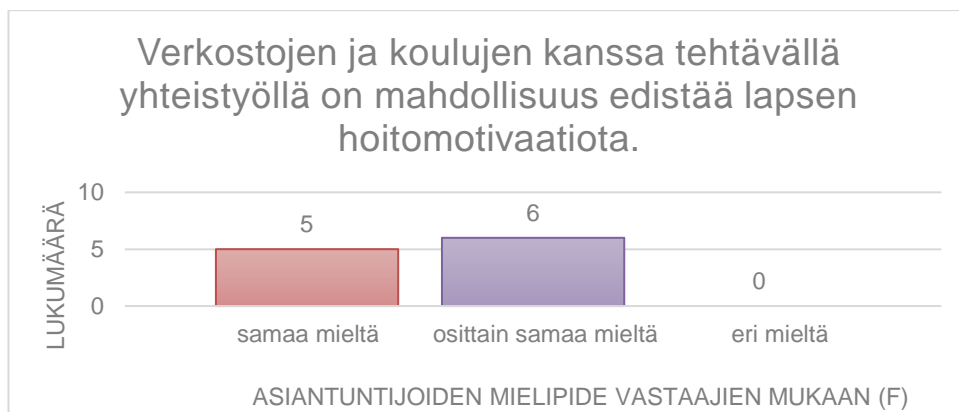
Kuvailevan kirjallisuuskatsauksen mukaan asiakkaan motivaatiolla on merkittävä vaikutus koko hoitoprosessin kannalta (Ruohotie 1998: 48). Asiantuntijoiden mielipide vahvistaa käsitystä siitä, että lapsen hoitomotivaatiolla on suuri merkitys hoitotavoitteiden onnistumisen kannalta ja näin ollen koko hoitoprosessin onnistumisen kannalta.

Kuvio 2.

Vastaajista ($f=9$) on samaa mieltä ja ($f=2$) on osittain samaa mieltä siitä, että perheen hoitomotivaatiolla on yhteys lapsen hoitomotivaatioon. Myös tuoreen tutkimuksen mukaan toimivat perhesuhteet edesauttavat lapsen sitoutumista psykiatriseen hoitoon (Timlin 2015.). Nykykäsityksen mukaan perheen merkitys hoitoprosessissa on suuri. Lasten ja nuortenpsykiatriassa vallitsee kanta, ettei lasta voi hoitaa ilman perheen sitoutumista hoitoon. Perhekeskeisessä hoitotyössä perheen kanssa neuvotellaan aktiivisesti hoidon kaikissa vaiheissa. (Hietaharju - Nuutila 2016: 234.)

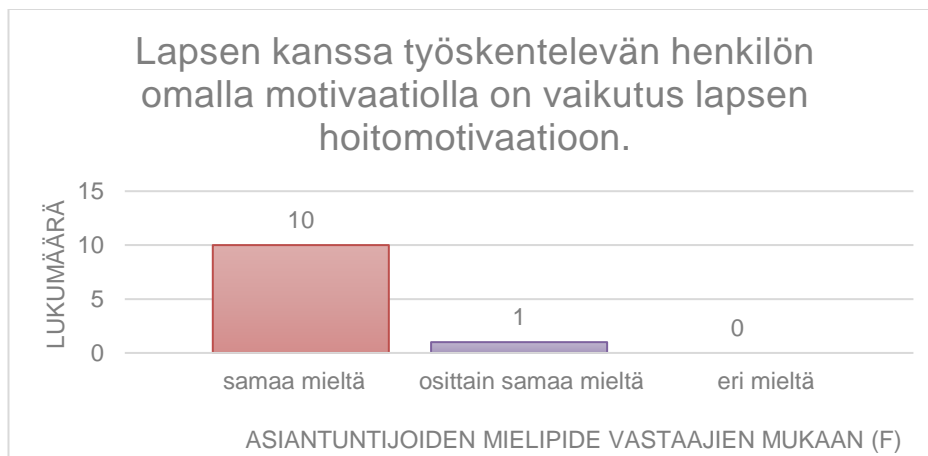
Asiantuntijoiden vastaukset ovat siis samansuuntaisia kuin kuvailevassa kirjallisuuskatsauksessa. Työntekijän on hyvä kiinnittää huomiota perheen motivaatioon neuropsykiatrisen lapsen hoitoprosessissa ja koittaa edistää sitä.

Kuvio 3.

Vastaajista ($f=5$) on samaa mieltä ja ($f=6$) osittain samaa mieltä siitä, että verkostojen ja koulujen kanssa tehtävällä yhteistyöllä on mahdollisuus edistää lapsen hoitomotivaatiota. Tuoreen tutkimuksen mukaan lapset ja nuoret, jotka saavat räätälöityjä erityisjärjestelyjä koulussa sitoutuvat psykiatriseen hoitoon paremmin (Timlin 2015.).

Verkostojen ja koulun kanssa tehtävällä yhteistyöllä näyttäisi olevan siis yhteys lapsen hoitomotivaatioon. Todennäköisesti yhteys on sitä suurempi, mitä enemmän lapsen ongelmat painottuvat nimenomaan kouluympäristöön.

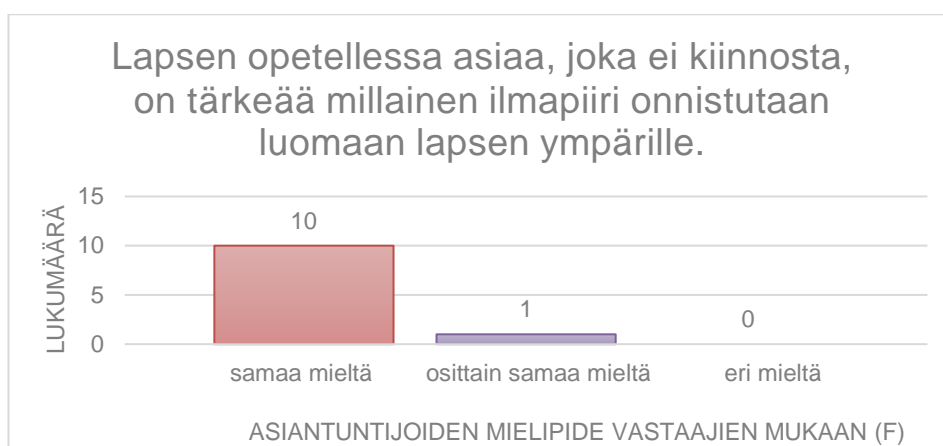
Kuvio 4.

Vastaajista ($f=10$) on samaa ja ($f=1$) osittain samaa mieltä siitä, että lapsen kanssa työskentelevän henkilön omalla motivaatiolla on vaikutus lapsen hoitomotivaatioon.

Lähes kaikki asiantuntijat olivat samaa mieltä siitä, että lapsen kanssa työskentelevän henkilön omalla motivaatiolla on vaikutus lapsen hoitomotivaatioon. Yksi vastaajista oli osittain samaa mieltä. Tulos kertoo siitä, että työntekijän omalla motivaatiolla ja asenteella on vaikutusta myös lapsen hoitomotivaatioon.

Vaikuttaa siltä, että työntekijällä on suuri rooli siinä, millaisen ilmapiirin hän onnistuu luomaan omalla olemuksellaan ja työotteellaan. Jos työntekijän oma motivaatio on korkea, se todennäköisesti heijastuu myös lapsen hoitomotivaatioon ja voimaannuttaa lasta.

Tulos on erittäin mielenkiintoinen, sillä harvoin puhutaan tai tulee miettineeksi oman motivaation vaikutusta työn tuloksiin. Asioiden välillä näyttäisi olevan selkeä yhteys, joten ihmisten kanssa tehtävässä työssä on tarpeen kiinnittää huomiota työntekijän omaan työhyvinvointiin ja motivaatioon. Ilmapiiri vaikuttaa vahvasti työmotivaatioon. Työilmapiiri muodostuu siitä, millaista ihmisten mielestä on työskennellä organisaatiossa. Siihen vaikuttavat erityisesti työpaikan sisäiset sosiaaliset suhteet sekä yrityksen johtaminen. Motivaatiota on pidetty avainsanana yritysten pyrkiessä parantamaan työsuorituksia. Motivoitunut työntekijä on myös siis tuottavampi yrityksen kannalta sen lisäksi, että hän voi itse hyvin. (Viitala 2014.) Tuottavuus tässä asiayhteydessä on motivoituneempi lapsi, jolloin luonnollisesti myös hoitotulokset ovat parempia.

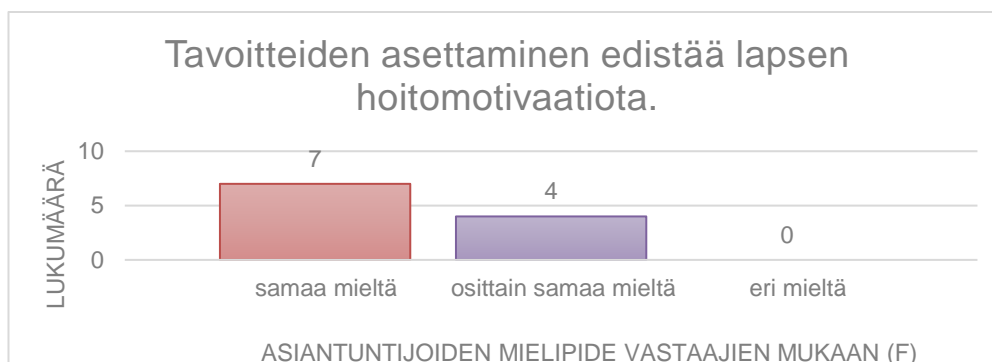

Kuvio 5.

Vastaajista (f=10) on samaa ja (f=1) osittain samaa mieltä siitä, että lapsen opetellessa asiaa, joka ei kiinnosta, on tärkeää, millainen ilmapiiri onnistutaan luomaan lapsen ympärille.

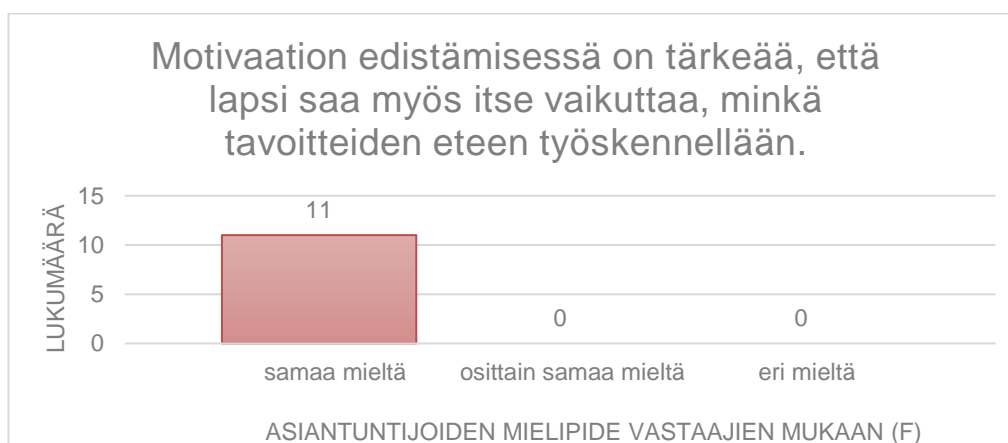
Väittämä löytyi kuvailevan kirjallisuuskatsauksen pohjalta (Uusitalo-Malmivaara toim. 2014: 256-257.) ja lähes kaikki asiantuntijat olivat tästä väittämästä samaa mieltä, yksi asiantuntija oli osittain samaa mieltä. Tulos tukee edelliseen väittämään ja tekemiäni johtopäätöksiä eli sillä on lapsen motivaation edistämisen kannalta merkitystä, millaisen ilmapiirin työntekijä onnistuu luomaan lapsen ympärille, kun lapsi opettelee asiaa, joka häntä ei kiinnosta. Asiantuntijoiden avointen kysymysten vastauksissa ilmapiiriin liittyvät

seikat nousivat myös tärkeäksi neuropsykiatrisen lapsen hoitomotivaatiota edistettäessä.

Kuvio 6.

Vastaajista (f=7) on samaa mieltä ja (f=4) osittain samaa mieltä siitä, että tavoitteiden asettaminen edistää lapsen hoitomotivaatiota. Tutkimusten mukaan tavoitteiden asettamisella on suuri merkitys asiakkaan sitoutumisen kannalta. Huomioitavaa on myös, että terapian sisältö vastaa terapialle asetettuja tavoitteita. (Forssen - Rajainmaa 2008: 54.) Hoitotavoitteet ovat varmasti tärkeitä koko hoitoprosessin onnistumisen kannalta, mutta eivät ehkä ensisijaisia lapsen hoitomotivaatiota edistettäessä. Kirjallisuuskatsauksen ja asiantuntijoiden avointen vastausten pohjalta lapsen omilla tavoitteilla on suurin vaikutus lapsen hoitomotivaatiota edistettäessä. Jos tavoitteet tulevat lapsen ulkopuolelta, on lapselle tärkeää perustella, miksi hoitotavoitteiden eteen työskennellään ja miten hän itse siitä hyötyy. Näillä hoitotavoitteisiin liittyvillä seikoilla näyttäisi olevan suuri lapsen hoitomotivaatiota edistävä vaikutus. (Uusitalo-Malmivaara toim. 2014: 256-257, Martela 2015: 76-82.)

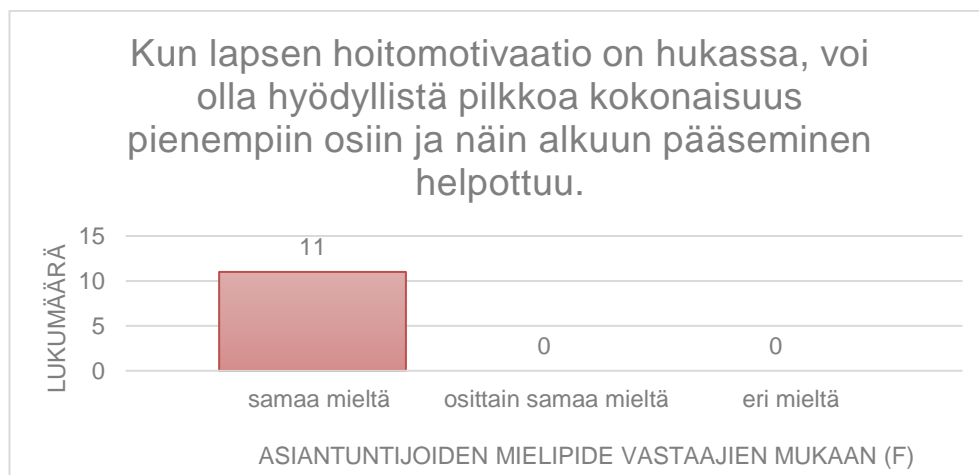
Kuvio 7.

Vastaajista (f=11) on samaa mieltä siitä, että motivaation edistämisessä on tärkeää, että lapsi saa myös itse vaikuttaa, minkä tavoitteiden eteen työskennellään.

Asiantuntijoiden avointen kysymysten vastauksista sai vaikutelman, että lapsen omien tavoitteiden eteen työskenteleminen edistää lapsen hoitomotivaatiota paremmin kuin jos alettaisiin heti työskennellä vain aikuisten asettamien hoitotavoitteiden eteen. Lapsen omista tavoitteista voi olla siis hyvä lähtö liikkeelle, jotta lapsi kokee saavansa itse tarvitsemaansa ja haluamaansa apua ja tukea itselle tärkeisiin asioihin.

Tärkeää on myös, miten työntekijä esittää lapselle hoidon asettamia tavoitteita. Jos työntekijä perustelee lapselle hyvin, miksi lapsen olisi hyödyllistä työskennellä tiettyjen hoitotavoitteiden eteen ja antaa lapsen osallistua tavoitteiden muodostamisprosessissa, on lapsi tällöin aktiivinen osallistuja. Lapsen ollessa itse aktiivinen osallistuja, ei tavoitteiden asettaminen tule pelkästään ulkoapäin vaan prosessissa herätellään lapsen sisäistä motivaatiota osallistamalla lapsi hoitotavoitteiden muodostusprosessissa. (Uusitalo-Malmivaara toim. 2014: 256-257, Martela 2015: 76-82.)

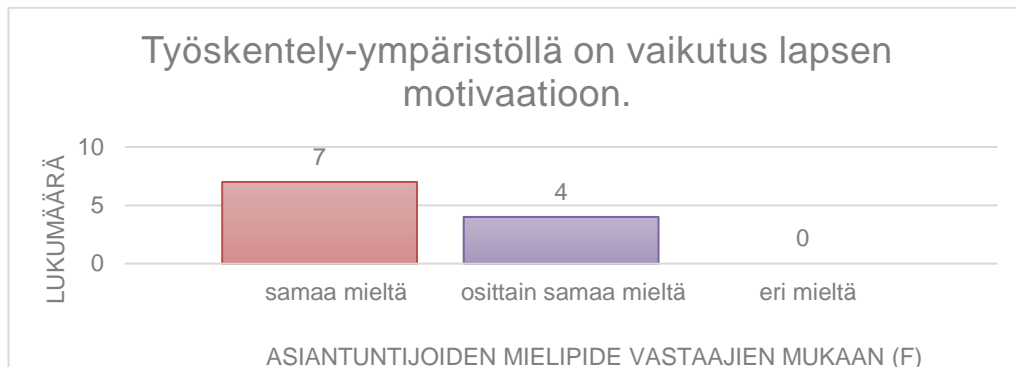
Asiantuntijoiden lomakekyselyn avoimien kysymysten vastauksissa korostui, että on tärkeää työskennellä myös täysin lapsen omien tavoitteiden eteen, vaikka ne eivät olisi aikuisten mielestä oleellisia hoitoprosessin kannalta.

Kuvio 8.

Väittämä on poimittu kuvailevan kirjallisuuskatsauksen pohjalta (Uusitalo-Malmivaara toim. 2014: 256-257.) ja vastaajista kaikki (f=11) on samaa mieltä siitä, että lapsen hoitomotivaation ollessa hukassa, voi olla hyödyllistä pilkkoa kokonaisuus pienempiin osiin ja näin alkuun pääseminen helpottuu. Neuropsykiatrisen lapsen oirekuvaan saattaa liittyä myös vaikeus hahmottaa tiettyjä asioita, joten asioiden pilkkomisen ja osittamisen

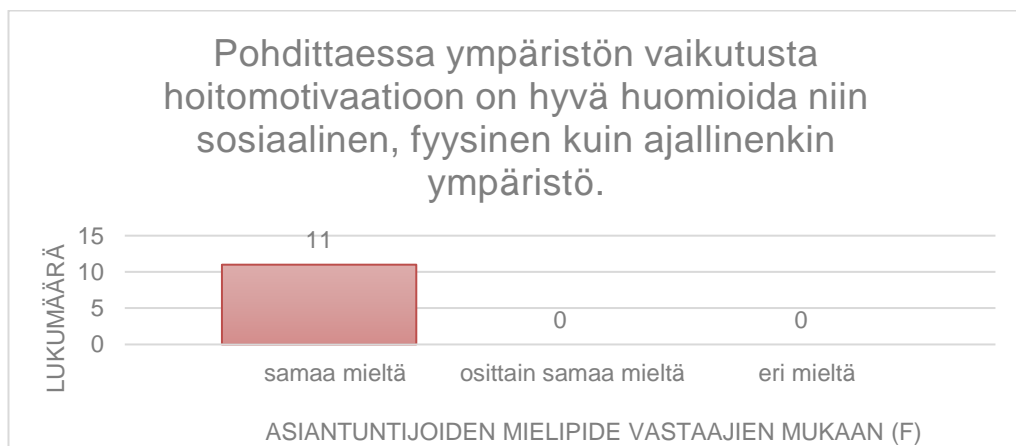
tärkeys korostuu neuropsykiatrisesti oireilevan lapsen kohdalla entisestään. (Kaartinen – Schoop 2011.), (Lehtisare 2017: 11-17.)

Kuvio 9.

Vastaajista (f=7) on samaa mieltä ja (f=4) osittain samaa mieltä siitä, että työskentely-ympäristöllä on vaikutus lapsen motivaatioon. Kuvailevan kirjallisuuskatsauksen pohjalta toimintaterapeuttien mukaan asiakasta motivoitaessa tulee kiinnittää huomiota siihen, miten ympäristö vaikuttaa asiakkaan motivaatioon ja sen kehittymiseen. (Forssen - Rajainmaa 2008: 54.)

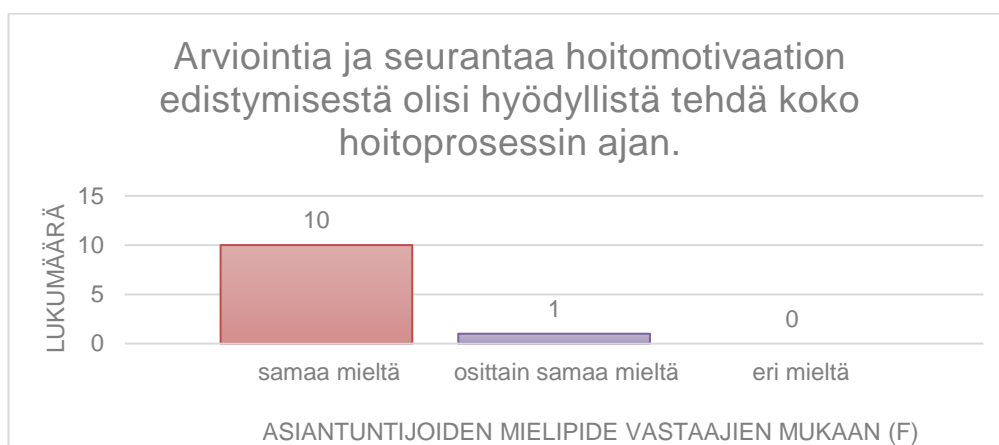
Asiantuntijoista seitsemän asiantuntijaa yhdestätoista on samaa mieltä siitä, että työskentely-ympäristöllä on vaikutus lapsen hoitomotivaatioon. Neljä asiantuntijaa ovat aiheesta osittain samaa mieltä. Tästä voi päätellä, että työskentely-ympäristöllä on vaikutusta lapsen hoitomotivaatioon. Asiantuntijoiden lomakekyselyn avoimista vastauksista kävi ilmi, että asiantuntijat pitivät tärkeänä ympäristön mm. viihtyvyyttä ja selkeyttä. (kts. tarkemmin motivaatiota edistävä ympäristö asiantuntijoiden mukaan).

Kuvio 10.

Vastaajista ($f=11$) on samaa mieltä siitä, että pohdittaessa ympäristön vaikutusta hoitomotivaatioon, on hyvä huomioida niin sosiaalinen, fyysinen kuin ajallinenkin ympäristö.

Kuvailevan kirjallisuuskatsauksen pohjalta nousi yllä oleva väittämä tutkimuksesta, jossa toimintaterapeutteja haastateltiin asiakkaan toimintaan motivoitumisesta. Toimintaterapeuttien mielestä pohdittaessa ympäristön vaikutusta on huomioitava niin sosiaalinen, fyysinen kuin ajallinenkin ympäristö. Terapiassa on tärkeää kartoittaa eri ympäristötekijät, jotka tukevat tai estävät asiakkaan motivoitumista toimintaterapiaprosessissa. (Forsen - Rajainmaa 2008: 54.) Lasten neuropsykiatrian asiantuntijat ovat väittämästä samaa mieltä, joten ympäristöä on hyvä tarkastella monipuolisesti mietittäessä sen vaikutuksia lapsen hoitomotivaatiota edistävästi. Asiantuntijoiden lomakekyselyn avointen vastausten perusteella nousi myös näkemys, että työskentely-ympäristöä on hyvä arvioida kokonaisuutena ja miettiä yksilöllisesti sopiva ympäristö kunkin lapsen kohdalla.

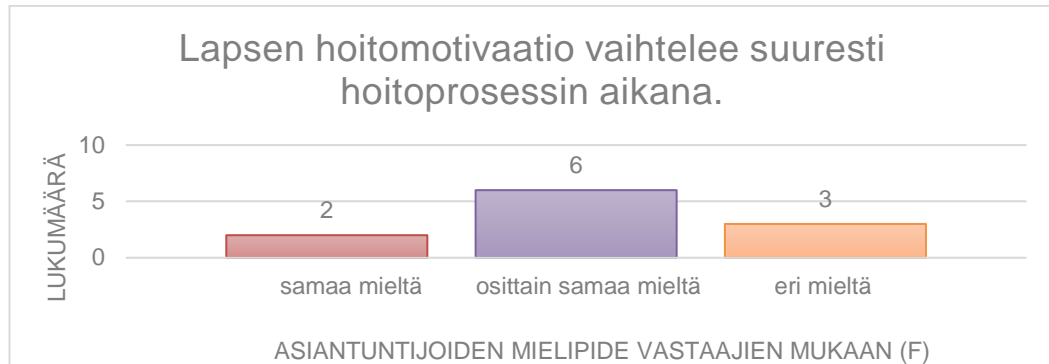

Kuvio 11.

Toimintaterapeuttien mukaan asiakkaan motivaation tukemisen kannalta on tärkeää tehdä arviointia ja seuranta jatkuvasti koko toimintaterapiaprosessin ajan. (Forsen - Rajainmaa 2008: 54.) Lasten neuropsykiatrian asiantuntijoista lähes kaikki ($f=10$) ovat samaa mieltä ja ($f=1$) osittain samaa mieltä ylläolevasta väittämästä. Kuvaileva kirjallisuuskatsaus ja asiantuntijoiden mielipide vahvistavat ajatusta, että motivaation edistymisestä olisi hyödyllistä tehdä arviointia ja seuranta koko hoitoprosessin ajan.

Lasten neuropsykiatrisessa yksikössä ollaan ottamassa käyttöön lapsen motivaatioon liittyvää mittaria. Lomakkeen avulla lapsen motivaatioon liittyviä asioita on helpompi seurata, dokumentoida ja arvioida. Lomakkeiden käyttö myös vähentää eri työntekijöiden

välillä mahdollisesti olevia työskentelyeroja ja tekee hoidosta tasalaatuisempaa ja näin ollen vaikuttavampaa. Sovellettaessa uutta näyttöön perustuvaa menetelmää lapsen hoitoon nähdään tiedon hyödyntämisen vaikutukset, joita voidaan mitata esimerkiksi hoitotuloksina (Holopainen - Junttila ym. 2014: 110-117.).

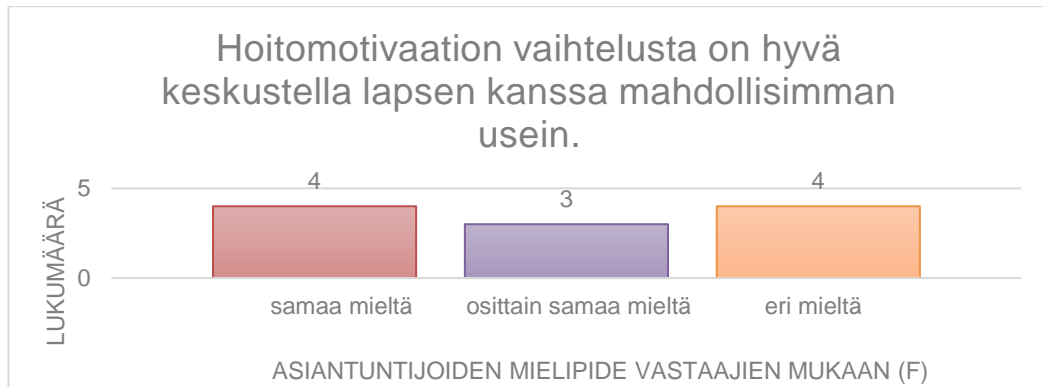

Kuvio 12.

Vastaajista (f=2) on samaa mieltä, (f=6) osittain samaa mieltä ja (f=3) siitä, että lapsen hoitomotivaatio vaihtelee suuresti hoitoprosessin aikana.

Suurin osa, kuusi yhdestätoista asiantuntijasta oli osittain samaa mieltä siitä, että lapsen hoitomotivaatio vaihtelee suuresti hoitoprosessin aikana, kaksi asiantuntijaa olivat samaa mieltä ja kolme eri mieltä. Suuri hajonta saattaa johtua lasten motivaation yksilöllisistä vaihteluista.

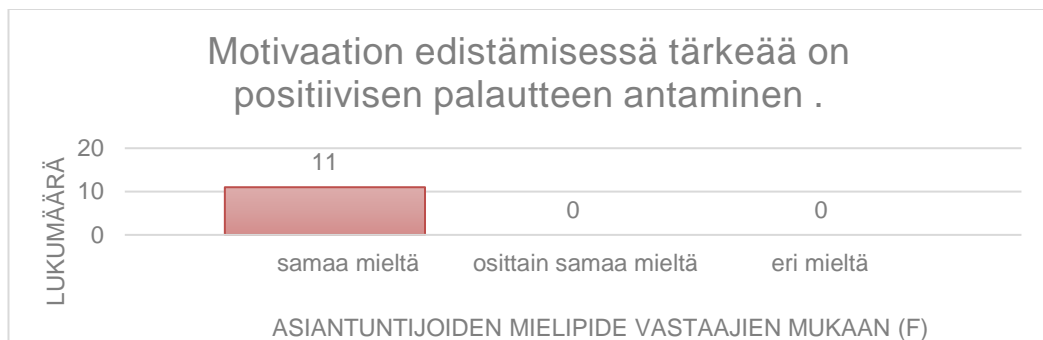
Kuvailevaan kirjallisuuskatsaukseen nousi tutkimus motivaation edistämistä riippuvuuk-sien hoidossa. Tutkimuksen mukaan asiakkaat olivat sitä mieltä, että jo motivaatiosta puhuminen ja motivaatio-ongelmien tiedostamisella on positiivinen vaikutus hoitoproses-sissa. Motivaatio vaihtelee suuresti hoitoprosessin aikana ja näin ollen on hyödyllistä olla tietoinen motivaation tasosta mahdollisimman usein, keskustella ja seurata sen vaihte-luita asiakkaan kanssa. (Dennis C. Daley 2014.) Väittämällä saattaa olla enemmän vai-kuttavuutta riippuvuuk-sien hoidossa kuin neuropsykiatrisen lapsen hoitomotivaation edistämisessä.

Kuvio 13.

Vastaajista (f=4) on samaa mieltä, (f=3) osittain samaa mieltä ja (f=4) eri mieltä siitä, että hoitomotivaation vaihtelusta on hyvä keskustella lapsen kanssa mahdollisimman usein.

Neljä asiantuntijaa yhdestätoista olivat samaa mieltä siitä, että hoitomotivaation vaihtelusta on hyvä keskustella lapsen kanssa mahdollisimman usein, kolme asiantuntijaa oli osittain samaa mieltä ja neljä eri mieltä. Vastauksissa on suurta hajontaa ja tämä saattaa johtua siitä, että hoitomotivaation vaihtelussa on eroja yksilöiden välillä.

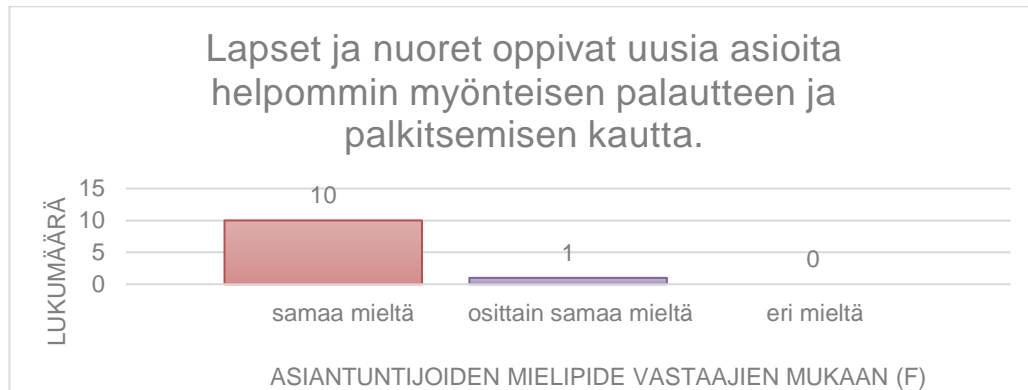

Kuvio 14.

Vastaajista (f=11) on samaa mieltä siitä, että motivaation edistämiseksi tärkeää on positiivisen palautteen antaminen.

Kuvailevan kirjallisuuskatsauksen pohjalta positiivisen palautteen antaminen on tärkeää motivaation edistämiseksi. (Kaartinen - Schoop 2011, Martela 2015: 76-82. ym.) Ihmisen tarkkaavaisuus suuntautuu kohti merkityksellisiä asioita ja vain ne painuvat ihmisen muistiin. Myönteisesti varautuneet ärsykkeet vetävät puoleensa, kielteisiä opitaan välttämään ja merkityksettömät ärsykkeet eivät aiheuta toimintaa ollenkaan. (Uusitalo-Malmivaara toim. 2014: 149-152.)

Myös lomakekyselyn vastauksista ilmeni kaikkien asiantuntijoiden olevan sitä mieltä, että motivaation edistämiseksi positiivisen palautteen antaminen on tärkeää.

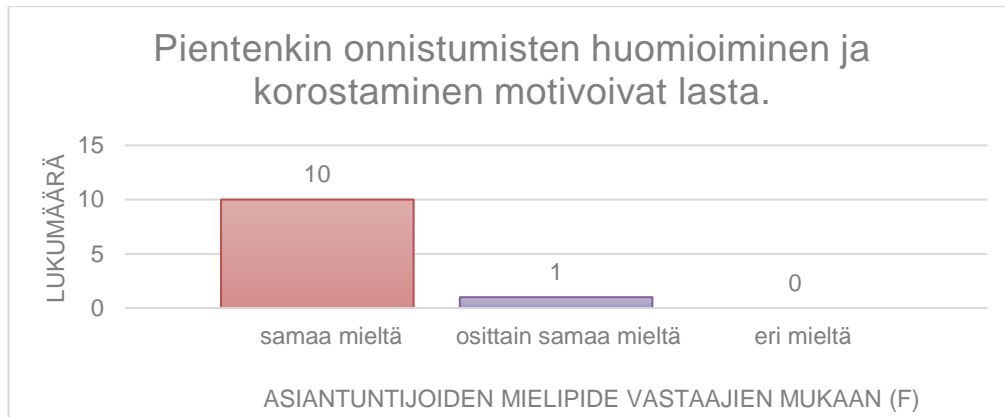

Kuvio 15.

Vastaajista ($f=10$) on samaa mieltä ja ($f=1$) osittain samaa mieltä siitä, että lapset ja nuoret oppivat uusia asioita helpommin myönteisen palautteen ja palkitsemisen kautta.

Kuvailevan kirjallisuuskatsauksen pohjalta nousi väittäjä, jonka mukaan lapsen ja nuoret oppivat uusia asioita helpommin myönteisen palautteen ja palkitsemisen kautta (Kaartinen - Schoop 2011.). Lähes kaikki asiantuntijat olivat myös asiasta samaa mieltä.

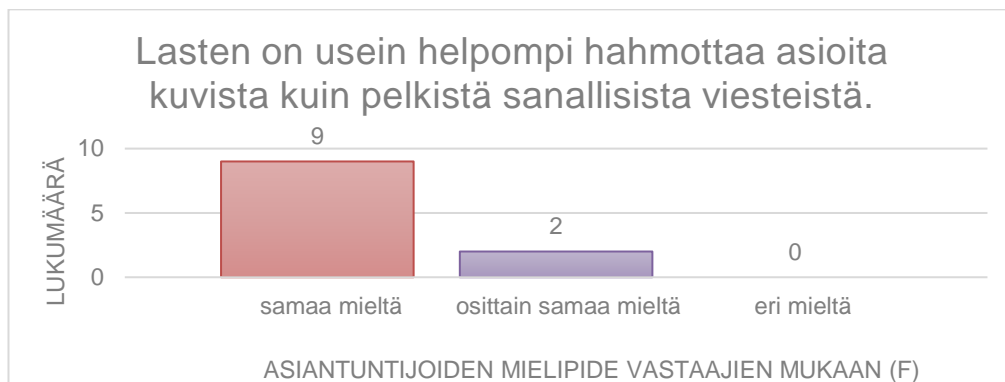
Kyvykkääksi itsensä kokeva henkilö uskoo pystyvänsä suorittamaan tehtävät menestyksekkäästi. Oppimisen kokemus on tärkeä osa kyvykkyyttä, sillä oppimisen avulla kyvykyys on kasvamaan päin. (Uusitalo-Malmivaara toim. 2014: 48-49.) Meissä asuu syvä tarve saada asioita aikaan. Nautimme myös tekemisen hetkellä siitä, että tunnetsemme itsemme taidokkaiksi. Kun vuorostamme emme hallitse jotain asiaa ja epäonnistumme toistuvasti, lannistumme. Vaikka olisimme kuinka innostuneita jostakin, katoaa motivaatiomme toistuvien epäonnistumisten myötä. Osaaminen siis motivoi ja tuntuu hyvältä. (Martela 2015: 94-95.)

Kuvio 16.

Vastaajista ($f=10$) on samaa mieltä ja ($f=1$) osittain samaa mieltä siitä, että pientenkin onnistumisten huomioiminen ja korostaminen motivoivat lasta.

Lähes kaikki asiantuntijat olivat sitä mieltä, että pientenkin onnistumisten huomioiminen ja korostaminen motivoivat lasta. Teoria nousi kirjallisuuskatsauksen pohjalta (mm. (Keltikangas-Järvinen 1998, 205–206.) ja myös asiantuntijoiden lomakekyselyn avoimissa vastauksissa moni nosti esiin pienten onnistumisten huomioimisen tärkeyden lapsen hoitomotivaatiota edistettäessä.

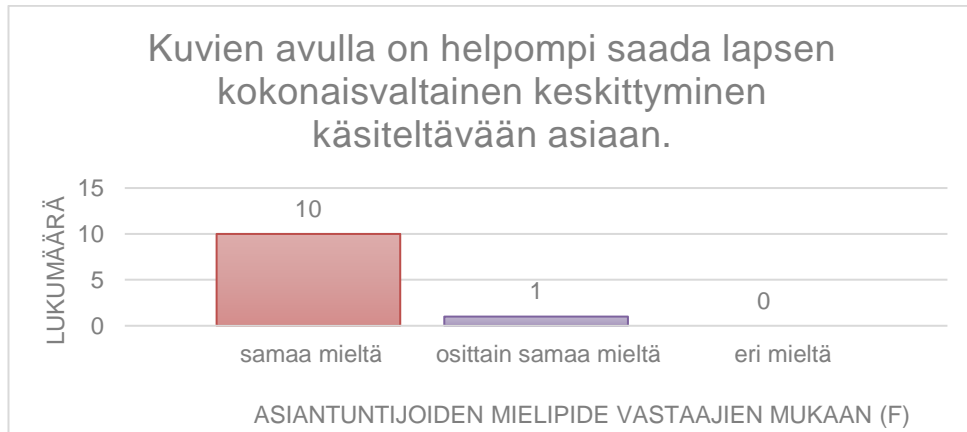

Kuvio 17.

Vastaajista ($f=9$) on samaa mieltä ja ($f=2$) osittain samaa mieltä siitä, että lasten on usein helpompi hahmottaa asioita kuvista kuin pelkistä sanallisista viesteistä.

Yhdeksän yhdestätoista asiantuntijasta oli sitä mieltä, että lasten on usein helpompi hahmottaa asioita kuvista kuin pelkistä sanallisista viesteistä, kaksi asiantuntijaa olivat tästä osittain samaa mieltä. Väittämä nousi kirjallisuuskatsauksen pohjalta. Kuvien käyttö on yleinen apuväline lasten neuropsykiatriassa. (Lehtisare 2017: 11-17.)

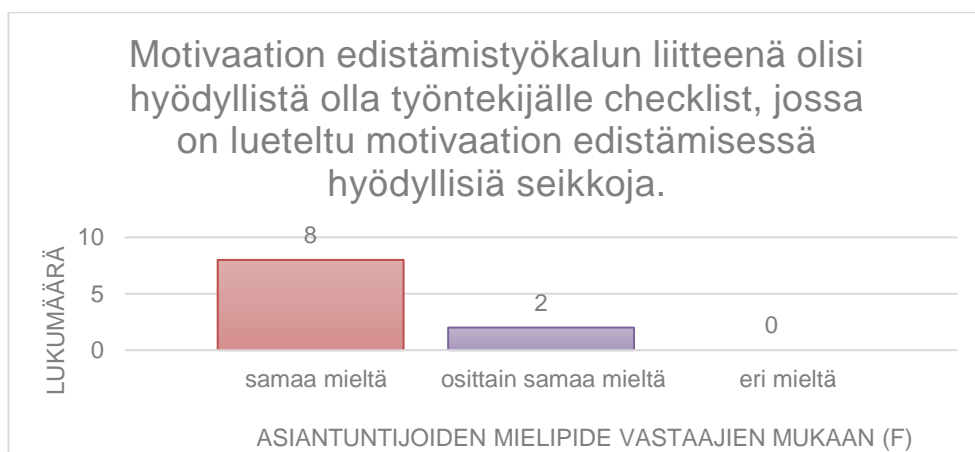
Asiantuntijoista kaksi olivat osittain samaa mieltä siitä, että lasten on usein helpompi hahmottaa asioita kuvista kuin pelkistä sanallisista viesteistä. Lasten neuropsykiatriassa voi olla joitain poikkeuksia esimerkiksi jollain lapsella voi olla vaikeuksia hahmottaa kuvia ja tällöin sanallinen viesti voi mennä paremmin perille.

Kuvio 18.

Vastaajista (f=10) on samaa mieltä ja (f=1) osittain samaa mieltä siitä, että kuvien avulla on helpompi saada lapsen kokonaisvaltainen keskittyminen käsiteltävään asiaan.

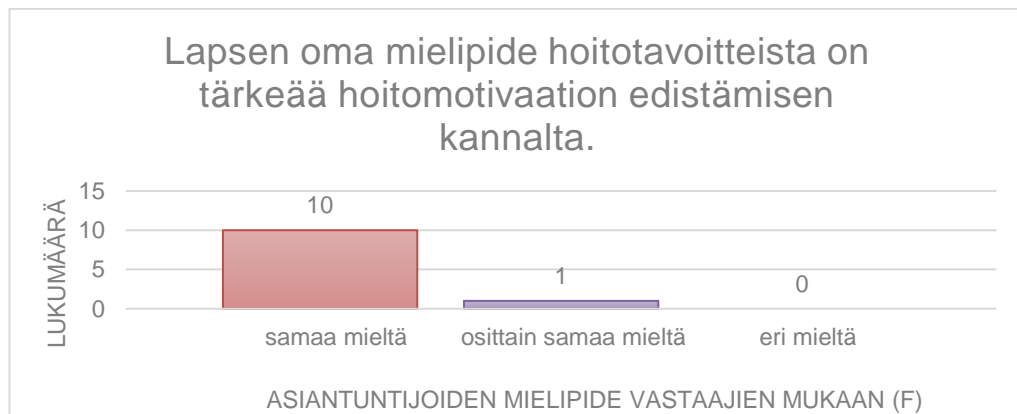
Väittämä nousi kuvailevan kirjallisuuskatsauksen pohjalta (Lehtisare 2017: 11-17.) ja lähes kaikki asiantuntijat olivat samaa mieltä siitä mieltä, että kuvien avulla on helpompi saada lapsen kokonaisvaltainen keskittyminen käsiteltävään asiaan.

Kuvio 19.

Vastaajista (f=8) on samaa mieltä, (f=2) osittain samaa mieltä siitä, että motivaation edistämistyökalun liitteenä olisi hyödyllistä olla työntekijälle checklist, jossa on lueteltu motivaation edistämisessä hyödyllisiä seikkoja. Vastaajista (f=1) jätti kysymykseen vastamatta.

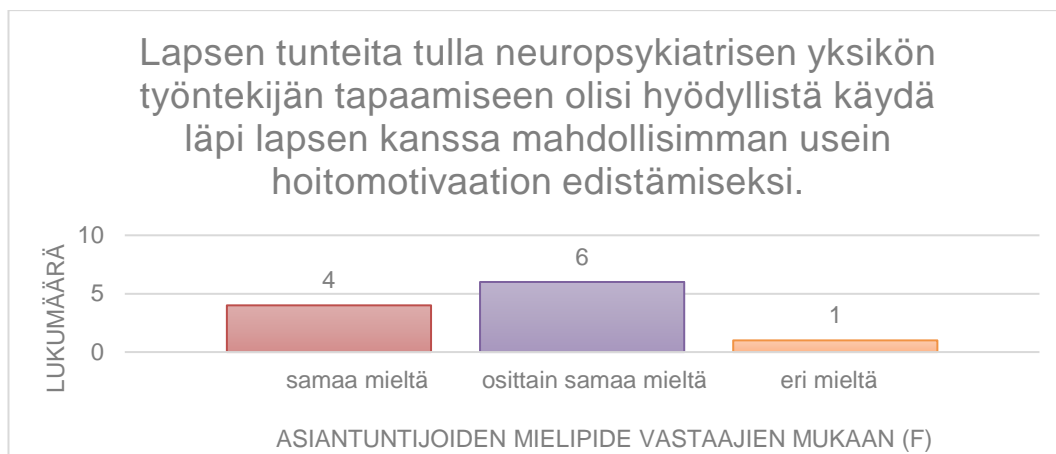
Suurin osa asiantuntijoista oli checklistin kannalla, joten liitin sen yhdeksi osaksi motivaation edistämistyökalua (Liite 7.).

Kuvio 20.

Vastaajista (f=10) on samaa mieltä ja (f=1) osittain samaa mieltä siitä, että lapsen oma mielipide hoitotavoitteista on tärkeää hoitomotivaation edistämisen kannalta.

Lähes kaikki asiantuntijat olivat sitä mieltä, että lapsen oma mielipide hoitotavoitteista on tärkeää hoitomotivaation edistämisen kannalta ja yksi asiantuntijoista oli tästä osittain samaa mieltä. Tulokset tukevat aiemman kysymyksen tarkastelua, jossa lähes kaikkien asiantuntijoiden mielestä on tärkeää, että lapsi saa itse vaikuttaa, minkä tavoitteiden eteen työskennellään. Motivointityön tärkein tehtävä on herättää lapsen sisäinen motivaatio ja lapsen sisäisen motivaation syntymiseen vaikuttavat lapsen mielipide ja tunteet asetettuja tavoitteita kohtaan. Oikein ymmärretty vapaaehtoisuus ei ole välttämättä ristiriidassa yhteisten tavoitteiden eteen työskentelyn kanssa. Tärkeintä on, että yksilö sisäistää kontrolloivan tahon tavoitteen ja tarkoituksen – ja sisäistää sen myös omaksi tavoitteekseen. (mm. Martela 2015: 76-82., Oksanen 2014: 259.)

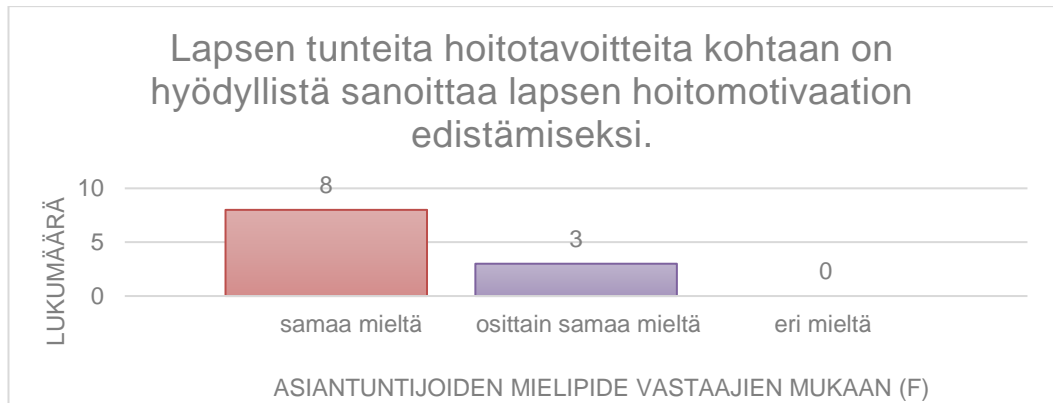

Kuvio 21.

Vastaajista ($f=4$) on samaa mieltä, ($f=6$) osittain samaa mieltä ja ($f=1$) eri mieltä siitä, että lapsen tunteita tulla neuropsykiatrisen yksikön työntekijän tapaamiseen olisi hyödyllistä käydä läpi lapsen kanssa mahdollisimman usein hoitomotivaation edistämiseksi.

Suurin osa asiantuntijoista oli osittain samaa mieltä siitä, että lapsen tunteita tulla tapaamiseen olisi hyödyllistä käydä lapsen kanssa mahdollisimman usein, neljä asiantuntijaa olivat väittämstä samaa mieltä ja yksi eri mieltä. Saattaa olla, että osa vastausten hajonnasta johtuu kysymyksen asettelusta. Joku asiantuntijan voi ajatella, että lapsen tunteita tulla tapaamiseen on hyvä käydä läpi tarpeen mukaan, mutta ei välttämättä usein.

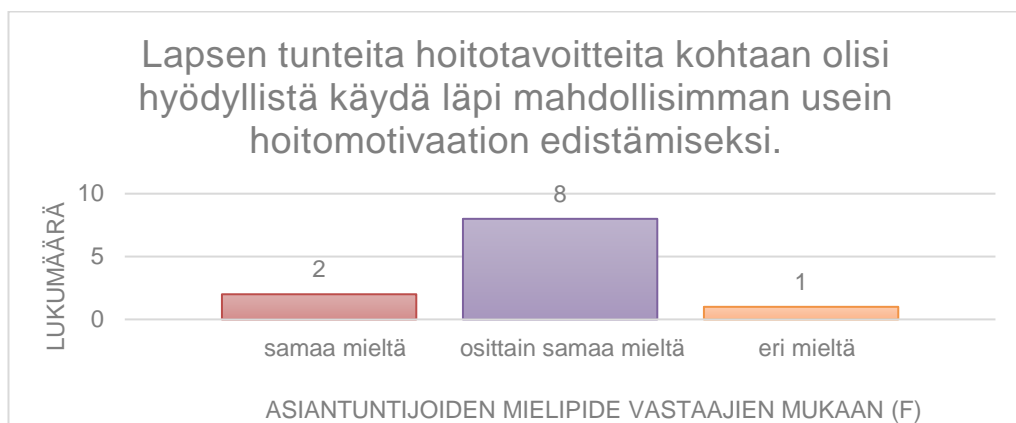
Kirjallisuuskatsauksen pohjalta tunteiden ja motivaation välillä on selvä yhteys. Esimerkiksi myönteisten tunteiden teorian mukaan lapsi suoriutuu paremmin, jos hänelle onnistutaan aiheuttamaan myönteisiä tunteita ennen suoritusta (Uusitalo-Malmivaara toim. 2014: 210-213.) Myös muilla kuin positiivisilla tunteilla on yhteys motivaatioon. Esimerkiksi ikävystymisen tunne saattaa johtaa ikävystyttävän asian välttelyyn. (Pekrun, Daniels ym. 2010: 535.) Asiantuntijoiden lomakekyselyn vastauksista korostui paljon lapsen mielipiteen ottaminen huomioon sekä lapsen kuuntelu ja nämä sisältävät myös lapsen tunteita. Näin ollen työntekijä saattaa kuulostella lapsen mielialaa hänen saapuessaan tapaamiseen, vaikka tunteita ei erikseen käydä lävitse ja sanoiteta niin usein.

Kuvio 22.

Vastaajista (f=8) on samaa mieltä ja osittain samaa mieltä siitä, että lapsen tunteita hoitotavoitteita kohtaan on hyödyllistä sanoittaa lapsen hoitomotivaation edistämiseksi.

Tulos tukee aiemman väittämän vastauksen johtopäätöksiä, jossa asiantuntijat olivat lähes yksimielisiä siitä, että lapsen mielipide hoitotavoitteista on tärkeä. Lapsen mielipide hoitotavoitteista sisältää myös lapsen tunteet hoitotavoitteita kohtaan. Tunteiden merkitys motivaatiota edistettäessä korostui erityisesti kuvailevan kirjallisuuskatsauksen pohjalta

Kuvio 23.

Vastaajista (f=2) on samaa mieltä, (f=8) osittain samaa mieltä ja (f=1) eri mieltä siitä, että lapsen tunteita hoitotavoitteita kohtaan olisi hyödyllistä käydä läpi mahdollisimman usein hoitomotivaation edistämiseksi.

Tunteiden merkitys motivaatiota edistettäessä korostui erityisesti kuvailevan kirjallisuuskatsauksen pohjalta. (mm. Uusitalo-Malmivaara toim. 2014: 210-213., Pekrun - Daniels

ym. 2010: 535.) Suurin osa, kahdeksan yhdestätoista asiantuntijasta oli osittain samaa mieltä siitä, että lapsen tunteita hoitotavoitteita kohtaan olisi mahdollista käydä läpi mahdollisimman usein. Asiantuntijat pitivät tärkeänä lapsen mielipidettä hoitotavoitteita kohtaan, myös lapsen tunteita koettiin hyvänä käsitellä. Tunteiden läpikäymistä hoitotavoitteita kohtaan ei koettu niin tärkeänä, ainakaan mahdollisimman usein. Mahdollisesti suurin osa asiantuntijoista oli väittämästä vain osittain samaa kysymyksen asettelun vuoksi. Asiantuntijat saattavat kokea hyödylliseksi käydä lapsen tunteita hoitotavoitteita kohtaan läpi tarvittaessa eikä mahdollisimman usein, jos ei katsota tarpeelliseksi.

5.2 Neuropsykiatrisen lapsen hoitomotivaation edistämisen keinot

Analysoin lasten neuropsykiatrisen asiantuntijoiden lomakekyselyn vastaukset aineistolähtöisen sisällön analyysin avulla. Ensimmäinen kysymys koski neuropsykiatrisen lapsen hoitomotivaation edistämisen keinoja.

Asiantuntijoiden lomakekyselyistä (n=11) nousi kolme pääluokkaa neuropsykiatrisen lapsen hoitomotivaation edistämisen keinoista: Työntekijän keinot lapsen motivointityössä, työntekijän keinot perheen motivointityössä sekä lapsen näkökulma. Seuraavissa alaluvuissa esittelen aineistolähtöisen sisällönanalyysin avulla syntyneitä tutkimustuloksia pääluokittain. Taulukko aineistolähtöisen sisällönanalyysin luokista tutkimuksellisen kehittämishankkeen liitteenä (Liite 4).

5.2.1 Työntekijän keinot lapsen motivointityössä

Yläluokka	Pääluokka
Tavoitteiden asettaminen	Työntekijän keinot lapsen motivointityössä
Työntekijän keinot lapsen hahmottamisen tueksi	
Työntekijän lasta voimaannuttavat keinot	
Työntekijän ja lapsen välinen vuorovaikutus	

Taulukko 1.

Työntekijän keinoja edistää lapsen motivaatiota yläluokkia tarkasteltaessa tavoitteiden asettamiseen liittyy paljon alaluokkia. Erityisen tärkeiksi koetaan yhteistyö hoitotavoitteita mietittäessä ja asettaessa vanhempien kanssa. Myös lapsen omaa mielipidettä hoitotavoitteista ja lapsen omia tavoitteita korostettiin ja niiden koettiin olevan hyvä alku lähteä liikkeelle, vaikka olisivatkin ristiriidassa aikuisten asettamien tavoitteiden kanssa tai eivät ensisijaisia aikuisten mielestä. Motivaation edistämisen kannalta lapsen omat tavoitteet koettiin kuitenkin hyvin merkitykselliseksi ja tärkeiksi lapselle itselleen. Tavoitteita pidettiin tärkeänä mieltä yhdessä perheen ja lapsen kanssa sekä erikseen pelkätään lapsen kanssa. Motivaation edistämisen kannalta pidettiin tärkeänä selventää hoitotavoitteita sekä perheelle että lapselle itselleen.

Tärkeiksi koettiin myös tavoitteiden saavutettavuus ja mitattavuus. Tavoitteiden koettiin olevan hyvä olla saavutettavissa olevia ja konkreettisia sekä mitattavissa olevia. Tavoitteiden katsottiin tärkeän olla myös riittävän pieniä. Erään asiantuntijan mukaan: ”tavoitteiden asettelu niin, ettei lapsi koe saavuttamista mahdottomaksi (=askeleittain eteneminen)”. Myös pienet välitavoitteet katsottiin hyväksi: ”Pienien välitavoitteiden asettaminen, joista palkitseminen lapselle mieleisellä tavalla.”

Työntekijän keinoja lapsen hahmottamisen tueksi yläluokkaa tarkasteltaessa korostui asioiden hahmottaminen ja konkretisointi lapselle. Asioiden perustelulla on suuri rooli lapsen motivaatiota edistettäessä. Erään vastauksen mukaan: ”lapselle tulee perustella asiat esim. miksi hänen kannattaa tehdä/opetella asioita eli mitä hyötyä hänelle itselleen on siitä, että hän toimii ”uudella” tavalla tai opettelee jotain uutta.”

Konkretisoinnilla on hyvä osoittaa myös edistyminen lapselle: ”Konkretisointi lapsen kanssa sen näyttämiseksi, miten hän on edistynyt.” Asioita on tärkeää selittää lapselle selkeästi.

Työntekijän lasta voimaannuttavia alaluokkia oli paljon. Asiantuntijoiden mukaan positiivisen huomioimisella ja vahvistamisella on tärkeä rooli lapsen motivaation edistämässä. Positiivisia asioita koettiin tärkeäksi hyödyntää. Lapsen osallistumisen lisäämistä pidettiin myös hyödyllisenä.

Lapselle on tärkeää luoda positiivisia kokemuksia ja antaa paljon positiivista palautetta. Erään asiantuntijan näkemys lapselle annettavan positiivisen palautteen tärkeydestä:

”myönteinen palaute lapsen työskentelystä tai osallistumisesta silloinkin, kun työntekijästä tuntuisi siltä, ettei etenemistä tapahdu.” Lapsen motivaation edistämiseksi positiivista palautetta koettiin tärkeäksi antaa myös yrittämisestä. Lapsen palkitseminen nousi monen asiantuntijan vastauksesta hyvänä motivaation edistämisen keinona. Jokaisella tapaamisella katsottiin olevan hyödyksi olla jokin lapselle mieluisa osio, esimerkiksi jokin peli tai leikki, jonka lapsi on itse valinnut. Muutenkin lapsen osallistamista päätöksiin ja tekemiseen pidettiin tärkeänä.

Onnistumisen kokemusten luomista lapselle pidettiin tärkeänä keinona edistää lapsen hoitomotivaatiota. Lapsen omien mielenkiinnonkohteiden huomioiminen ja -hyödyntäminen nousi esiin monen asiantuntijan vastauksesta. Niitä pidettiin tärkeänä voimavarojen lähteenä ja lapsen motivaation edistämiseksi niitä koettiin hyväksi hyödyntää mahdollisimman paljon.

Työntekijän ja lapsen välinen vuorovaikutus yläluokka koostuu työntekijän työotteesta, asenteesta sekä työntekijän ja lapsen välisestä suhteesta. Lapsen hoitomotivaation edistämisen kannalta ratkaisukeskeinen työote koettiin hyvänä. Myös rauhallinen työote ja kiireettömyys nousivat asiantuntijoiden vastauksista. Työntekijän on tärkeää kiinnostua aidosti lapsen asioista ja kiinnostuksen kohteista. Työntekijän on tärkeää kohdata jokainen lapsi aidosti ja arvostavasti. Luottamuksen rakentuminen lapsen ja työntekijän välille on tärkeää samoin kuin hyvän suhteen luominen lapsen kanssa.

5.2.2 Työntekijän keinot perheen motivointityössä

Yläluokka	Pääloukka
Yhteistyö vanhempien kanssa	Työntekijän keinot perheen motivointityössä
Työntekijän jäsentävät keinot perheelle	
Vuorovaikutus vanhempiin	
Perheen merkitys	

Taulukko 2.

Työntekijän keinoja perheen motivointityössä yläluokiksi muodostui yhteistyö vanhempien kanssa, työntekijän jäsentävät keinot perheelle sekä vuorovaikutus vanhempiin. Yhteistyö vanhempien kanssa yläluokkaa tarkasteltaessa vanhempien mukanaolo lap-

sen hoidossa nähtiin tärkeänä. Tavoitteita nähtiin tärkeänä sekä miettiä että asettaa perheen kanssa yhdessä. Vanhempia nähtiin tärkeänä myös ohjata lapsen motivaatiota edistettäessä. Työntekijä ohjaa vanhempia ohjaamaan ja kannustamaan lasta kotioloissa eli opettaa vanhemmille myös hyviä lapsen motivaation edistämisen keinoja.

Työntekijän jäsentävinä keinoina vanhemmille nähtiin asioiden hahmottaminen ja konkretisointi perheelle. Vanhempien motivaatio ja ymmärrys hoitotavoitteista on tärkeää. Erään asiantuntijan näkemys työntekijän keinoista edistää perheen ja sitä kautta lapsen motivaatiota: ”Vanhempien motivaatio ja ymmärrys hoitotavoitteista; vanhempien sitoutuminen ja luottamus hoitotahoon. Eli keinona selventää tavoitteet vanhemmille ja luoda yhteistyötä edistävä ilmapiiri.” Psykoedukaatio eli tiedon jakaminen nousi myös työntekijän jäsentävänä keinona perheelle edistämään neuropsykiatrisen lapsen hoitomotivaatiota.

Vuorovaikutus vanhempiin yläluokka muodostui ilmapiiristä ja vanhempien luottamuksesta. Työntekijän on hyvä luoda yhteistyötä edistävä ilmapiiri ja rakentaa luottamusta vanhempiin lapsen hoitomotivaatiota edistettäessä.

Perheen merkitys yläluokasta nousi perheen sitoutuminen ja motivaatio lapsen hoitoon sekä konkreettisesti vanhempien mukanaolo lapsen hoidossa. Perheen ja muun lähiympäristön tuki nähtiin tärkeänä lapsen hoitomotivaatiota edistettäessä. Perheen kanssa tehtävän yhteistyön tuloksena motivaatiota edistettäessä on oleellista, että: ”lapsi kokee ympärillään olevien aikuisten tukevan häntä yhdenmukaisesti tavoitteiden saavuttamisessa.”

5.2.3 Lapsen näkökulma

Yläluokka	Pääluokka
Lapsen kuuntelu	Lapsen näkökulma
Lapsen tavoitteet	

Taulukko3.

Lapsen näkökulma pääluokkaa tarkasteltaessa asiantuntijoiden vastauksista nousi lapsen kuuntelu sekä lapsen tavoitteet yläluokiksi.

Lapsen kuuntelu korostui monen asiantuntijan vastauksessa: ”Lapsen omien tavoitteiden ja toiveiden kuuleminen -> kuulluksi tulemisen kokemus motivoi.” Lapsen kuuntelu ja ”lapsen äänen” kuuleminen merkittäväksi lapsen hoitomotivaatiota edistettäessä. Asiantuntijoiden mukaan lapsen mielipide on tärkeä kuulla esimerkiksi hoitotavoitteista. Myös lapsen omien toiveiden kuuntelu on tärkeää. Lapsen tavoitteet nähtiin tärkeänä ja keskeisenä, vaikka ne eivät olisi aikuisten mielestä ensisijaisia. Lapsen omien toiveiden ja tavoitteiden kuuntelu nähtiin kuitenkin hyvänä lähtökohtana lapsen hoitomotivaation edistämässä. Lapsen omista tavoitteista on asiantuntijoiden mielestä hyvä aloittaa. Motivaation edistämässä hyödyllistä on siis antaa lapsen valita hoitotavoitteiden lisäksi myös itselleen merkityksellisiä tavoitteita.

5.3 Neuropsykiatriset keinot lapsen motivaatiota edistettäessä

Analysoin lasten neuropsykiatrian asiantuntijoiden lomakekyselyn vastaukset aineistolähtöisen sisällön analyysin avulla. Toinen kysymys koski erityisesti neuropsykiatriassa käytettäviä lapsen hoitomotivaation edistämisen keinoja.

Asiantuntijoiden lomakekyselyistä (n=11) nousi viisi pääluokkaa erityisesti neuropsykiatrisia motivaation edistämisen keinoja tarkasteltaessa. Pääluokkia ovat: Työntekijän vuorovaikutukselliset keinot lasten neuropsykiatriassa, työntekijän jäsentävät keinot lasten neuropsykiatriassa, työntekijän muut keinot lasten neuropsykiatriassa, lapsen yksilöllisyyden huomiointi lasten neuropsykiatriassa sekä neuropsykiatriset apuvälineet.

Yläluokka	Pääluokka
Työntekijän ja lapsen välinen vuorovaikutus	Työntekijän vuorovaikutukselliset keinot lasten neuropsykiatriassa
Työntekijän työote	
Tavoitteiden asettaminen	Työntekijän jäsentävät keinot lasten neuropsykiatriassa
Kokonaisuuksien pilkkominen	
Asioiden hahmottaminen	
Ennakointi	Työntekijän muut keinot lasten neuropsykiatriassa
Yhdessä tekeminen	
Palkitseminen	
Seuranta	

Lapsen vahvuuksien hyödyntäminen	
Toiminnallisuus	
Lapsen osallistaminen	
Lapsen yksilöllisyys	Yksilöllisyyden huomiointi lasten neuropsykiatriassa
Lapsen kyky ymmärtää	
Apuvälineet keskittymisen tueksi	Neuropsykiatriset apuvälineet
Lapsen tunteita hahmottavat esineet	
Lapsen ajatuksia hahmottavat esineet	

Taulukko 4.

Työntekijän vuorovaikutuksellisia keinoja tarkasteltaessa pääluokiksi muodostuivat työntekijän ja lapsen välinen vuorovaikutus sekä työntekijän työote. Työntekijän ja lapsen välisestä pääluokasta nousi lapsen luottamuksen herättäminen ja rakentaminen. Myös selkeys ja konkreettisuus nähtiin tärkeänä vuorovaikutuksellisenä keinona esimerkiksi työntekijän käyttämänä selkeänä kielenä. Neuropsykiatrisen lapsen hoitomotivaation edistämässä aito kiinnostus lasta kohtaan on tärkeää. Työntekijän ja lapsen väliseen hyvään vuorovaikutukseen täytyy varata riittävästi aikaa.

Lasta kannustavaa ja lasta voimaannuttavaa työntekijän työtettä pidettiin hyvänä neuropsykiatrisena keinona edistää lapsen hoitomotivaatiota. Myös yksilöllisesti virittyminen jokaisen lapsen kohdalla on oleellista.

Työntekijän jäsentäviä keinoja yläluokiksi muodostuivat tavoitteiden asettaminen sekä asioiden hahmottaminen. Tavoitteet koettiin hyväksi olla selkeitä ja työntekijän selventävän tavoitteita lapselle. Tavoitteiden pilkkominen ja riittävän pienet tavoitteet nähtiin hyvänä. Tavoitteiden olisi hyvä olla neuropsykiatriselle lapselle saavutettavissa olevia, mutta myös riittävän haasteellisia. Työntekijän on tärkeä pilkkoa kokonaisuuksia lasten neuropsykiatriassa, tätä kutsutaan usein myös osittamiseksi.

Työntekijän täytyy hahmottaa asioita neuropsykiatriselle lapselle. Tässä toimivat apuina hyvä strukturointi sekä asioiden visualisointi kuvia, mittareita, tekstiä tai taulukoita apuna käyttäen. Myös tauotusta on tärkeää miettiä neuropsykiatrisen lapsen hoitomotivaatiota edistettäessä.

Työntekijän muut keinot lasten neuropsykiatriassa yläluokiksi muodostuivat ennakointi, yhdessä tekeminen, palkitseminen, seuranta, lapsen vahvuuksien hyödyntäminen, toiminnallisuus sekä lapsen osallistaminen. Varsinkin lapsen palkitseminen korostui vastauksista. Tärkeäksi koettiin, että palkitsemista mietitään yhdessä lapsen kanssa ja siitä sovitaan myös etukäteen lapsen kanssa yhdessä. Palkitsemisen koettiin hyväksi olla välitöntä ja usein toistuvaa. Työntekijän on hyvä sisällyttää onnistumisia lapsen hoitoprosessiin mahdollisimman paljon ja antaa lapselle nopea palaute onnistumisesta. Lapsen osallistamisen vahvistaminen nähtiin myös hyödyllisenä eli antaa lapselle tehtäviä, vastuuta ja ottaa lapsi mukaan päätöksentekoon.

Riittävän tiheä seuranta ja tiheät tapaamiset koettiin hyvänä. Lapsen omien vahvuuksien hyödyntäminen nousi monen asiantuntijan vastauksesta neuropsykiatrisena hoitomotiivaation edistämisen keinona. Toiminnallisuus koettiin myös hyväksi keinoksi erityisesti neuropsykiatrisen lapsen hoitomotiivaatiota edistettäessä.

Neuropsykiatrisen lapsen yksilöllisyyden huomiointi pääluokka muodostui lapsen yksilöllisyydestä ja lapsen kyvystä ymmärtää. Jokainen neuropsykiatrinen lapsi nähtiin yksilönä, joten tärkeää katsottiin olevan: ”käyttää neuropsykiatrisessa hoidossa hyväksi havaittuja keinoja kuitenkin yksilöllisesti mietittynä ja toteutettuna.”

Lapsen neuropsykiatriset piirteet täytyy ottaa huomioon sekä lapsen koko oirekuva. Myös mahdolliset aistiyliherkkyydet on huomioitava. Lapsen yksilöllisyys yläluokassa korostui myös lapsen mielenkiinnon kohteet sekä niiden huomioiminen ja hyödyntäminen neuropsykiatrisen lapsen hoitoprosessissa motivaatiota edistettäessä.

Neuropsykiatrisen lapsen kyky ymmärtää asioita on arvioitava jokaisen lapsen kohdalla yksilöllisesti erikseen. Kykyyn ymmärtää vaikuttavat muun muassa lapsen ikätason sekä kognitiivisen tason huomioiminen.

Neuropsykiatriset apuvälineet pääluokka jakautui kolmeen yläluokkaan: apuvälineisiin keskittymisen tueksi, lapsen tunteita hahmottaviin esineisiin sekä lapsen ajatuksia hahmottaviin esineisiin. Hyödyllisiä lasten asiantuntijoiden mukaan lasten neuropsykiatriassa ovat: ”kuvat, nuket, kortit – kaikki, mikä auttaa jäsentämään ja ymmärtämään tilannetta, puhetta yms.”

Erityisen hyödyllisiksi koettiin kaikki esineet, jotka auttavat lasta jäsentämään ja ymmärtämään puhetta tai tilannetta. Tässä hyviä apuvälineitä ovat esimerkiksi tunnekortit tai sosiaaliset kuvatarinat. Time-timer auttaa lasta hahmottamaan aikaa ja on samalla myös apuna keskittymisessä. Keskittymisen tueksi voi olla esimerkiksi nystyrätyyny tai muu vastaava siihen tarkoitukseen kehitetty väline.

5.4 Motivaatiota edistävä ympäristö

Analysoin lasten neuropsykiatrian asiantuntijoiden lomakekyselyn vastaukset aineistolähtöisen sisällön analyysin avulla. Kolmas kysymys koski neuropsykiatrisen lapsen hoitomotivaation edistämisen keinoja.

Asiantuntijoiden lomakekyselyistä (n=11) nousi kaksi pääluokkaa motivaatiota edistävään ympäristöön: Työntekijään liittyvät keinot luoda motivaatiota edistävä ympäristö sekä tapaamisympäristön yksityiskohdat.

Yläluokka	Pääluokka
Lapsen yksilöllisyyden huomiointi	Työntekijään liittyvät keinot luoda motivaatiota edistävä ympäristö
Ilmapiiri	
Tilan viihtyvyys	Tapaamisympäristön yksityiskohdat
Esineet	

Taulukko 5.

Työntekijään liittyviä keinoja luoda motivaatiota edistävä ympäristö pääluokkaan muodostui kaksi yläluokkaa: lapsen yksilöllisyyden huomiointi sekä ilmapiiri. Lapsen yksilöllisyyteen vaikuttavat lapsen neuropsykiatriset ongelmat ja oirekuva. Toisille sopii paremmin ympäristön virikkeiden vähäisyys, jos esimerkiksi tarkkaavaisuus ongelmaa. ” Jos mahdollista huomioidaan lapsen yksilöllisyys: Joidenkin lasten kohdalla pelkistetty ympäristö parempi, joidenkin kohdalla virikkeellinen ympäristö voi aktivoida lasta toimimaan ja tuottamaan.” Neuropsykiatrisista lapsista ollessa kyse nähtiin tärkeänä, että lapsella on mahdollisuus liikkua tapaamisen aikana.

Työntekijän on tärkeää luoda neuropsykiatriselle lapselle motivaatiota edistävä ilmapiiri. Tällaiseksi ilmapiiriksi koettiin rento, hyväksyvä ja lapsen huomioonottava ilmapiiri. Myös

lapsen mahdollisuus liikkua tapaamisen aikana koettiin hyödylliseksi neuropsykiatriseksi keinoksi edistää neuropsykiatrisen lapsen hoitomotivaatiota.

Tapaamisympäristön yksityiskohdat pääluokka muodostui kolmesta yläluokasta: tilan sijainti, tilan viihtyvyys sekä esineet. Tilan sijainti yläluokkaa tarkasteltaessa sama tuttu tila nähtiin joillekin neuropsykiatrisille lapsille tärkeänä. Tilan viihtyvyyteen vaikuttivat muun muassa värien käyttö, valoisuus sekä äänet. Yleisesti neuropsykiatrisen motivaatiota edistävän ympäristön koettiin hyväksi olla visuaalisesti selkeä, kodinomainen sekä lapsen huomioiva. Viihtyvyyteen koettiin voida vaikuttavan säätelemällä myös virikkeiden määrää ja sopivalla määrällä eri aistiärsykeitä.

Esineet yläluokka muodostui monesta eri alaluokasta. Näitä olivat: lapselle tutut esineet, esineiden määrä, esineiden sijoitus, tunteiden tunnistamista auttavat esineet, hahmottamista auttavat esineet, virikkeelliset esineet, sensomotoriset esineet sekä rentouttavat esineet.

Joillekin neuropsykiatriselle tutut esineet tapaamisessa voivat olla tärkeitä. Tapaamistilassa on hyvä olla sopiva määrä esineitä. Esineiden sijoituksella voi myös olla merkitystä. Neuropsykiatrisen lapsen hoitomotivaation edistämisen kannalta voi olla merkittävää sijoittaa lapselle kiinnostavia esineitä lapsen näkyville.

Tunnekortit auttavat neuropsykiatrista lasta tunnistamaan tunteita. Lasta hahmottamaan auttavia esineitä ovat esimerkiksi time-timer ajan hahmottamisen tueksi. Myös asioiden jäsenitys kuvilla on hyödyllistä. Hahmottavien esineiden avulla on hyvä jäsentää lapselle, mitä tapahtuu, milloin tapahtuu sekä tapahtuman ajallinen kesto.

Virikkeelliset esineet alaluokka muodostui lapsen omien kiinnostuksen kohteiden mukaisista leluista ja esineistä sekä ajankohtaisista, lapsen ikätasolle sopivista peleistä ja leluista. Asiantuntijoiden mukaan tärkeää on, että lasta kiinnostavia pelejä ja leikkejä on esillä ja niitä käytetään varsinkin tauoilla ja käynnin lopussa.

Sensomotoriset esineet sekä rentouttavat esineet mainittiin myös hyödyllisiksi neuropsykiatrisen lapsen motivaatiota edistävässä ympäristössä.

6 Motivaation edistämistyökalu

Olen kehittänyt motivaation edistämistyökalun kuvailevan kirjallisuuskatsauksen, lasten neuropsykiatrian asiantuntijoiden lomakekyselyn vastausten sekä omien kokemuksieni pohjalta. Motivaation edistämistyökalusta muodostui kokonaisuus, jossa on eri osioita:

- minun fiilis – lomake (Liite 5)
- puutehtävä - lomake (Liite 6)
- motivaation edistämisen checklist (Liite 7)

6.1 Minun fiilis lomake

Tunteiden merkitys motivaatiota edistettäessä korostui erityisesti kuvailevan kirjallisuuskatsauksen pohjalta. Tunteiden ja motivaation välillä näyttää olevan selvä yhteys. Myönteisten tunteiden teorian mukaan lapsi suoriutuu paremmin, jos hänelle onnistutaan aiheuttamaan myönteisiä tunteita ennen suoritusta. Myönteisten tunteiden teoria selittää suuren osan kaikissa terapioissa tapahtuvasta paranemisesta. (Uusitalo-Malmivaara toim. 2014: 210-213.) Tästä voisi päätellä, että myönteisten tunteiden herättäminen on avain asemassa myös motivaatiota edistettäessä. Kirjallisuuskatsauksen perusteella myös muilla kuin positiivisilla tunteilla on yhteys motivaatioon. Esimerkiksi ikävystymisen tunne saattaa johtaa ikävyyttävän asian välttelyyn. (Pekrun, Daniels ym. 2010: 535.) Myös asiantuntijoiden lomakekyselyn vastausten perusteella myönteisten tunteiden herättäminen oli tärkeää neuropsykiatrisen lapsen hoitomotivaatiota edistettäessä.

Lasten neuropsykiatrian asiantuntijoiden vastauksista nousi lapsen näkökulman korostaminen ja ”lapsen äänen” kuuleminen hyvinä keinoina edistää neuropsykiatrisen lapsen hoitomotivaatiota. Koska tunteiden huomioimisen tärkeys nousi myös kuvailevasta kirjallisuuskatsauksesta vahvana, halusin käsitellä lapsen tunteita motivaation edistämistyökalun minun fiilis – lomakkeessa. Liitin lapsen tunteiden käsittelyn avuksi nykyaikaisen emoji-taulukon:

Kuva1.

Tästä emoji taulukosta lapsi saa ympyröidä yhden tai useamman hymiön työntekijän ohjaamalla tavalla. Lapselta voi kysyä esimerkiksi:

”Miltä tuntuu tällä hetkellä?”

”Miltä tämä viikko on tuntunut?”

”Miltä tuntui tulla tänään tänne?”

tai ”Miltä jokin tietty asia tuntuu?”

Uskon, että lapsen tunteita on hyvä hahmottaa mahdollisimman kokonaisvaltaisesti ja tarkasti, jotta lapsen näkökulma ja mielipide hahmottuvat paremmin. Lapsen hoitomotiivaation edistäminen tehostuu, kun työntekijä tietää millaisia tunteita lapsella on, tällöin hän osaa miettiä keinoja, jotka saattavat auttaa negatiivisten tunteiden vähentämisessä.

Uskon perehtymäni aineiston ja omien kokemusteni pohjalta, että on tärkeää kiinnittää huomiota siihen, millaisella mielellä lapsi tulee kulloiseenkin tapaamiseen ja millaisia tunteita eri asiat hänessä herättävät. Usein jo negatiivisten tunteiden ilmaisu auttaa lasta käsittelemään tunteita ja rakentaa luottamusta hoitosuhteeseen. Tunteilla on myös olennainen vaikutus lapsen hoitomotiivaatioon, joten lapsen tunteisiin on syytä kiinnittää huomiota lapsen motivaatiota edistettäessä. Emoji-taulukon avulla on helppo myös luoda huumoria ja hauskuutta tapaamiseen. Myönteisten tunteiden herättämisen tärkeys on oleellinen osa lapsen hoitomotiivaation edistämistä.

Kuvien käytön tärkeys nousi sekä kuvailevasta kirjallisuuskatsauksesta, että asiantuntijoiden vastauksista vahvana, joten käytin kuvia mahdollisimman paljon hyödyksi minun

fiilis - lomakkeessa. Lasten neuropsykiatriassa tunteita käsitellään usein erilaisten kuvien ja mittarien kautta. Kirjallisuuskatsauksen pohjalta kuvien käytön hyödyllisyys korostui lasten neuropsykiatriassa. Varsinkin autismispektrin häiriöistä kärsivien kanssa kuvien käyttö sanojen tukena on todettu tehokkaammaksi keinoksi kommunikoida kuin pelkätään sanallinen kommunikointi (Kamio - Taichi 2000.). Vaikka puhumiseen ja ymmärtämiseen ei suuria haasteita liittyisikään, kuvien avulla voidaan rikastuttaa päivittäistä vuorovaikutusta. Lasten on usein helpompi hahmottaa asioita kuvista kuin pelkistä sanallisista viesteistä. Kuvien avulla saadaan myös lapsen kokonaisvaltainen keskittyminen käsiteltävään asiaan. Kuvat usein myös herättävät lapsen mielenkiinnon ja innostavat vuorovaikutukseen häiriöiden tyypistä riippumatta. (Lehtisare 2017: 11-17.)

Minun fiilis lomakkeen tausta-ajatuksena oli nostaa lapsen ääni paremmin kuuluville. Halusin tehdä lomakkeesta mahdollisimman yksinkertaisen ja helpon käyttää. Asiantuntijoiden vastauksissa korostui se, että motivaation edistämiseksi on tärkeää lapsen äänen kuuleminen, kuhunkin lapseen yksilöllisesti virittyminen ja tutustuminen sekä aito kiinnostus lasta, lapsen tavoitteita ja kiinnostuksenkohteita kohtaan. Tästä syystä lisäsin minun fiilis- lomakkeeseen osion, jossa lapsi saa luetella itseään tällä hetkellä kiinnostavia asioita sekä asioita, joista hän tykkää. Lapselle mieluisista asioista on hyvä lähteä liikkeelle aitoa yhteyttä lapseen rakennettaessa. Asiantuntijoiden lomakekyselyn vastauksista ilmeni myös lapsen hoitomotivaation kannalta voivan hyvä olla lähteä liikkeelle lapsen omista tavoitteista ja lapselle merkityksellisistä asioista. Minun fiilis lomakkeen avulla lapsen mielenkiinnonkohteita, lapselle mieluisia asioita ja tekemisiä sekä lapsen omia tavoitteita on helppoa ja hyödyllistä kartoittaa. Minun fiilis lomakkeessa työntekijä auttaa lasta miettimään asioita, joista lapsi tykkää tällä hetkellä sekä tekemisiä, joista lapsi tykkää tällä hetkellä. Minun fiilis lomakkeeseen täytetään myös lapsen omia tavoitteita eli lapselle itselleen merkityksellisiä ja tärkeitä tavoitteita.

Lapsen mielenkiinnonkohteet, lempitekemiset ja omat tavoitteet voivat vaihdella. Tästä syystä minun fiilis – lomaketta työntekijä voi käyttää kunkin lapsen kanssa niin usein, kun tuntuu hyödylliseltä. Asiantuntijoiden lomakekyselyn vastauksista nousi esille näkökulma, jonka mukaan hoitomotivaatiota edistettäessä on tärkeää sisällyttää jokaiselle tapaukselle aina jokin lapsen valitsema tai lapselle mieluisa osio. Tästä syystä työntekijän on tärkeää olla perillä, mistä lapsi tykkää, ja mitkä ovat hänen ajankohtaiset kiinnostuksenkohteet ja tavoitteet. Neuropsykiatristen asiantuntijoiden mukaan lapsen asioista kiinnostuminen ja lapsen kiinnostuksen kohteista kiinnostuminen motivoivat lasta.

6.2 Puutehtävä lomake

Puutehtävän kehittelin kuvailevan kirjallisuuskatsauksen, asiantuntijoiden lomakekyselyn vastausten sekä omien kokemusteni pohjalta apuvälineeksi edistämään neuropsykiatrisen lapsen hoitomotivaatiota. Tavoitteiden asettamiseen liittyvät seikat nousivat tärkeänä sekä kuvailevasta kirjallisuuskatsauksesta, että asiantuntijoiden vastauksista. Tutkimusten mukaan tavoitteiden asettamisella on suuri merkitys asiakkaan sitoutumisen kannalta (Forssen - Rajainmaa 2008: 54.). Kirjallisuuskatsauksen ja asiantuntijoiden avointen vastausten pohjalta lapsen omilla tavoitteilla on suuri vaikutus lapsen hoitomotivaatiota edistettäessä. Asiantuntijat pitivät tärkeänä työskennellä myös lapselle itselleen tärkeiden tavoitteiden saavuttamiseksi, vaikka ne eivät olisikaan ensisijaisia asiantuntijoiden tai vanhempien mielestä. Jos tavoitteet tulevat lapsen ulkopuolelta, on lapselle tärkeää perustella, miksi hoitotavoitteiden eteen työskennellään ja miten hän itse siitä hyötyy. (Uusitalo-Malmivaara toim. 2014: 256-257, Martela 2015: 76-82.)

Puutehtävän avulla on helppo havainnollistaa sekä lapsen, vanhempien, että hoitotahon mielestä tärkeitä tavoitteita. Tavoitteiden muodostuttua tehtävän avulla on helppoa ja hyödyllistä työskennellä johdonmukaisesti tavoitteiden saavuttamiseksi yhteistyötä tehden. Yhteistyö koettiin merkitykselliseksi lapsen kuntoutusprosessissa sekä kirjallisuuskatsauksessa, että asiantuntijoiden vastauksissa. Puutehtävässä yhteistyö lapsen kanssa ja/tai perheen kanssa sekä yhdessä tekeminen ovat kantava elementti.

Lapsen positiivinen vahvistaminen nousi vahvana sekä kirjallisuuskatsauksessa, että asiantuntijoiden vastauksissa. Näin ollen motivaation edistämistyökalun puutehtävän tärkein tausta-ajatus on ennen kaikkea etsiä ja vahvistaa positiivisia asioita lapsessa ja lapsen elämässä. Positiivisen palautteen antaminen ja positiivinen vahvistaminen ovat tärkeitä motivaation edistämisen keinoja sekä kuvailevan kirjallisuuskatsauksen pohjalta, että myös asiantuntijoiden mielestä. Näiden seikkojen pohjalta mieleeni tuli tehtävä, jonka kehitimme vuosia sitten työparini kanssa edistämään erään neuropsykiatrisen lapsen hoitomotivaatiota.

Tämän lapsen kohdalla lähtötilanteessa lapsen hoitomotivaatio oli huono, joten suunnitelimme lapsen ja hänen vanhemman kymmenen tapaamista tarkkaan etukäteen työparini kanssa. Esittelimme puutehtävän ensimmäisellä tapaamisella. Näytin askartelemani taikapuun ja muutospuun. Sovimme, että jokaisen tapaamisen jälkeen sekä vanhempi että lapsi miettivät kolme asiaa, jotka ovat sujuneet viime aikoina hyvin lapsen elämässä

tai tuottaneet iloa. Vanhempi miettii positiivisia asioita lapsen viimeaikaisesta käytöksestä tai elämästä, ja kirjaa ne ylös. Lapsi miettii ja kirjoittaa omat positiiviset asiat itse, mutta tarvittaessa vanhemman pienellä avustuksella.

Lisäksi vanhempi ja lapsi miettivät tahoillaan yhden asian, johon haluaisi muutosta tai joka on tuntunut ikävältä viime aikoina. Asiat kirjoitetaan ylös ja tuodaan seuraavaan tapaamiseen. Jokaisella tapaamisella lisäsin taikapuuhun yhteensä kuusi positiivisia asioita sisältävää lehteä, kolme lapsen täyttämää ja kolme vanhemman täyttämää. Muutospuuhun tuli joka käynnillä kaksi muutosta kaipaavaa lehteä.

Puut täydentyivät tapaamisten myötä ja toimivat hyvänä punaisena lankana ja runkona tapaamisille. Puiden avulla oli helppoa saada esiin sekä lapsen että vanhemman mielestä tärkeitä tavoitteita ja työskennellä niiden saavuttamiseksi. Lisäksi tehtävän kautta lapsi sai runsaasti positiivista palautetta ja toimi hyvänä keinona voimistaa ja vahvistaa positiivisia ja toimivia elementtejä hänen elämässään sekä auttaa perhettä myös huomaamaan lapsen vahvuudet.

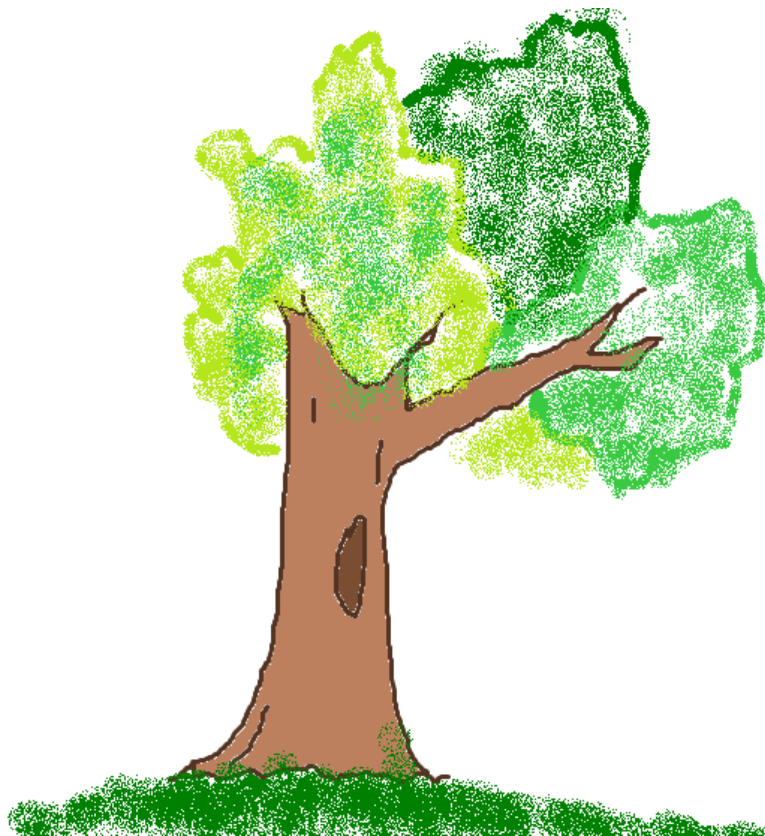
Toisinaan joku muutoksen puun lehti eli asia, johon toivottiin muutosta tai joka tuntui ikävältä, saattoi tippua maahan, jos asian oli tullut positiivinen muutos. Viimeiselle tapaamiselle askartelin valmiit puut, jotka kävimme yhdessä yhteenvetona läpi perheen kanssa. Perhe sai puut mukaansa. Saimme tehtävästä lapselta ja vanhemmalta positiivista palautetta ja koimme sen itse toimivaksi keinoksi edistää neuropsykiatrisen lapsen hoitomotivaatiota sekä työstää hoitomotivaatioon liittyviä tärkeitä seikkoja.

Asiantuntijoiden lomakekyselyn vastauksista perheen merkitys ja yhteistyö nousivat tärkeiksi seikoiksi lapsen hoito- ja kuntoutusprosessissa. Näin ollen koin tärkeäksi kehittää motivaation edistämistyökalun puutehtävän sellaiseksi, jota voi hyvin hyödyntää myös perhetyössä. Vanhempien ohjaaminen sekä mukanaolo hoito- ja kuntoutusprosessissa oli hyödyllistä sekä kirjallisuuskatsauksen pohjalta, että asiantuntijoiden mielestä (Hietaharju - Nuutila 2016: 234.). Vanhempien osallistuessa puutehtävään, he voivat oppia asiantuntijalta puutehtävää tehdessä tärkeitä lapsen motivaation edistämisen keinoja, joita on hyvä hyödyntää myös lapsen arjessa ja kotioloissa.

Uskon, että puutehtävää voi käyttää eri mittaisilla tapaamiskokonaisuuksilla. Tehtävä soveltuu käytettäväksi niin lapsen kanssa yksilötyöskentelynä toteutettuna tai kuten esi-

merkkitapauksessa, yhdessä vanhemman/vanhempien kanssa toteutettuna. Uskon tehtävästä olevan eniten hyötyä perhetehtävänä, sillä niin lapsen asioihin saadaan laajempi näkökulma. Vanhemmat tuovat tällöin muutospuuhun muutosta kaipaavia asioita lapsen arjesta tai käytöksestä ja tällöin asia konkretisoituu lapselle visuaalisuutta apuna käyttäen. Lapselle konkretisoituu muutospuun avulla asiat, joihin hän itse kaipaa muutosta sekä asiat, joihin vanhemmat kaipaavat muutosta. Myös asiantuntijoiden lomakekyselyn vastausten mukaan vanhemmat olisi hyvä ottaa mukaan lapsen hoidon suunnitteluun sekä toteutukseen.

Piirtämäni pienennetty esimerkkikuva muutospuusta:

Piirtämäni pienennetty esimerkki taikapuusta:

Tekemäni esimerkkipuut (Liite 6.) piirsin Paint-ohjelmalla. Puita voi askarrella myös yhdessä lapsen kanssa, jos se on lapselle mieluista puuhaa. Kuvien käytön tärkeys nousi sekä kuvailevasta kirjallisuuskatsauksesta, että asiantuntijoiden vastauksista vahvana, joten käytin kuvia mahdollisimman paljon hyödyksi myös puutehtävä - lomakkeessa. (Kamio - Taichi 2000, Lehtisare 2017: 11-17.).

Taikapuun tarkoitus on vahvistaa positiivisia asioita lapsen elämässä ja konkretisoida ne visuaalisella tavalla lapselle. Taikapuun avulla myös lapsen edistymistä on helppoa seurata ja konkretisoida lapselle tapaamisten edetessä. Valmis taikapuu on täynnä positiivisia, lasta voimaannuttavia asioita.

6.3 Motivaation edistämisen checklist

Motivaation edistämistyökalun yksi osio on lapsen motivaation edistämisen checklist. Checklistiin olen koontanut lyhyesti sekä kuvailevasta kirjallisuuskatsauksesta, että lasten neuropsykiatrian asiantuntijoiden lomakekyselyn vastauksista esille nousseita hyödyllisiä lapsen motivaation edistämiseen vaikuttavia seikkoja. (Liite 7.)

6.4 Tutkimuksellisen kehittämishankkeen implementointi ja motivaation edistämistyökalun jalkauttaminen

Esittelin motivaation edistämistyökalun sekä tutkimuksellisen kehittämishankkeen kautta koottua tietoa neuropsykiatrisen lapsen hoitomotivaation edistämisestä lasten neuropsykiatrisen yksikössä 19.10.17 kuvailevan kirjallisuuskatsauksen ja lasten neuropsykiatrisen asiantuntijoiden lomakekyselyn analysoinnin jälkeen.

Motivaation edistämistyökalun esittelyn tarkoitus lasten neuropsykiatrisessa yksikössä on esitellä ja opettaa motivaation edistämistyökalun käyttöä. Tavoitteena on tutkimuksellisen kehittämishankkeen kautta saadun tiedon implementointi sekä motivaation edistämistyökalun jalkauttaminen käytäntöön. Uuden toimintatavan käyttöönotto neuropsykiatrisen lapsen hoidossa edellyttää sekä tiedon leviämistä, että levittämistä. Tiedon levittämisen tavoitteena on kohdistaa oikea tieto oikeille ihmisille oikeassa paikassa ja muodossa. (Holopainen - Juntila ym. 2014: 109.)

Uuden tiedon tai toimintatavan käyttöönotto tulee olla etukäteen hyvin suunniteltu, ja tiedon leviämisen onnistumista on seurattava. Yhtenäisten käytäntöjen leviäminen organisaatiossa edellyttää, että organisaatio on valmis siihen ja että sillä on tarvittavat tukirakenteet tiedon levittämiseksi ja hyödyntämiseksi. Yleisin näytön levittämisen menetelmä on koulutusmateriaalien jakaminen. Koulutuksen järjestäminen on toinen menetelmä. Koulutuksen järjestämistavalla on vaikutusta siihen, miten tieto leviää ja käyttöönotetaan. Sosiaaliseen järjestelmään perustuvat menetelmät voivat olla hyödyllisiä. Työyhteisön mielipidevaikuttajien merkitys uusien käytäntöjen ja innovaatioiden käyttöönotossa voi olla myönteinen tai kielteinen. Jos mielipidevaikuttaja on arvostettu asiantuntija, joka pystyy perustelemaan muutoksen, hän voi vaikuttaa myönteisesti muutoksen läpiviemiseen. Myös ne, jotka ovat itse soveltaneet uutta käytäntöä tai innovaatiota työssään, edistävät uusien tapojen ja innovaatioiden käyttöönottoa. (Holopainen - Juntila ym. 2014: 109-113.)

Tutkimusten mukaan terveydenhuollon ammattilaiset ovat usein hyvin tietoisia hoitosuosituksista, mutta sitoutuvat heikosti niiden käyttöön. Tarkasteltaessa tiedon hyödyntämistä, uuden innovaation omaksuminen voidaan nähdä päätöksentekoprosessina. Se alkaa informaation etsimisellä ja ymmärtämisellä, mistä innovaatiosta on kyse. Tätä vaihetta seuraa tiedon aktiivinen prosessoiminen, jolla yksilö yrittää vähentää innovaatiota

kohtaan tuntemaansa epävarmuutta. Viimeisessä vaiheessa hän pyrkii toimimaan johdonmukaisesti tekemänsä päätöksen mukaan. Päätöksentekoprosessin aikana selviää, hyväksyykö vai hylkääkö yksilö uuden innovaation. Näin ollen tietoisuus uudesta innovaatiosta tai hoitotyönsuosituksesta ei välttämättä johda sitoutumaan sen käyttöön. Hoitotyön johtajan on tärkeää havaita, miksi käytäntö ei muutu, jotta hän voi puuttua asiaan hyödyntämällä oikeita menetelmiä. (Holopainen - Junntila ym. 2014: 110-117.)

Mikäli näyttöön perustuvia hoitosuosituksia ei noudateta, se voi johtua organisaatiosta, työyksiköstä tai yksittäisestä työntekijästä. Yksilö ja yksikkö sitoutuvat uuden innovaation käyttöönottoon epätodennäköisesti, jos seuranta ja arviointi eivät kohdistu näyttöön perustuvan toiminnan toteutumiseen. Organisaatiossa tulee tehdä näyttöön perustuvan toiminnan jatkuvan seurannan malli. Koska yksittäisen työntekijän sitoutuminen on näyttöön perustuvan toiminnan toteuttamisen ydin, arvioinnin ja arviointimittareiden avulla tulee osoittaa työyksikössä toiminnan tuloksellisuus ja käydä henkilöstön kanssa kriittistä keskustelua edellytyksistä ja esteistä. Ryhmäkehityskeskustelut ovat hyvä työkalu työyksikön itsearviointiin. Työntekijän näyttöön perustuvaan toimintaan sitoutumista voidaan tukea osaamisen arvioinnilla. Tällöin näyttöön perustuvan toiminnan osaaminen sisällytetään arviointikohteisiin, jolloin työntekijä joutuu pohtimaan näyttöön perustuvan toiminnan osaamistasoaan. (Holopainen - Junntila ym. 2014: 110-117.)

Uuden innovaation implementointi ja jalkauttaminen käytäntöön vaatii siis suunnitelmallisuutta sekä toimivaa arviointijärjestelmää. Itse suunnittelin puolen tunnin luennon hyvin etukäteen ja tulostin jokaiselle työntekijälle omat lomakkeet, joihin he saivat tutustua luentoa kuunnellessa. Kerroin yksityiskohtaisesti motivaation edistämistyökalun käyttötarkoituksista ja perustelin niiden hyödyllisyyttä tutkimuksellisen kehittämishankkeen kautta koottujen hyödyllisten hoitomotivaation edistämisen keinojen avulla.

Puolen tunnin luennon aikana pidin pääpainon motivaation edistämistyökalun esittelyssä, jotta asiantuntijoilla olisi pienempi kynnys kokeilla sen käyttöä käytännössä. Perustelin myös motivaation edistämistyökalun hyödyllisyyttä käytännön motivaation edistämistyössä ja peilasin perusteluja kuvailevasta kirjallisuuskatsauksen teoreettiseen viitekehikseen sekä lasten neuropsykiatrian alan asiantuntijoiden lomakekyselyn vastauksiin. Kerroin motivaation edistämistyökalun käytön olevan täysin vapaaehtoista ja työntekijän itse voivan arvioida sen käytön hyödyllisyyttä ja tarpeellisuutta kunkin neuropsykiatrisen lapsen ja perheen kohdalla.

Keräsin luennon päätteeksi osallistujilta palautekyselyn (Liite 8.), jonka perusteella on mahdollista päätellä, kuinka hyvin motivaation edistämistyökalu jalkautuu käytäntöön. On myös mahdollista, että motivaation edistämistyökalu jalkautuu paremmin käytäntöön kuin palautekyselystä päätelisi, jos joidenkin yksittäisten työntekijöiden kokemukset motivaation edistämistyökalusta ovat positiivisia ja he levittävät tietoa ja kokemusta työkalun käytöstä työyhteisössä.

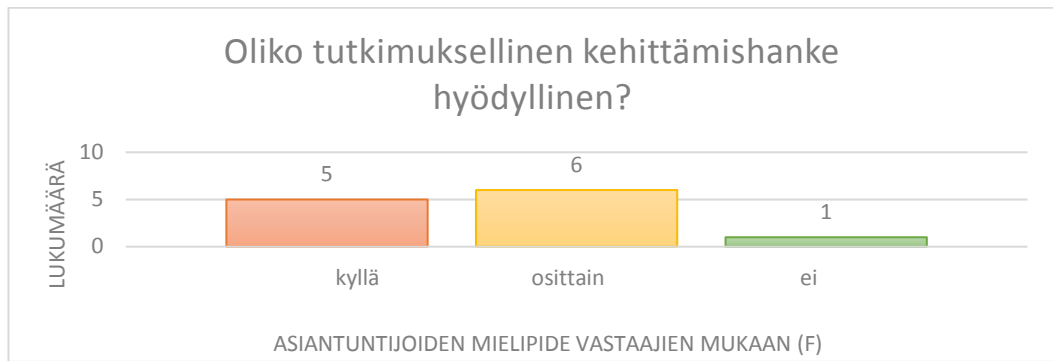
Tutkimuksellisen kehittämishankkeen kautta kootun tiedon implementoitumista ja motivaation edistämistyökalun jalkautumista käytäntöön olisi seurattava ja arvioitava säännöllisesti, jos haluttaisiin vahvistaa motivaation edistämistyökalun jalkautumista käytäntöön. Motivaation edistämistyökalu on kuitenkin työntekijälle täysin vapaaehtoinen käyttää, joten en suunnitellut massiivisempaa arviointi ja seuranta ohjelmaa motivaation edistämistyökalua varten.

6.5 Palautekyselyn pohdinta

Lokakuun puolessa välissä pitämäni tutkimuksellisen kehittämishankkeen ja motivaation edistämistyökalun esittelyn jälkeen annoin lasten neuropsykiatrian yksikön työntekijöille palautekyselyn (Liite 8). Palautekyselyn kautta keräsin tietoa tutkimuksellisen kehittämishankkeen hyödyllisyydestä ja kysyin alustavia mielipiteitä, aikovatko työntekijät hyödyntää motivaation edistämistyökalua. Vastausten pohjalta minun oli helpompi arvioida koko tutkimuksellisen kehittämishankkeen hyödyllisyyttä sekä sitä, miten motivaation edistämistyökalu todennäköisesti tulee jalkautumaan työyhteisöön.

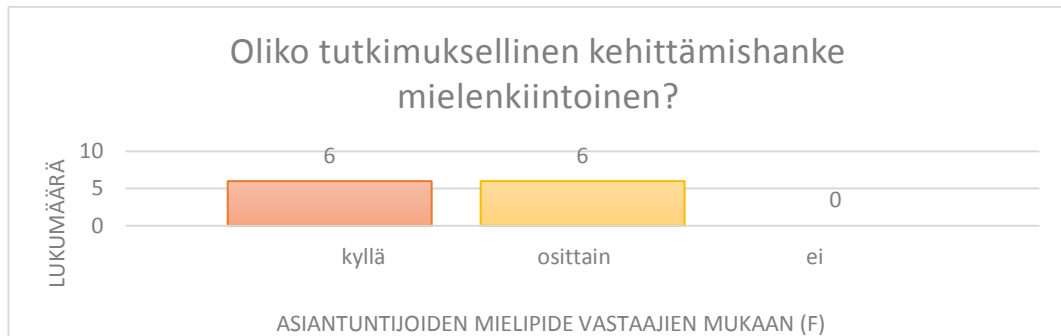
Palautekyselyyn vastasi lasten neuropsykiatrian avohoitotiimien työntekijöistä kaksitoista asiantuntijaa (n=12). Tutkimukselliseen kehittämishankkeeseen osallistui yksitoista asiantuntijaa (n=11), tämä saattaa vaikuttaa hieman palautekyselyn analyysissä vääristävästi, sillä joku asiantuntijoista arvioi tutkimuksellisen kehittämishankkeen ja motivaation edistämistyökalun hyödyllisyyttä pelkästään pitämäni luennon pohjalta, kun taas yksitoista muuta tiesivät tutkimuksellisen kehittämishankkeen tarkoituksen ja tavoitteet tarkemmin.

Kirjoitin vastaukset Excel-taulukon omiin sarakkeisiinsa ja muodostin Excelillä vastauksista taulukoita, joista ilmenee, kuinka moni vastaaja oli mitäkin mieltä esittämistäni kysymyksistä sekä määrällisesti ilmaistuna numeroin, että visuaalisesti pylväsdiagrammeilla ilmaistuna.

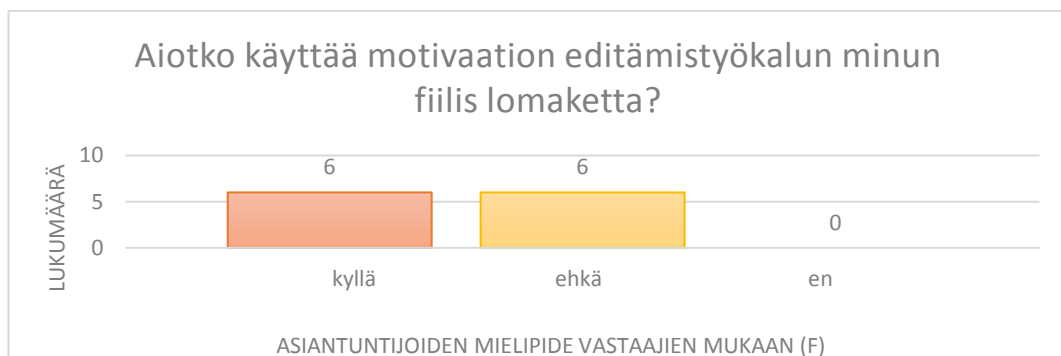
Kuvio 1.

Noin puolet asiantuntijoista kokivat tutkimuksellisen kehittämishankkeen hyödylliseksi ja puolet osittain hyödylliseksi, yksi ei kokenut hyödylliseksi.

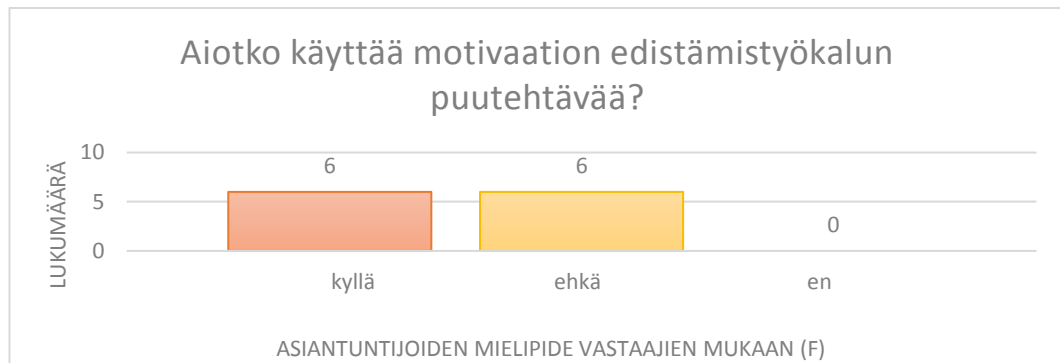
Kuvio 2.

Puolet asiantuntijoista kokivat tutkimuksellisen kehittämishankkeen mielenkiintoiseksi ja puolet osittain mielenkiintoiseksi.

Kuvio 3.

Kuusi asiantuntijaa kahdestatoista aikoi käyttää motivaation edistämistyökalun minun fiilis lomaketta ja kuusi asiantuntijaa vastasi aikovansa ehkä käyttää lomaketta.

Kuvio 4.

Puutehtävää aikoi käyttää kuusi asiantuntijaa ja kuusi asiantuntijaa vastasi ehkä aikovansa käyttää lomaketta.

Pohdin, oliko minulla tarpeeksi aikaa esitellä tutkimuksellinen kehittämishanke työyhteisölle (puoli tuntia) ja osasinko esittää ja perustella motivaation edistämistyökalujen käyttöä tarpeeksi selkeästi ja hyvin.

Olen tyytyväinen, että lähes kaikki asiantuntijat kokivat tutkimuksellisen kehittämishankkeen hyödylliseksi ja tarpeelliseksi tai olivat asiasta osittain samaa mieltä. Lisäksi olen tyytyväinen, että puolet asiantuntijoista aikoivat käyttää motivaation edistämistyökalua ja puolet harkitsivat sen käyttämistä käytännössä.

Jos yksikin asiantuntija kokee saaneensa tutkimuksellisesta kehittämishankkeesta ja motivaation edistämistyökalusta hyötyä, on tutkimuksellisen kehittämishankkeen yksi tavoite saavutettu. Kuitenkin, jos motivaation edistämistyökalun käyttö jäisi vähäiseksi, tutkimuksellisen kehittämishankkeen päätavoite toteutuisi vain pieneltä osin. Tutkimuksellisen kehittämishankkeen päätavoite oli edistää neuropsykiatrisen lapsen hoitomotivaatiota. Se, että tavoite toteutuu, vaatii sitä, että asiantuntijat kokevat saaneensa hyötyä tutkimuksellisesta kehittämishankkeesta ja aikovat käyttää tutkimuksellisen kehittämishankkeen lopputuotoksena kehittelemääni motivaation edistämistyökalua. Silti, jos yksikin työntekijä kokee hyötynensä tutkimuksellisesta kehittämishankkeesta ja käyttää motivaation edistämistyökalua lapsen motivaation edistämiseen hyvin tuloksin, on tutkimuksellisen kehittämishankkeen päätavoitteeni toteutunut ainakin sen lapsen kohdalla, joka on motivaation edistämistyökalusta hyötynyt.

On myös mahdollista, että osa asiantuntijoista, jotka käyttävät motivaation edistämistyökalua ja kokevat sen käytön hyödylliseksi levittävät tietoa ja kokemuksiaan työyhteisössä, jolloin osa työkalun käyttöä harkitsevista saattavat myös kokeilla sitä ja ottaa sen käyttöön.

Pohdin myös, oliko sillä vaikutusta, että olin osalle asiantuntijoista tuttu entuudestaan, mutta tarkkoja vaikutuksia on vaikea arvioida.

Avoimeen vapaan sanan kohtaan kukaan asiantuntijoista ei kirjoittanut mitään. Osa syy saattoi olla tiukka aikataulu ja tilanne, jossa asiantuntijat kyselyyn vastasivat. Enemmän palautetta olisi saattanut tulla, jos palautekyselyn vastaamiseen olisi ollut mahdollista käyttää enemmän aikaa ja he olisivat vastanneet tilassa, jossa olisi ollut parempi yksityisyyden suoja.

7 Tutkimuksellisen kehittämishankkeen eettiset näkökohdat ja luotettavuus

7.1 Tutkimuksellisen kehittämishankkeen eettiset näkökohdat

Suomessa tutkimuseettinen neuvottelukunta on julkaissut ohjeistuksen hyvästä tieteellisestä käytännöstä. Hyvä tieteellinen käytäntö tarkoittaa tiedeyhteisön toimintatapojen noudattamista eli rehellisyyttä sekä yleistä huolellisuutta ja tarkkuutta tutkimustyössä, tulosten tallentamisessa ja niiden esittämisessä sekä tutkimusten ja niiden tulosten arvioinnissa. Tieteellinen tutkimus on avoin ja sen jokainen vaihe täytyy olla raportoituna yksityiskohtaisesti. Tieteellisen tiedon tulee olla luotettavaa. (Ronkainen - Pehkonen ym. 2013: 152-153.)

Tutkimuksen hyvien käytäntöjen mukaisesti aineisto täytyy kerätä tutkittavan luvalla. Tutkimukseen osallistuminen on oltava vapaaehtoista. Aineiston keräämisellä ei saa aiheuttaa haittaa tai vahinkoa tutkittaville. Tutkittavilla on myös aina oikeus saada tietää ainakin jonkinlaisella tarkkuudella, mitä tutkitaan. (Ronkainen - Pehkonen ym. 2013: 126-127.) Tiedotin osallistujia tutkimuksellisen kehittämishankkeen tarkoituksesta ja tavoitteista tiedonantokirjeessä (Liite 1) sekä keräsin suostumuksen tutkimukselliseen kehittämishank-

keeseen osallistumisesta (Liite 2) Muistutin osallistumisen vapaaehtoisuudesta ja mahdollisuudesta keskeyttää tutkimukselliseen kehittämishankkeeseen osallistumisen, missä vain prosessin vaiheessa. Lomakekyselyyn osallistutaan anonyymisti ja tämä sekä aineiston säilyttämistä ja hävittämistä koskeva menettely kerrottiin osallistujille. Suostumuslomakkeen allekirjoituksin varmistettiin, että haastateltavat ovat saaneet riittävästi tietoa tutkimuksellisesta kehittämishankkeesta ja haluavat siihen osallistua. Kaikkien kyselyyn osallistuvien yksityisyyttä on kunnioitettava eikä kyselyyn osallistuville saa koitua haittaa osallistumisesta tai kieltäytymisestä.

Päädyin toteuttamaan lomakekyselyyn teemahaastattelujen sijasta, sillä halusin minimoida oman vaikutuksen asiantuntijoiden vastauksiin, koska sillä, kuka kysymykset esittää, voi olla vaikutusta saatuihin vastauksiin. Tutkimuskohteiden on oltava tutkijan mielteistä riippumattomia ja tiedon on saatava syntyä tutkimuskohteen ja tutkijan välisen vuorovaikutuksen tuloksena. (Niemi 2014: 71). Tunnen suurimman osan työntekijöistä työskennellyäni samassa yksikössä, joten mielestäni asiantuntijoille oli eettisempää saada vastata kysymyksiin nimettömänä. Tarkoitukseni oli myös saada mahdollisimman laajasti tietoa erilaisista neuropsykiatrisen lapsen hoitomotivaation edistämisen keinoista eli enemmän yleistettävää tietoa kuin yksityiskohtaisia tapausesimerkkejä, johon teemahaastattelu olisi sopinut paremmin. Koin tutkimuksellisen kehittämishankkeen eettisyyden sekä luotettavuuden lisäämisen kannalta paremmaksi, että asiantuntijat pysyvät minulle nimettöminä koko tutkimuksellisen kehittämishankkeen ajan.

Opinnäytetyö on julkinen asiakirja ja se on tarkoitettu ensisijaisesti HUS organisaation ja Metropolia Ammattikorkeakoulun käyttöön. Tutkimus tullaan julkaisemaan ammattikorkeakoulujen opinnäytetöitä ja julkaisuja esittelevässä Theseus-verkkopalvelussa (www.theseus.fi). Haastateltavien nimiä tai henkilötietoja ei julkaista ja kertynyt tutkimusaineisto säilytetään salasanalla suojattuina tiedostoina ja hävitetään hyvien tutkimuskäytänteiden mukaisesti. Tuhoan itse asiantuntijoiden lomakekyselyn vastauksen sekä lomakekyselyiden tallentamisessa käyttämäni muistitikkujen sisällön tutkimuksen valmistuttua.

Lomakekyselyn kohderyhmäksi valikoitui lasten neuropsykiatrian yksikön avohoitotiimit. Teimme valinnan yhteistyössä yksikön osastonhoitajan Sari Arpalahden kanssa. Avohoitotiimeissä on eri ammateissa toimivia henkilöitä ja tutkimuksellisen kehittämishankkeen tarkoituksen kannalta sekä eettisesti vastaajan henkilöllisyyden suojaamiseksi oli

oleellista, etteivät vastaajien ammatit tule esille yksittäisissä vastauksissa. Tämä on eettisesti tarkoituksenmukaista, kun kohderyhmä on suhteellisen pieni. Näin ollen tutkimukselliseen kehittämishankkeeseen osallistuvien henkilöllisyys pysyy salassa sekä tutkijalle että kaikille muille.

Tutkimuksellista kehittämishanketta varten tarvitsin tutkimusluvan HUS:lta. Noudatin HUS:n omia tutkimusluvan hakemiskäytäntöjä ja tutkimuslupa myönnettiin 8.9.2017. Hain tutkimusluvan HUS:lta neljälletoista (n=14) HUS lasten neuropsykiatrian yksikön avotiimin työntekijän osallistumiseksi kyselyyn. Tutkimuslupa tutkimuksellisen kehittämishankkeen liitteenä (Liite 9.) Tutkimuksellinen kehittämishanke ei aiheuttanut ylimääräisiä kustannuksia HUS:lle.

Metropolian opiskelijat voivat tarkastaa opinnäytetyönsä liian suorien lainausten välttämiseksi Turnitin-ohjelman avulla. Tarkastus voidaan tehdä useampaan kertaan työn ollessa kesken ja valmiin työn voi tarkistaa vain kerran. Olen hyödyntänyt kyseistä ohjelmaa tutkimuksellisen kehittämishankkeen eri vaiheissa.

7.2 Menetelmien ja tuloksien luotettavuus opinnäytetyössä

Luotettavuutta arvioitaessa on huomioitava se, miten tutkija säilyttää objektiivisuutensa sekä kuinka omat näkemykset pidetään erillään saadusta aineistosta. On hyvä miettiä, kenen ehdoilla aihe valitaan ja miksi tutkimukseen ylipäänsä ryhdytään. (Hirsjärvi ym. 2013: 24.) Oman tutkimuksellisen kehittämishankkeen aihe nousi HUS:n ajankohtaisista tavoitteista (HYKS, lastenneuropsykiatrian yksikön tulokortti 2016.). Mietin myös millaisen aiheen kehittelystä olisi mahdollisimman paljon käytännön hyötyä neuropsykiatriassa hoidossa olevalle lapselle ja hänen perheelleen sekä työntekijöille, jotka työskentelevät yksikössä asiantuntijoina. Lapsen hoitomotivaatio on suuri tekijä koko hoitoprosessin onnistumisen sekä hoitotuloksien kannalta. Huomasin, että aiheesta löytyy vain vähän tutkimuksia hoitotieteissä. Koin siis hyödylliseksi ja tarpeelliseksi keskittyä lapsen hoitomotivaation tutkimiseen ja edistämiseen tutkimuksellisessa kehittämishankkeesani.

Tutkimusmenetelmien luotettavuutta käsitellään yleensä validiteetin ja reliabiliteetin käsittein. Validiteetti kuvaa sitä, kuinka hyvin tutkimuksellinen kehittämishanke vastaa sitä, mitä on luvattu ja reliabiliteetti kuvaa tutkimuksellisen kehittämishankkeen luotettavuutta. Käsitteet ovat syntyneet määrällisen tutkimuksen piirissä, mutta niitä käytetään myös

laadullisen tutkimuksen arvioinnissa. (Tuomi - Sarajärvi 2009: 136.) Reliabiliteetin luonnehdinta voi tarkoittaa laajemmin myös toimintatapojen luotettavuutta ja johdonmukaisuutta sekä sitä, että tutkimuksellinen kehittämishanke on laadittu ja suoritettu huolellisesti. (Ronkainen - Pehkonen ym. 2011: 132-133.) Validiteetti käsitteellä tarkoitetaan yhä yleisemmin nykyään yleisesti koko tutkimuksen ja tutkimusprosessin arviointia sekä kuvataan tutkimuksen laatua. Tällöin tieto on tuotettu pätevällä tavalla eli yleisen tutkimusperinteen mukaisesti. (Ronkainen - Pehkonen ym. 2011: 129-131.)

Reliabiliteetti tarkoittaa siis tutkimuksen luotettavuutta. Kaikki mittarit ovat jossain määrin epätäydellisiä ja epätarkkoja, näin ollen mittaukseen sisältyy aina virheitä. Virhe voi olla satunnainen tai systemaattinen. Satunnaisvirheitä ei missään tutkimuksessa voida välttää, sillä niihin tutkija ei voi vaikuttaa. Esimerkiksi jos joku tutkimukseen vastaajista on ollut vastaushetkellä väsynyt tai ärtynyt ja joku toinen taas hyvin keskittynyt ja hyväntuulinen, tällöin näistä tekijöistä johtuvat satunnaisvirheet kumoavat toisensa. Tällaisesta virheestä voi tulla systemaattinen silloin, jos lomakekysely olisi toteutettu kaikille asiantuntijoille mahdollisimman huonolla hetkellä ja tätä ei oltaisi otettu tutkimuksellisen kehittämishankkeen arvioinnissa huomioon. Systemaattinen virhe vääristää koko aineistoa samaan suuntaan. (Ronkainen - Pehkonen ym. 2011: 132.) Tässä tutkimuksellisessa kehittämishankkeessa asiantuntijat saivat itse valita viikon ajalta itselleen parhaiten sopivan vastaushetken lomakekyselyyn. Tämä on todennäköisesti vaikuttanut niin, että asiantuntija on valinnut itsensä kannalta hyvän hetken syventyä ja keskittyä lomakekyselyyn. Tämä on minimoinut systemaattisen virheen riskiä tutkimuksellisessa kehittämishankkeessa ja lisännyt asiantuntijoiden lomakekyselyn tulosten luotettavuutta.

Laadullisen tutkimuksen luotettavuuden arvioinnissa nousee esiin kysymykset totuudesta ja objektiivisesta tiedosta. Tarkasteltaessa objektiivisuuden ongelmaa laadullisessa tutkimuksessa on hyvä erottaa toisistaan myös havaintojen luotettavuus sekä niiden puolueettomuus. Puolueettomuuden näkökulmasta olennaista on, pyrkiikö tutkija ymmärtämään ja kuulemaan tiedonantajia itsenään vai suodattuuko tiedonantajan kertomus tutkijan oman kehyksen läpi. (Tuomi - Sarajärvi 2009: 135-136.) Analysoin asiantuntijoiden lomakekysely vastaukset aineistolähtöisellä sisällönanalyysillä, jolloin analyysi on ollut mahdollisimman vastausten sisällöstä nousevaa. Tällä lomakekyselyiden analyysimenetelmällä olen minimoinut omien intressieni vaikutuksen asiantuntijoiden vastausten tulkinnessa.

Hyvään tieteelliseen käytäntöön kuuluu se, että tutkimusaineisto on riittävä. Aineisto on yleensä riittävä silloin, kun tutkija voi vastata tutkimuskysymykseensä (Ronkainen - Pehkonen ym. 2013: 117-118.). Omassa tutkimuksellisessa kehittämishankkeessani aineisto on riittävä silloin, kun pystyn vastaamaan tutkimuksellisen kehittämishankkeen tutkimuskysymyksiin. Tutkimuksellisen kehittämishankkeen tutkimuskysymys oli; miten edistää neuropsykiatrisen lapsen hoitomotivaatiota lasten neuropsykiatrisen yksikössä? Kuvailevan kirjallisuuskatsauksen avulla saan vastauksen kysymykseen: Millaista tietoa lapsen hoitomotivaation edistämisestä on jo olemassa? Lomakekyselyllä saan vastauksen kysymyksiin: Kuinka hyvin olemassa olevat motivaatioteoriat ja motivaation edistämisen keinot ovat sovellettavissa lasten neuropsykiatrisen hoitomotivaation edistämisestä? Palautekysely vastaa kysymykseen: Kuinka hyödylliseksi ja mielenkiintoiseksi asiantuntijat kokivat tutkimuksellisen kehittämishankkeen? Sekä onko kuinka todennäköistä, että kehittämäni motivaation edistämistyökalu jalkautuu käytäntöön? Mielestäni onnistuin vastaamaan näihin tutkimuskysymyksiin tutkimuksellisessa kehittämishankkeessa hyvin.

Seuraavaksi arvioin tutkimuksellisen kehittämishankkeen tarkoitusten ja tavoitteiden täyttymistä ja arvioin tutkimuksellisen kehittämishankkeen validiutta tekemäni kaavion avulla. Kaavioista ilmenee tutkimuksellisen kehittämishankkeen eri vaiheet, tarkoitukset sekä käyttämäni menetelmät ja käyn niitä lävitse yksitellen arvioidakseni tutkimuksellisen kehittämishankkeen luotettavuutta sekä validiteettia.

Tutkimuksellisen kehittämishankkeen päätavoite oli edistää neuropsykiatrisen lapsen hoitomotivaatiota. Mielestäni tutkimuksellisessa kehittämishankkeessa tavoite toteutui lopputuotoksena kehittelemäni motivaation edistämistyökalun avulla. Kuvailevan kirjallisuuskatsauksen tavoitteena oli muodostaa väittämiä lapsen hoitomotivaation edistämisestä asiantuntijoiden lomakekyselyyn. Kirjallisuuskatsauksen aineisto oli riittävä, sillä sain sen pohjalta muodostettua paljon väittämiä (23kpl.) Kirjallisuuskatsauksen toinen tavoite oli kerätä tietoa motivaation edistämistyökalua varten.

Koen, että sain tarpeeksi teoreettista viitekehystä kuvailevan kirjallisuuskatsauksen avulla motivaation edistämistyökalua varten. Asiantuntijoiden lomakekyselyn tavoitteena oli kerätä tietoa motivaation edistämistyökalua varten lasten neuropsykiatrisen hoitomotivaation asiantuntijoilta. Mielestäni sain asiantuntijoiden lomakekyselyistä riittävästi tietoa ja kokemusta

neuropsykiatrisen lapsen hoitomotivaation edistämisen keinoista motivaation edistämistyökalun kehittelyä varten.

Motivaation edistämistyökalun esittelyn työyhteisölle tavoitteena oli tutkimuksellisen kehittämishankkeen kautta saadun tiedon implementointi sekä työkalun jalkauttaminen käytäntöön. Mielestäni tavoite täyttyi tutkimuksellisessa kehittämishankkeessa hyvin työyhteisölle pitämäni luennon avulla. Luennossa esittelin tutkimuksellisessa kehittämishankkeessa keräämiäni tietoja sekä esittelin motivaation edistämistyökalun. Luennon lopuksi kerroin asiantuntijoille, mistä motivaation edistämistyökalu löytyy jatkossa heidän tietokoneensa työasemalta. Motivaation edistämistyökalun jalkautumisesta käytäntöön tarvittaisiin lisätutkimusta jatkossa, joten tiedettäisiin, miten hyvin motivaatiotyökalun jalkauttaminen lopulta onnistui.

Mielestäni tutkimuksellisen kehittämishankkeen tarkoitus ja tavoitteet toteutuivat hyvin ja tutkimus on näin ollen validi. Tutkimusprosessin etenemisen kuvaaminen raportissa lisää tutkimuksen uskottavuutta (Kiviniemi 2015: 88). Tutkimuksellisen kehittämishankkeen luotettavuutta olen pyrkinyt lisäämään kuvaamalla tutkimuksellisen kehittämishankkeen vaiheet ja menetelmät tarkasti.

Tutkimuksen on sanottu perustuvan piileviin oletuksiin silloinkin, kun se on työelämälähtöistä ja käytännönläheistä vailla syvällistä teoriapohjaa. (Hirsjärvi ym. 2013: 129.) Se, että tunsin suurimman osan tutkimukselliseen kehittämishankkeeseen osallistuneista asiantuntijoista, on saattanut vaikuttaa saatuihin vastauksiin. Tämän vaikutuksen olen kuitenkin pyrkinyt minimoimaan sillä, että tutkimukselliseen kehittämishankkeeseen osallistuneet asiantuntijat ovat pysyneet minulle täysin nimettöminä koko tutkimuksellisen kehittämishankkeen ajan ja tiedotin asiantuntijoille etukäteen tarkat toimintaohjeet, joilla varmistettiin asiantuntijoiden henkilöllisyyden salassa pysyminen myös itselleni.

Tutkimustiedon laadun ja pätevyyden arviointiin liittyy myös kysymys tutkimustulosten yleistettävyydestä. Onko tieto tuotettu niin pätevästi, luotettavasti ja uskottavasti, että se voidaan yleistää? Yleistämisellä tarkoitetaan tutkimustulosten siirtämistä kuvaamaan jotakin ilmiötä yleisesti. Tieteellisen tiedon laatu ja tutkijan kyky perustelemalla selittää tutkimustulostensa yleistettävyyks on hyvän tieteellisen käytännön mukaista. (Ronkainen - Pehkonen ym. 2011: 129.) Mitä vähemmän havaintoyksiköitä tutkimuksessa on eli mitä pienempi aineisto, sitä tärkeämpää on sekä aineiston laatu, että sen sisällöllinen edustavuus suhteessa tutkittavaan ilmiöön. (Ronkainen - Pehkonen ym. 2011: 146.)

Tutkimuksellisessa kehittämishankkeessani yleistettävyyden arviointiin vaikuttaa se, kuinka moni asiantuntija osallistui tutkimuksellisen kehittämishankkeen lomakekyselyyn. Jos lomakekyselyn vastausprosentti olisi jäänyt pieneksi, eivät tulokset olisi niin hyvin yleistettävissä. Tarkoitus oli saada nimenomaan lasten neuropsykiatristen asiantuntijoiden näkökulma lapsen hoitomotivaation edistämisen keinoista, joten jos vain pari asiantuntijaa olisi vastannut lomakekyselyyn, tuloksia olisi vaikea yleistää. Tutkimusluvan hain neljälletoista (n=14) asiantuntijalle ja lomakekyselyyn vastasi yksitoista asiantuntijaa (n=11), näin ollen lomakekyselyn tulokset ovat melko hyvin yleistettävissä tutkimuksellisen kehittämishankkeen tarkoituksen ja tarpeen mukaisesti.

Lomakekysymysten laatimiseen kiinnitin myös erityistä huomiota, sillä laadullinen tutkimus kuvaa vain sitä, mitä on ymmärretty kysyä (Tuomi - Sarajärvi 2009: 158–159). Lomakekyselyn strukturoidut kysymykset eli väittämät muodostin kuvailevan kirjallisuuskatsauksen aineiston pohjalta. Lomakekyselyn avoimet kysymykset olivat laajoja, jotta sain mahdollisimman paljon erilaisia näkökulmia ja kokemuksia erilaisista lapsen motivaation edistämisen keinoista. Lomakekyselyn tulosten analysoinnin perusteella voin todeta kyselylomakkeen väittämien ja kysymysten vastanneen tarkoitustaan ja täyttäneen ne tavoitteet, jotka sille asetin.

Tutkimuksellisen kehittämishankkeen luotettavuuden, yleistettävyyden ja pätevyyden kannalta koin tärkeäksi käyttää motivaation edistämistyökalun pohjana sekä kuvailevasta kirjallisuuskatsauksesta nousutta teoriaa, että asiantuntijoiden lomakekyselyistä nousseita keinoja edistää neuropsykiatristen lapsen hoitomotivaatiota. Jos olisin käyttänyt motivaation edistämistyökalun kehittelyn pohjana vain kuvailevaa kirjallisuuskatsausta, olisi motivaation edistämistyökalu ollut todennäköisesti huonommin soveltuva nimenomaan neuropsykiatristen lapsen hoitomotivaation edistämiseen. Kuvailevan kirjallisuuskatsauksen pohjalta löytyi liian vähän tutkimuksia ja artikkeleita, joita olisin voinut luotettavasti soveltaa suoraan neuropsykiatristen lapsen hoitomotivaation edistämiseen.

Lasten neuropsykiatristen asiantuntijoiden lomakekyselyn avulla tutkimuksen validius parani huomattavasti. Jos olisin käyttänyt lasten neuropsykiatristen asiantuntijoiden lomakekyselyä pelkästään neuropsykiatristen lapsen hoitomotivaation edistämistyökalun pohjana, olisi työkalusta jäänyt pois mahdollisesti asiantuntijoille uudet ja tuoreet motivaation edistämisen näkökulmat. Mielestäni kirjallisuuskatsaus ja lomakehaastattelu yhdessä tekevät tutkimuksellisesta kehittämishankkeesta mahdollisimman luotettavan ja validin.

Tutkimuksellinen kehittämishanke on mielestäni hyvin yleistettävissä lasten neuropsykiatrisen sisällä. Lasten neuropsykiatrisen ala on kuitenkin melko pieni ja on korostettava, että tutkimuksellinen kehittämishanke on kehitetty edistämään nimenomaan neuropsykiatristen lasten hoitomotivaatiota.

Pätevyyttä arvioitaessa on huomioitava se, millaisella alueella tieto on käytettävää tai varmaa, keille tutkimuksen uskottavuutta perustellaan tai minkälaista toimintaa tutkimuksen varaan voidaan perustaa sekä keiden näkökulmaa tieto edustaa. Tieto, joka on luotettavaa, on tietoa, johon voisi luottaa jonkin toiminnan pohjana. Tutkija ei myöskään yksin pysty arvioimaan tuottamaansa tietoa, sillä arviointi edellyttää myös etäisyyttä. Arviointiin tarvitaan yleisöä, muita tutkijoita ja erilaisia tutkimustiedon käyttäjiä. (Ronkainen - Pehkonen ym. 2011: 134-136.) Olen pyrkinyt lisäämään tutkimuksellisen kehittämishankkeen pätevyyttä rajaamalla aiheen mahdollisimman tarkasti neuropsykiatristen lasten hoitomotivaation edistämiseen sekä valikoimalla tutkimuksellisen kehittämishankkeen lomakekyselyosioon lasten neuropsykiatrisen asiantuntijoita.

8 Tutkimuksellisen kehittämishankkeen yhteenveto

Tutkimuksellinen kehittämishanke oli monivaiheinen prosessi, jossa suurena haasteena oli pitää kokonaisuus hyvin kasassa. Koko tutkimuksellisen kehittämishankkeen ajan oli mietittävä, miten mikään osio sopii tutkimukselliseen kehittämishankkeeseen kokonaisuutena. Lisäksi oli pidettävä mielessä, että jokaisen osan tarkoitus, tavoitteet ja menetelmät pyrkivät viemään tutkimuksellista kehittämishanketta päätavoitteen ja tarkoituksen suuntaan eli mahdollisimman validiin neuropsykiatrisen lapsen hoitomotivaation edistämistyökalun kehittämiseen.

Tutkimuksia lapsen hoitomotivaation edistämisestä löytyi todella vähän. Myös tästä syystä tutkimuksellinen kehittämishanke oli monivaiheinen, jotta saisin mahdollisimman laajan ja luotettavan näkemyksen neuropsykiatrisen lapsen hoitomotivaation edistämisen keinoista. Kuvaileva kirjallisuuskatsaus ja lasten neuropsykiatrisen asiantuntijoiden näkökulma täydensivät tutkimuksellisessa kehittämishankkeessa toisiaan ja loivat hyvän pohjan motivaation edistämistyökalun kehittämiseksi.

Asiantuntijoiden lomakekyselyn vastaukset olivat monipuolisia ja niistä nousi monia tärkeitä seikkoja lapsen hoitomotivaation edistämiseksi. Lapsen näkökulmasta olennaista on, että suhde työntekijään on hyvä ja luottamuksellinen. Alkuun työntekijän on hyvä luoda oikeanlainen ilmapiiri. Tämä luo vahvaa pohjaa myöhemmälle työskentelylle ja edistää neuropsykiatrisen lapsen hoitomotivaatiota.

Kirjallisuuskatsauksen mukaan tunteet ovat tiloja, joihin yksilö voi vaikuttaa toiminnallaan ja omilla asenteillaan. Hyvinvoinnin ja elämään tyytyväisyyden luomiseksi positiivisen psykologian tutkimustulokset painottavat myönteisten tunteiden löytämistä sekä menneestä, nykyhetkestä että tulevasta. (Uusitalo-Malmivaara toim. 2014: 210-213.)

Lapsen kuntoutuksen hyvät käytänteet sisältävät yksilöllisten voimavarojen korostamista, lapsen osallistumisen tavoitteiden suuntaisten ratkaisujen löytymistä yhdessä sekä perheen arjen sujumisen tärkeyttä. Lapsen edun punninta on parasta toteuttaa kuntoutuksessa lapsen, perheen ja ammattilaisten kumppanuudessa yhdessä neuvotellen. (Sipari – Vänskä – Pollari 2017.)

Kuvien käytön hyödyllisyys korostui sekä asiantuntijoiden vastauksista, että kuvailevan kirjallisuuskatsauksen pohjalta. (Kamio - Taichi 2000, Lehtisare 2017: 11-17.)

Lapsen näkökulma korostui asiantuntijoiden vastauksista. Lapsen omia mielipiteitä, tavoitteita ja mielenkiinnonkohteita pidettiin erittäin tärkeänä lapsen hoitomotivaatiota edistettäessä. Lapsen hoitomotivaatiota edistettäessä on tärkeää luoda hyvä yhteys ja kontakti lapseen ja olla aidosti kiinnostunut lapsen asioista ja lapsen mielenkiinnonkohteista.

Lapsen mielenkiinnonkohteet luovat hyvää pohjaa rakentaa vuorovaikutusta sekä myös tapaamisten sisältöä. Asiantuntijoiden mukaan jokaiseen tapaamiseen olisi hyvä sisällyttää jokin lapselle erityisen mieluisa osio ja muistutettiin siitä, ettei työntekijän ja lapsen hauska yhdessä oleminen ja -tekeminen sulje pois sitä, että rinnalla työskennellään myös samalla hoitotavoitteiden eteen. Samoin hoitotavoitteita ja lapsen omia tavoitteita ei pidetty ristiriitaisina tai päällekkäisinä, vaan koettiin, että molempien eteen voidaan työskennellä rinnakkain. Lapsen omat tavoitteet nousivat siis tärkeäksi seikaksi neuropsykiatrisen lapsen hoitomotivaation edistämisen kannalta asiantuntijoiden mukaan.

Lapsen äänen eli mielipiteen kuulemin korostui monen asiantuntijan mielestä motivaatiota edistettäessä: ”Lapsen omien tavoitteiden ja toiveiden kuuleminen ja kuulluksi tulemisen kokemus motivoi.”.

Myös lapsen yksilöllisyyttä korostettiin motivaatiota edistäessä ja tämän vuoksi on varmasti myös tärkeää tutustua jokaiseen neuropsykiatriseen hoitoon tulevaan lapseen yksilönä. Aito ja arvostava kohtaaminen sekä jokaisen lapsen kohdalla yksilöllisesti virittyminen, lapsen asioista aito kiinnostuminen luovat varmasti hyvää pohjaa hoitosuhteelle ja samalla edistävät myös lapsen hoitomotivaatiota. Uskon, että hyvän ja luottamuksellisen suhteen luominen vie jonkin aikaa, toisten kanssa vähemmän aikaa ja toisten lasten kanssa kauemmin. Tästä syystä olisi hyvä, jos lapseen tutustumiseen olisi myös riittävästi aikaa.

Työntekijän oman motivaation ja asenteen vaikutus lapsen hoitomotivaatioon on myös mielenkiintoinen aihe. Työntekijän motivaation ja lapsen hoitomotivaation välillä näyttää olevan selvä yhteys, joten olisi tärkeää, että ihmisten kanssa työskentelevien työmotivaatioon ja -hyvinvointiin kiinnitettäisiin mahdollisimman paljon huomiota.

Lapsen motivaation edistämisen kannalta ratkaisukeskeinen työote koettiin hyvänä. Myös rauhallinen työote ja kiireettömyys nousivat tärkeiksi neuropsykiatrisen lapsen hoitomotivaatiota edistettäessä asiantuntijoiden vastauksista.

Asioiden ja tavoitteiden konkretisointi ja perustelu lapselle ja perheelle koettiin myös tärkeäksi motivaatiota edistäväksi keinoksi. Kun lapsi ja perhe ymmärtävät, miksi tiettyjen tavoitteiden eteen on hyvä työskennellä ja mitä hyötyä siitä heille itselleen on, voi motivaatio asioiden tavoittelemista kohtaan merkittävästi lisääntyä. Lapselle on myös hyvä konkretisoida lapsen edistyminen ja jo tapahtuneet positiiviset muutokset, sillä lapsi ei välttämättä niitä itse huomaa.

Motivaation edistämistyökalu muotoutui kuvailevan kirjallisuuskatsauksen, lasten neuropsykiatrisen asiantuntijoiden lomakekyselyn sekä omien kokemusteni pohjalta. Minun fiilis lomakkeen tausta-ajatuksena oli nostaa lapsen ääni paremmin kuuluville, sillä tämä oli myös yksi tutkimuksellisen kehittämishankkeen päätavoitteista. Myös asiantuntijoiden lomakekyselyn vastauksissa lapsen äänen kuuleminen koettiin tärkeäksi keinoksi edistää neuropsykiatrisen lapsen hoitomotivaatiota. Halusin tehdä lomakkeesta mahdollisimman yksinkertaisen ja helpon käyttää.

Perheen merkitys ja yhteistyö nousivat tärkeiksi seikoiksi lapsen hoito- ja kuntoutusprosessissa, joten kehitin motivaation edistämistyökalun puutehtävän sellaiseksi, jota voi hyvin hyödyntää myös perhetyössä. Vanhempien ohjaaminen sekä mukanaolo hoito- ja kuntoutusprosessissa oli hyödyllistä sekä kirjallisuuskatsauksen pohjalta, että asiantuntijoiden mielestä. Vanhempien osallistuessa puutehtävään, he oppivat asiantuntijalta puutehtävää tehdessä tärkeitä lapsen motivaatiota edistäviä keinoja, joita on tarkoitus käyttää myös lapsen arjessa. Mielestäni hyviä motivaation edistämisen keinoja olisi hyvä ohjata vanhemmille, sillä lapsi viettää kuitenkin kotioloissa suurimman osan ajastaan ja jatkaa siinä ympäristössä myös hoitoprosessin loputtua.

Myönteiset tunteet ovat kaikille terapiasuuntauksille yhteinen sekä muutosta luova ilmiö. Myönteisten tunteiden teoria selittää suuren osan kaikissa terapioiden tapahtuvasta paranemisesta. Positiivinen psykologia on näyttänyt teorian toteen kokeellisesti: Kun lapsille luodaan myönteinen tunne ennen matematiikan koetta muistelemalla hyvää kokemusta tai antamalla pala suklaata, koesuoritus on selvästi parempi kuin verrokkiryhmällä. (Uusitalo-Malmivaara toim. 2014: 210-213.) Myönteisillä tunteilla ja niiden luomisella on siis suuri merkitys lapsen motivaation edistämisen kannalta.

Lasten neuropsykiatrian asiantuntijoiden mukaan positiivisten asioiden näkemistä ja huomioimista pidettiin tärkeänä. Myös positiivisen palautteen antaminen korostui vastauksista. Tärkeäksi koettiin antaa myönteistä palautetta myös yrittämisestä sekä pienten välietappien saavuttamisesta. Tämä mahdollisesti voimaannuttaa lasta ja viestii lapselle, että hänen muutosyrityksetkin huomioidaan ja niitä arvostetaan. Uskon tämän lisäävän lapsen motivaatiota ja kannustavan jatkamaan yrittämistä ja työskentelyä asetettujen tavoitteiden eteen.

Asiantuntijoiden vastausten mukaan hyviä motivaation edistämisen keinoja olivat myös positiivisen huomioiminen, positiivisen vahvistaminen, positiivisen hyödyntäminen, positiivisten kokemusten luominen, positiivinen palaute sekä palkitseminen. Näitä asioita korostetaan paljon myös positiivisessa psykologiassa, jota olen käyttänyt paljon pohjana tutkimuksellisen kehittämishankkeen teoreettisen viitekehyksen rakentamisessa.

Lapsen positiivinen vahvistaminen nousi vahvana sekä kirjallisuuskatsauksessa, että asiantuntijoiden vastauksissa. Näin ollen motivaation edistämistyökalun puutehtävän tärkein tausta-ajatus on ennen kaikkea etsiä ja vahvistaa positiivisia asioita lapsessa ja lapsen elämässä.

Tavoitteiden asettamiseen liittyvät seikat nousivat tärkeänä sekä kirjallisuuskatsauksessa, että asiantuntijoiden vastauksissa. Puutehtävän avulla on helppo havainnollistaa sekä lapsen, vanhempien, että hoitotahon mielestä tärkeitä tavoitteita. Tavoitteiden muodostuttua tehtävän avulla on helppoa ja hyödyllistä työskennellä johdonmukaisesti tavoitteiden saavuttamiseksi yhteistyötä tehden. Yhteistyö koettiin merkitykselliseksi lapsen kuntoutusprosessissa sekä kirjallisuuskatsauksessa, että asiantuntijoiden vastauksissa. Puutehtävässä yhteistyö ja yhdessä tekeminen ovat kantava elementti.

Motivaation edistämistyökalussa on myös lapsen motivaation edistämisen checklist, johon olen koonnut lyhyesti sekä kirjallisuuskatsauksesta, että lasten neuropsykiatrian asiantuntijoiden vastauksista esille nousseita hyödyllisiä lapsen motivaation edistämiseen vaikuttavia seikkoja.

8.1 Tavoitteiden toteutuminen, jatkotutkimusaiheet ja jatkokehittämishaasteet

Asiantuntijoiden lomakekyselyt analysoituani pohdin, että monia asiantuntijoiden esittämistä neuropsykiatrisen lapsen hoitomotivaation edistämisen keinoista voisi tutkia tarkemmin. Esimerkiksi lapsen tunteiden käsittelyn yhteyttä lapsen hoitomotivaation edistämiseen olisi mielenkiintoista ja hyödyllistä tutkia lisää.

Mahdollisimman validi neuropsykiatrisen lapsen motivaation edistämistyökalu edistää neuropsykiatrisen lapsen hoitomotivaatiota mahdollisimman tehokkaasti. Neuropsykiatrisen lapsen hoitomotivaation edistäminen oli koko tutkimuksellisen kehittämishankkeen päätavoite. Koska kysymyksessä on tutkimuksellinen kehittämishanke, prosessi elää vielä käytännössä, vaikka tutkimuksellinen kehittämishanke päättyy. Jatkossa tarvittaisiin siis asiantuntijoiden käyttökokemuksia ja/tai neuropsykiatristen lasten mielipiteitä motivaation edistämistyökalusta ja tämän kautta voitaisiin arvioida päätavoitteen toteutumista. Mielestäni kehittämäni motivaation edistämistyökalun avulla on hyvät edellytykset edistää neuropsykiatrisen lapsen hoitomotivaatiota.

Toinen tavoite tutkimuksellisessa kehittämishankkeessa oli nostaa paremmin lapsen ääni kuuluville sekä korostaa näin ollen lapsen näkökulmaa hoito- ja kuntoutusprosessissa. Tavoite nousi HUS:n ajankohtaisista tavoitteista. (HYKS, lastenneuropsykiatrian yksikön tulokortti 2016.) Lapsen äänen eli mielipiteen kuuleminen korostui sekä kirjallisuuskatsauksen aineiston pohjalta, että lasten neuropsykiatrian asiantuntijoiden mielestä. ”Lapsen omien tavoitteiden ja toiveiden kuuleminen ja kuulluksi tulemisen kokemus motivoi.”. Lapsen äänen kuuleminen oli myös minun fiilis – lomakkeen perustana.

Tutkimuksellisen kehittämishankkeen yhtenä tavoitteena oli myös nostaa uusia teorioita ja näkökulmia esiin motivaation edistämisen keinoista, ja mielestäni tutkimushanke kokonaisuudessaan vastasi hyvin tähän tarkoitukseen.

Nämä tavoitteet olivat pohjana kehittäessäni mahdollisimman validia motivaation edistämistyökalua, joka edistäisi neuropsykiatrisen lapsen hoitomotivaatiota mahdollisimman hyvin.

Tutkimuksellinen kehittämishanke on mielestäni hyvin yleistettävissä lasten neuropsykiatrian sisällä. Lasten neuropsykiatrian ala on kuitenkin melko pieni ja on korostettava, että motivaation edistämistyökalu on kehitetty edistämään nimenomaan neuropsykiatrisen lasten hoitomotivaatiota. Uskon kuitenkin monen tutkimuksellisessa kehittämishankkeessa esitetyn motivaation edistämisen keinon olevan sovellettavissa hyvin myös yleisesti lasten hoitomotivaation edistämiseen sekä vielä laajemmin lapsen motivaation edistämiseen. Monet tutkimuksellisen kehittämishankkeen motivaation edistämisen keinoista on mahdollisesti sovellettavissa myös kaikkeen motivaation edistämistyöhön ainakin joiltain osin.

Tarvittaisiin kuitenkin lisää tutkimuksia, jotta tiedettäisiin miltä osin neuropsykiatrisen lapsen motivaation edistämisen keinot ovat sovellettavissa yleisemmin lapsen motivaation edistämiseen esimerkiksi muualla hoitotieteissä sekä esimerkiksi kasvatustieteen piirissä.

Tutkimuksellisen kehittämishankkeen motivaation edistämistyökalu on mielestäni monipuolinen ja soveltuu hyvin neuropsykiatrisen lapsen hoitomotivaation edistämiseen. Motivaation edistämistyökalussa painottuvat ne asiat, jotka ovat nousseet tärkeiksi kuvailevan kirjallisuuskatsauksen ja lasten neuropsykiatrian asiantuntijoiden lomakekyselyn

vastausten pohjalta. Motivaation edistämistyökalua on mahdollista ja helppoa jatkossa laajentaa tarvittaessa sisältämään myös muita osioita ja lomakkeita.

Motivaation edistämistyökalun jalkautumisesta käytäntöön tarvittaisiin lisätutkimusta jatkossa, joten tiedettäisiin, miten hyvin motivaation edistämistyökalun jalkauttaminen lopulta onnistui.

Toivon lasten neuropsykiatrian asiantuntijoiden kokevan motivaation edistämistyökalun hyödylliseksi ja toimivaksi keinoksi edistää neuropsykiatrisen lapsen hoitomotivaatiota ja työkalun jalkautuvan mahdollisimman hyvin käytäntöön jatkossa. Laajemmin toivon, että tutkimuksellisesta kehittämishankkeesta olisi hyötyä ja iloa kaikille ihmisille, joita kiinnostavat lapsen motivaation edistämisen keinot sekä lapsen motivaation edistämiseen vaikuttavat asiat.

Olisi mielenkiintoista tutkia motivaation edistämistyökalun minun fiilis lomakkeen käyttökokemuksia ja sitä, onko siitä merkittävää hyötyä lapsen hoitomotivaation edistämisessä. Myös puutehtävän käytön lapsen ja perheen motivaatiota edistävästä vaikutuksesta olisi mielenkiintoista tutkia jatkossa.

Lähteet:

Arjen selviytymiskeinot, ammattihenkilöiden toteama kuntoutus 2017. www.Tampere.fi. Sosiaali- ja terveysterveyst. Neuropsykiatriset erityisvaikeudet. Verkkojulkaisu. <<https://www.tampere.fi/sosiaali-ja-terveysterveyst/lapsiperheiden-palvelut/lasten-terapiapalvelut/neptunus/selviytymiskeinot.html> > Luettu 29.10.2017.

Calum Hartley - Melissa L. Allen 2015. Symbolic Understanding of Pictures in Low-Functioning Children with Autism: The Effects of Iconicity and Naming. Journal of Autism & Developmental Disorders. Verkkodokumentti. <<http://web.b.ebsco-host.com.ezproxy.metropolia.fi/ehost/pdfviewer/pdfviewer?vid=8&sid=c7e33b3b-16c0-4bcb-b0c6-e779ed4e9223%40sessionmgr102>> Luettu 19.10.2017.

De Jong, Peter – Berg, Insoo Kim 2013. Ratkaisukeskeisen terapian oppikirja. 2.painos. Lyhytterapiainstituutti Oy.

Dennis C. Daley, PhD 2014. Intervention to enhance motivation: the client's perspective. The magazine for addiction professionals. October 1, 2014.

Duodecim 2014. Käypähoito. Motivoiva haastattelu. Verkkodokumentti. <<http://www.kaypahoito.fi/web/kh/suosituksset/suositus?id=nix02109>> Luettu 26.1.2017.

Forssen, Katarina – Rajainmaa, Katja 2008. Motivaation herättämisprosessi. Heikosti motivoituneen asiakkaan motivaation tukeminen toimintaterapiaprosessissa. AMK-opinnäytetyö, Metropolia ammattikorkeakoulu. Verkkodokumentti. <<http://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/1543/motivaat.pdf?sequence=1>> Luettu 17.10.2016.

Helander, Jaakko 2000. Oppiminen ratkaisusuuntautuneessa terapiassa ja ohjauksessa 2000. Helsingin yliopiston kasvatustieteen laitoksen tutkimuksia 169.<<https://helda.helsinki.fi/bitstream/handle/10138/19765/oppimine.pdf?sequence=4>>Verkkojulkaisu. Luettu 14.4.2015.

Hietaharju, Päivi – Nuutila, Mervi 2016. Käytännön mielenterveystyö 4., uudistettu painos. Helsinki: Sanoma Pro Oy.

Hirsjärvi, Sirkka – Remes, Pirkko – Sajavaara, Paula 2013. Tutki ja kirjoita. 15.-17. painos. Porvoo: Bookwell Oy.

Hopopainen, Arja – Junttila, Kirsi – Jylhä, Virpi – Korhonen, Anne – Seppänen, Salla 2014. Johda näyttö käyttöön hoitotyössä. Fioca Oy. Porvoo: Bookwell Oy.

Hus 2017. Verkkojulkaisu. <<http://www.hus.fi/sairaanhoito/sairaalat/meilahden-psykiatriset-poliklinikat/Sivut/Neuropsykiatriset-poliklinikka.aspx>> Luettu 10.1.2017.

Hus, hallinto 2017. Verkkojulkaisu. <<http://www.hus.fi/hus-tietoa/hallinto-ja-paatoksen-teko/hallinto/Sivut/default.aspx>> Luettu 23.5.2017.

Hus, hus:n strategia 2012-2016. Verkkojulkaisu <<http://www.hus.fi/hus-tietoa/hallinto-ja-paatoksen-teko/hallinto/strategia/Sivut/default.aspx>> Luettu 23.5.2017.

Pekrun, Reinhard – Daniels, Lia – Perry, Raymond – Stubnisky, Robert – Goetz, Thomas. Boredom in Achievement Settings: Exploring Control–Value Antecedents and Performance Outcomes of a Neglected Emotion 2010. Verkkojulkaisu. <<http://www.cideronline.org/podcasts/pdf/14.pdf>> Luettu 18.10.2017.

Positiivinen psykologia 2017. Johdanto positiiviseen psykologiaan. Verkkojulkaisu. <<https://positiivinenpsykologia.wordpress.com/positiivinen-psykologia/>> Luettu 23.5.2017.

Pschykoterapy.net. Instructor's Manual for William Miller on motivational interviewing 2012. Verkkojulkaisu <<http://www.psychotherapy.net/data/uploads/51194e1c160b2.pdf>> Luettu 26.1.2017.

Ronkainen, Suvi – Pehkonen, Leila – Lindblom-Ylänne – Paavilainen, Eija 2013. Tutkimuksen voimasanat 2013. 1.-2. painos. Helsinki: Sanoma Pro Oy.

Ruohotie, Pekka 1998. Motivaatio, tahto ja oppiminen. Helsinki: Oy Edita Ab.

Salmela-Aro, Katariina - Nurmi, Jari-Erik (toim.) 2005. Mikä meitä liikuttaa. Modernin motivaatiopsykologian perusteet. Ps kustannus. Keuruu: Otavan kirjapaino Oy.

Salminen, Ari 2001. Mikä kirjallisuuskatsaus? Johdatus kirjallisuuskatsauksen tyyppihin ja hallintotieteellisiin sovelluksiin. Vaasan yliopiston julkaisuja. Verkkojulkaisu. <http://www.uva.fi/materiaali/pdf/isbn_978-952-476-349-3.pdf> Luettu 20.10.2017.

Sipari, Salla – Vänskä, Nea – Pollari, Kirsi 2017. Lapsen edun toteutuminen kuntoutuksessa. Osallistumista ja toimijuutta vahvistavat hyvät käytännöt. Sosiaali- ja terveysturvan raporteja 5.

Suvanto, Mari (toim.) 2014. Uusia malleja työelämän kehittämiseen. Tutkimuksellinen kehittämistyö ylempi AMK-tutkinnossa. Pori: Satakunnan ammattikorkeakoulu.

Takala, Annika – Takala, Martti 1992. Psykologinen kehitys lapsuusiässä. Porvoo: WSOY.

Teacher wellbeing, resources positive psychology 2017. Verkkojulkaisu. <<http://www.teacher-wellbeing.com.au/resources/positive-psychology/>> Luettu 18.5.2017.

Terveyskirjasto 2017.verkkojulkaisu. <<http://www.terveyskirjasto.fi/xmedia/duo/duo96485.pdf>> Luettu 10.1.2017.

Timlin, Ulla 2015. Verkkojulkaisu. <jultika.oulu.fi/Record/isbn978-952-62-0803-9> Luettu 1.6.2017.

Tuomi, Jouni – Sarajärvi, Anneli 2009. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Jyväskylä: Kustannusosakeyhtiö Tammi.

Uusitalo-Malmivaara, Lotta (toim.) 2014. Positiivisen psykologian voima. Ps-kustannus. Juva: Bookwell Oy.

Vesterinen, Sini Tuulia 2011. Luokanopettaja – lapsen itsetunnon tukija vai tuhoaja? Keinoja alkuopetusikäisen lapsen itsetunnon vahvistamiseksi. Kasvatustiede. Pro gradu tutkielma. Opettajankoulutuslaitos: Jyväskylän yliopisto.

Viitala Riitta 2014. Henkilöstöjohtaminen. Strateginen kilpailutekijä. Verkkoaineisto: Elib. Helsinki: Edita.

Wilkinson, John 1997. Understanding motivation to enhance patient compliance. British journal of nursing. 14.8.1997, vol 6, No 15.

Ylihärsilä, Virpi. 2014 Peruskouluikäisen lapsen minäkuva ja sen yhteys tunne-elämän ja käyttäytymisen ongelmiin. Psykologian Pro gradu tutkielma. Tampereen yliopisto.

Yoko, Kamio – Motomi, Toichi 2000. Dual acces to semantics in autism: Is pictorial acces superior to verbal acces? Verkkodokumentti. Chinal-tietokanta. Luettu 30.9.2017.

Tiedonantokirje tutkittavalle

Opiskelen Metropoliaassa ylemmän ammattikorkeakoulun kliininen asiantuntija tutkintoa. Tutkimukseni on muodoltaan tutkimuksellinen kehittämishanke. Tutkimuksellisen kehittämishankkeen tarkoituksena on luoda motivaation edistämistyökalu lasten neuropsykiatrisen yksikön työntekijöille edistämään neuropsykiatrisen lapsen hoitomotivaatiota. Motivaation edistämistyökalua on tarkoitus pystyä hyödyntämään tarvittaessa monipuolisesti lapsen hoitomotivaatiota edistämässä. Tutkimuksellisen kehittämishankkeen osana on lomakekysely HUS:n neuropsykiatrisen yksikön avohoitoryhmien asiantuntijoille. Lomakekysely sisältää sekä strukturoituja väittämiä että avoimia kysymyksiä. Väittämät olen koonnut kirjallisuuskatsauksen pohjalta jo olemassa olevan motivaation edistämistä koskevan tiedon pohjalta. Lomakekyselyssä on myös avoimia kysymyksiä motivaation edistämisen keinoista lasten neuropsykiatriassa. Lomakekyselyyn vastaavat henkilöt toimivat lasten neuropsykiatriassa joko sairaanhoitajana, neuropsykologina, psykologina, toimintaterapeuttina tai sosiaalityöntekijänä. Lomakekyselyn vastaukset analysoin sekä määrällisiä että laadullisia tutkimusmenetelmiä käyttämällä. Toimitan tutkimuksellisen kehittämishankkeen loppuraportin ja lopputuotoksena syntyvän motivaation edistämistyökalun yksikköön tutkimushankkeen valmistuttua. Toivon motivaation edistämistyökalun helpottavan ja tehostavan neuropsykiatrisen lapsen hoitomotivaation edistämistä lasten neuropsykiatriassa.

Opinnäytetyö on julkinen asiakirja ja se on tarkoitettu ensisijaisesti HUS organisaation ja Metropolia Ammattikorkeakoulun käyttöön. Tutkimus tullaan julkaisemaan ammattikorkeakoulujen opinnäytetöitä ja julkaisuja esittelevässä Theseus-verkkopalvelussa (www.theseus.fi). Haastateltavien nimiä tai henkilötietoja ei kerätä eikä julkaista. Kertynyt tutkimusaineisto säilytetään salasanalla suojattuina tiedostoina ja hävitetään hyvien tutkimuskäytäntöjen mukaisesti. Tuhoan itse lomakekyselyn tallentamisessa käyttämäni muistitikut ja silppuan aineiston tutkimuksen valmistuttua. Kyselylomakkeeseen vastaavien ammatit eivät käy vastauksista ilmi, eikä näin ollen ole pääteltävissä valmiista tutkimuksesta kenenkään henkilöllisyys.

Osallistuminen on vapaaehtoista ja haastateltavat voivat missä prosessin vaiheessa hyvänsä omalla ilmoituksellaan vetäytyä tutkimuksesta. Ilmoituksen tutkimuksesta vetäytymisestä voi tehdä joko osastonhoitajalle Sari Arpalahdi tai allekirjoittaneelle.

Kyselylomakkeeseen vastataan sovittuna ajankohtana syyskuussa 2017. Tutkimukseen osallistuminen tapahtuu työajalla. Kyselylomakkeen täyttäminen vie aikaa noin 15 minuuttia. Kyselyihin vastataan nimettömänä.

Opinnäytetyöni ohjaajana Metropoliasassa toimii lehtori Marja Salminen (xxxxxxx). Työelämän ohjaajana toimii oh Sari Arpalahti (xxxxxxxxxx).

Yhteistyöterveisin: Niina-Maria Lassila, xxxxxxxxxxxxxxxx

Suostumuslomake tutkittavalle

Olen saanut riittävästi tietoa koskien Niina-Maria Lassilan Metropolia Ammattikorkeakoulussa kliininen asiantuntija (YAMK) tutkintoon liittyvän opinnäytetyön tarkoituksesta, tavoitteista ja sisällöstä.

Tutkimukseni on muodoltaan tutkimuksellinen kehittämishanke. Tutkimushankkeen osana on lomakekysely. Tutkimuksen tarkoituksena on tuottaa hoitohenkilökunnalle työkaluksi motivaation edistämistyökalu helpottamaan ja edistämään neuropsykiatrisen lapsen hoitomotivaatiota.

Tutkimuksellisen kehittämishankkeen osana on kyselylomake, johon vastataan sovittuna ajankohtana syyskuussa 2017.

Ymmärrän tutkimuksen tavoitteet ja vahvistan allekirjoituksellani suostumukseni kyselylomakkeeseen vastaamiseen sekä tutkimukselliseen kehittämistyöhön osallistumiseen:

---

päivämäärä

---

allekirjoitus ja nimen selvennys

LOMAKEYSELY**Merkitse rastilla, mitä mieltä olet seuraavista väittämistä:**

1. Lapsen hoitomotivaatiolla on suuri merkitys hoitotavoitteiden onnistumisen kannalta.

samaa mieltä

osittain samaa mieltä

eri mieltä

2. Perheen hoitomotivaatiolla on yhteys lapsen hoitomotivaatioon.

samaa mieltä

osittain samaa mieltä

eri mieltä

3. Verkostojen ja koulujen kanssa tehtävällä yhteistyöllä on mahdollisuus edistää lapsen hoitomotivaatiota.

samaa mieltä

osittain samaa mieltä

eri mieltä

4. Lapsen kanssa työskentelevän henkilön omalla motivaatiolla on vaikutus lapsen hoitomotivaatioon.

samaa mieltä

osittain samaa mieltä

eri mieltä

5. Lapsen opetellessa asiaa, joka ei kiinnosta, on tärkeää, millainen ilmapiiri onnistutaan luomaan lapsen ympärille.

samaa mieltä

osittain samaa mieltä

eri mieltä

6. Tavoitteiden asettaminen edistää lapsen hoitomotivaatiota.

samaa mieltä

osittain samaa mieltä

eri mieltä

7. Motivaation edistämiseksi on tärkeää, että lapsi saa myös itse vaikuttaa, minkä tavoitteiden eteen työskennellään.

samaa mieltä

osittain samaa mieltä

eri mieltä

8. Kun lapsen hoitomotivaatio on hukassa, voi olla hyödyllistä pilkkoa kokonaisuus pienempiin osiin ja näin alkuun pääseminen helpottuu.

samaa mieltä

osittain samaa mieltä

eri mieltä

9. Työskentely-ympäristöllä on vaikutus lapsen hoitomotivaatioon.

samaa mieltä

osittain samaa mieltä

eri mieltä

10. Pohdittaessa ympäristön vaikutusta hoitomotivaatioon on hyvä huomioida niin sosiaalinen, fyysinen kuin ajallinenkin ympäristö.

samaa mieltä

osittain samaa mieltä

eri mieltä

11. Arviointia ja seuranta hoitomotivaation edistymisestä olisi hyödyllistä tehdä koko hoitoprosessin ajan.

samaa mieltä

osittain samaa mieltä

eri mieltä

12. Lapsen hoitomotivaatio vaihtelee suuresti hoitoprosessin aikana.

samaa mieltä

osittain samaa mieltä

eri mieltä

13. Hoitomotivaation vaihtelusta on hyvä keskustella lapsen kanssa mahdollisimman usein.

samaa mieltä

osittain samaa mieltä

eri mieltä

14. Motivaation edistämässä tärkeää on positiivisen palautteen antaminen.

samaa mieltä

osittain samaa mieltä

eri mieltä

15. lapset ja nuoret oppivat uusia asioita helpommin myönteisen palautteen ja palkitsemisen kautta.

samaa mieltä

osittain samaa mieltä

eri mieltä

16. Pientenkin onnistumisten huomioiminen ja korostaminen motivoivat lasta.

samaa mieltä

osittain samaa mieltä

eri mieltä

17. Lasten on usein helpompi hahmottaa asioita kuvista kuin pelkistä sanallisista viesteistä.

samaa mieltä

osittain samaa mieltä

eri mieltä

18. Kuvien avulla on helpompi saada lapsen kokonaisvaltainen keskittyminen käsiteltävään asiaan.

samaa mieltä

osittain samaa mieltä

eri mieltä

19. Motivaation edistämistyökalun liitteenä olisi hyödyllistä olla työntekijälle checklist, jossa on lueteltu motivaation edistämisessä hyödyllisiä seikkoja.

samaa mieltä

osittain samaa mieltä

eri mieltä

20. Lapsen oma mielipide hoitotavoitteista on tärkeää hoitomotivaation edistämisen kannalta.

samaa mieltä

osittain samaa mieltä

eri mieltä

21. Lapsen tunteita tulla neuropsykiatrian yksikön työntekijän tapaamiseen olisi hyödyllistä käydä läpi lapsen kanssa mahdollisimman usein hoitomotivaation edistämiseksi.

samaa mieltä

osittain samaa mieltä

eri mieltä

22. Lapsen tunteita hoitotavoitteita kohtaan on hyödyllistä sanoittaa lapsen hoitomotivaation edistämiseksi.

samaa mieltä

osittain samaa mieltä

eri mieltä

23. Lapsen tunteita hoitotavoitteita kohtaan olisi hyödyllistä käydä läpi mahdollisimman usein hoitomotivaation edistämiseksi.

samaa mieltä

osittain samaa mieltä

eri mieltä

Vastaa seuraaviin kysymyksiin vapaamuotoisesti:

- 1. Millaiset keinot edistävät neuropsykiatrisen lapsen hoitomotivaatiota mielestäsi?**

- 2. Millaiset keinot ovat hyödyllisiä erityisesti neuropsykiatristen lasten kanssa työskennellessä?**

- 3. Millaisilla esineillä, välineillä ja yksityiskohdilla tapaamishuoneessa/tapaamisympäristössä tai tapaamisen aikana voi edistää lapsen viihtyvyyttä ja motivaatiota?**

Aineistolähtöisen sisällönanalyysin luokittelutaulukot:

Kysymys yksi:

Pelkistetty ilmaus	Alaluokka	Yläluokka	Pääluokka
Lapsen kokemus aikuisten yhdenmukaisesta tuesta tavoitteiden saavuttamisessa	Yhteistyö hoitotavoiteissa	Tavoitteiden asettaminen	Työntekijän keinot lapsen motivointityössä
Tavoitteiden miettiminen yhdessä			
Yhdessä asetetut tavoitteet			
Lapsen osallistaminen tavoitteita asettaessa			
Tavoitteiden saavutettavuus	Tavoitteiden saavutettavuus		
Riittävän matalat tavoitteet			
Riittävän konkreettiset tavoitteet			
Tavoitteiden konkreettisuus			
Konkreettiset tavoitteet			
Askeleittain eteneminen tavoitteissa			
Lapsen kokemus tavoitteiden saavutettavuudesta			
Pienien välietappien asettaminen tavoiteissa			
Tavoitteiden pilkkominen pieniin osiin			
Tavoitteiden mitattavuus	Tavoitteiden mitattavuus		
Lapsen osallistuminen tavoitteiden asettamiseen	Tavoitteiden asettaminen lapsen kanssa		
Tavoitteiden selventäminen lapselle	Tavoitteiden selventäminen lapselle		
Pilkkominen	Asioiden hahmottaminen	Työntekijän keinot lapsen hahmottamisen tueksi	
Visualisointi			
Kuvien käyttö			

<p>Mittareiden käyttö</p> <p>Mitattujen asioiden ylös kirjaaminen</p> <p>Mitattujen asioiden tarkastelu lapsen kanssa</p> <p>Asioiden selkeä selittäminen lapselle</p> <p>Asioiden konkreettinen selittäminen lapselle</p> <p>Asioiden perustelu lapselle</p> <p>Selittää lapselle, mitä hyötyä hänelle on uuden oppimisesta</p> <p>Lapsen edistymisen konkretisointi</p>	<p>Asioiden konkretisointi lapselle</p>		
<p>Lapsen vahvuuksien huomioiminen</p> <p>Lapsen omien kykyjen esiintuominen mietittäessä sopivampia keinoja toimia arjessa</p> <p>Voimavarojen vahvistaminen</p> <p>Vahvuuksien hyödyntäminen</p> <p>Lapsen omien kykyjen hyödyntäminen mietittäessä sopivampia keinoja toimia arjessa</p> <p>Lapsen omien mielenkiinnonkohteiden hyödyntäminen</p> <p>Lapsen mielenkiintojen huomiointi</p> <p>Luoda lapselle onnistumisen kokemuksia</p> <p>Myönteinen palaute lapsen etenemisestä, vaikka etenemistä ei tuntuisi tapahtuvan</p> <p>Positiivisen palautteen antaminen</p> <p>Positiivinen palaute yrittämisestä</p> <p>Palkitseminen tavoitteiden saavuttamisesta</p>	<p>Positiivisen huomioiminen</p> <p>Positiivisen vahvistaminen</p> <p>Positiivisen hyödyntäminen</p> <p>Positiivisten kokemusten luominen</p> <p>Positiivinen palaute</p> <p>Palkitseminen</p>	<p>Työntekijän lasta voimaannuttavat keinot</p>	

lapselle mieluisalla tavalla Tapaamisilla jokin lapselle mieluisa osio Osallisuuden kokemuksen luominen	Lapsen osallistaminen		
Ratkaisukeskeinen työote Rauhallinen työote Kiireettömyys Lapsen asioista kiinnostuminen Lapsen kiinnostuksista kiinnostuminen Lapsen aito kohtaaminen Lapsen arvostava kohtaaminen Työntekijän ja lapsen välinen luottamus Työntekijän ja lapsen välinen vuorovaikutus. Hyvän suhteen luominen lapsen kanssa	Työntekijän työote Työntekijän asenne Työntekijän ja lapsen välinen suhde	Työntekijän ja lapsen välinen vuorovaikutus	
Tavoitteiden miettiminen perheen kanssa. Tavoitteiden asettaminen perheen kanssa. Yhteistyö vanhempien kanssa Vanhempien mukanaolo hoidossa Vanhempien ohjaus motivoida lasta kotiloissa Vanhempien ohjaus kannustaa lasta kotiloissa	Tavoitteiden asettaminen perheen kanssa Yhteistyö Vanhempien ohjaus	Yhteistyö vanhempien kanssa	Työntekijän keinot perheen motivointityössä
Vanhempien motivaatio hoitotavoitteisiin. Vanhempien ymmärrys hoitotavoitteista. Selventää hoitotavoitteet vanhemmille. Psykoedukaatio	Asioiden hahmottaminen ja konkretisointi perheelle Tiedon jakaminen	Työntekijän jäsentävät keinot perheelle	
Luoda yhteistyötä edistävää ilmapiiri.	Ilmapiiri	Vuorovaikutus vanhempiin	

<p>Työntekijän ja vanhempien välinen vuorovaikutus.</p> <p>Työntekijän ja vanhempien välinen luottamus.</p> <p>Vanhempien luottamus hoitotahoon</p>	<p>Vanhempien luottamus</p>		
<p>Vanhempien sitoutuminen hoitoon.</p> <p>Vanhempien motivaatio lapsen hoitoon.</p> <p>Vanhempien mukanaolo lapsen hoidossa.</p> <p>Perheen tuki lapselle.</p> <p>Lähiympäristön tuki lapselle.</p>	<p>Vanhempien sitoutuminen.</p> <p>Vanhempien motivaatio.</p> <p>Vanhempien mukanaolo</p> <p>Aikuisten tuki lapselle</p>	<p>Perheen merkitys</p>	
<p>Lapsen mielipide tavoitteista</p> <p>Lapsen omien tavoitteiden kuuntelu</p> <p>Lapsen omien toiveiden kuuntelu</p> <p>Lapsen omien toiveiden huomiointi</p> <p>Lapsen äänen kuuleminen</p> <p>Lapsen kuuntelu</p> <p>Kuulluksi tulemisen kokemus motivoi</p> <p>Lapsen esiintuomat tavoitteet</p> <p>Lapsen tavoitteista hyvä aloittaa, vaikka eivät välttämättä aikuisten mielestä ensisijaisia</p> <p>Lapsen omat tavoitteet lapselle tärkeitä</p> <p>Lapsen esiintuomat tavoitteet</p> <p>Lapsen omat tavoitteet lapselle tärkeitä</p> <p>Lapsen mahdollisuus valita itselleen merkityksellisiä tavoitteita</p>	<p>Lapsen mielipide</p> <p>Lapsen toiveet</p> <p>Lapsen omat tavoitteet</p>	<p>Lapsen kuuntelu</p> <p>Lapsen tavoitteet</p>	<p>Lapsen näkökulma</p>

Kysymys kaksi:

Pelkistetty ilmaus	Alaluokka	Yläluokka	Pääloukka
Lapsen luottamuksen herättäminen	Herättää lapsen luottamus	Työntekijän ja lapsen vuorovaikutus	Työntekijän vuorovaikutukselliset keinot lasten neuropsykiatriassa
Selkeä kieli	Selkeä kieli		
Aito kiinnostus lasta kohtaan	Aito kiinnostus lasta kohtaan		
Riittävästi aikaa kontaktin rakentamiseen	Riittävästi aikaa kontaktin rakentamiseen		
Kannustava työote	Kannustava työote	Työntekijän työote	
Lasta voimaannuttava työote	Lasta voimaannuttava työote		
Työntekijän sensitiivisyys	Työntekijän sensitiivisyys		
Jokaisen lapsen kohdalla yksilöllisesti virittyminen	Yksilöllisesti virittyminen jokaiseen lapseen		
Tavoitteiden selventäminen lapselle	Tavoitteiden selventäminen lapselle	Tavoitteiden asettaminen	Työntekijän jäsentävät keinot lasten neuropsykiatriassa
Tavoitteiden pilkkominen	Tavoitteiden pilkkominen		
Tavoitteiden pilkkominen konkreettisiin osaluokkiin			
Selkeät tavoitteet	Selkeät tavoitteet		
Riittävän haastavia tavoitteita	Riittävä haasteellisuus		
Saavutettavissa olevat tavoitteet	Saavutettavissa olevat tavoitteet		
Riittävän pienet tavoitteet	Riittävän pienet tavoitteet		
Tavoitteiden selventäminen lapselle	Tavoitteiden selventäminen lapselle		
Tavoitteiden pilkkominen	Tavoitteiden pilkkominen		
Kokonaisuuksien pilkkominen	Kokonaisuuksien pilkkominen	Asioiden hahmottaminen	
Asioiden konkretisointi	Konkretisointi		
Tauotus	Tauotus		
Osittaminen	Osittaminen		
Strukturointi	Strukturointi		
Strukturi			
Visualisointi	Visualisointi		

Kuvien käyttäminen apuna Visuaalinen tuki Kuvastruktuuri Kuvallinen tuki Kirjoittaminen Mittarien käyttö	Kirjoittaminen Mittarien käyttö		
Ennakointi Yhdessä tekeminen Onnistumisten sisällyttäminen Lapsen kanssa palkitseminen miettiminen Lapsen kanssa palkitsemisesta sopiminen Välitön palkitseminen Usein toistuva palkitseminen Nopea palaute onnistumisesta	Ennakointi Yhdessä tekeminen Onnistumisten sisällyttäminen Lapsen kanssa palkitseminen miettiminen Lapsen kanssa palkitsemisesta sopiminen Välitön palkitseminen Usein toistuva palkitseminen Nopea palaute onnistumisesta	Ennakointi Yhdessä tekeminen Palkitseminen	Työntekijän muut keinot
Riittävän tiheä seuranta Riittävän tiheät tapaamiset	Riittävän tiheä seuranta Riittävän tiheät tapaamiset	Seuranta	
Lapsen vahvuuksien hyödyntäminen	Lapsen vahvuuksien hyödyntäminen	Lapsen vahvuuksien hyödyntäminen	
Toiminnallisuus	Toiminnallisuus	Toiminnallisuus	
Lapsen osallistamisen vahvistaminen Lapsen omat valinnat käynneille	Lapsen osallistamisen vahvistaminen Lapsen omat valinnat käynneille	Lapsen osallistaminen	
Hyväksi havaittujen keinojen käyttö yksilöllisesti toteutettuna Lapsen mahdollisten aistiliherkkyyksien huomioiminen Lapsen oirekuvan huomioiminen Lapsen neuropsykiatristen piirteiden huomioiminen Lapsen omien mielenkiinnon kohteiden huomioiminen	Yksilöllinen toteutus Lapsen mahdollisten aistiliherkkyyksien huomioiminen Lapsen oirekuvan huomioiminen Lapsen neuropsykiatristen piirteiden huomioiminen Lapsen omien mielenkiinnon kohteiden huomioiminen	Lapsen yksilöllisyys	Yksilöllisyyden huomiointi lasten neuropsykiatriassa

Huomioida lapsen ikätaso	Huomioida lapsen ikätaso		
Huomioida lapsen kyky ymmärtää asioita	Huomioida lapsen kyky ymmärtää asioita	Lapsen kyky ymmärtää	
Huomioida lapsen ikätaso	Lapsen ikätaso		
lapsen kognitiivisen tason huomioiminen	Lapsen kognitiivinen taso		
Keskittymään auttavat esineet	Keskittymään auttavat esineet	Apuvälineet keskittymisen tueksi	Neuropsykiatriset apuvälineet
Tunnekortit	Tunnekortit	Lapsen tunteita hahmottavat esineet	
Kuvat	Kuvallinen tuki	Lapsen ajatuksia hahmottavat esineet	
Tarrat			
Time-timer	Time-timer		
Esineet, jotka auttavat jäsentämään tilannetta	Esineet, jotka auttavat jäsentämään tilannetta		
Esineet, jotka auttavat jäsentämään puhetta	Esineet, jotka auttavat jäsentämään puhetta		
Esineet, jotka auttavat ymmärtämään tilannetta	Esineet, jotka auttavat ymmärtämään tilannetta		
Esineet, jotka auttavat ymmärtämään puhetta	Esineet, jotka auttavat ymmärtämään puhetta		

Kysymys kolme:

Pelkistetty ilmaus	Alaluokka	Yläluokka	Pääluokka
Virikkeiden vähyys, jos tarkkaavaisuusongelmaa	Joillekin pelkistetty ympäristö paras	Lapsen yksilöllisyyden huomiointi	Työntekijään liittyvät keinot luoda motivaatiota edistävä ympäristö
Joillekin pelkistetty ympäristö paras			
Joillekin virikkeellinen ympäristö paras	Joillekin virikkeellinen ympäristö paras		
Rento	Rento	Ilmapiiri	
Hyväksyvä	Hyväksyvä		
Lapsen huomioon otettava ympäristö	Lapsen huomioon otettava		
Lapsen huomioiva ympäristö			
Lapsen mahdollisuus liikkua tapaamisen aikana			
Sama tila joillekin tärkeää	Sama tila	Tilan sijainti	Tapaamisympäristön yksityiskohdat
Sopiva määrä aistiärsyksiä	Sopiva määrä aistiärsyksiä	Tilan viihtyisyys	

Visuaalinen selkeys	Visuaalinen selkeys		
Virikkeiden määrä	Virikkeiden määrä		
Valoisuus	Valoisuus		
Värit	Värit		
Värien käyttö			
Äänet	Äänet		
Kodinomaisuus	Kodinomaisuus		
Samat esineet tapaamisilla voi olla tärkeää	Lapselle tutut esineet	Esineet	
Esineet samoilla paikoilla			
Sopiva määrä virikkeitä	Esineiden määrä		
Kiinnostavat esineet näkyvillä	Esineiden sijoitus		
Tunnekortit	Tunteiden tunnistamista auttavat esineet		
Aikaa hahmottamaan auttavat esineet	Hahmottamista auttavat esineet		
Time-timer			
Asioiden jäsenitys kuvakorteilla:			
mitä tapahtuu milloin tapahtuu ajallinen kesto			
Kuvakortit asioiden jäsentämiseen			
Paikkaa hahmottamaan auttavat esineet			
Lapsen omien kiinnostuksien kohteiden mukaiset esineet ja lelut	Virikkeelliset esineet		
Lasta innostavat lelut			
Lapsen kiinnostuksia herättelevät välineet/lelut			
Ajankohtaiset lapsen iän mukaiset lelut ja esineet			
Sensomotoriset esineet	Sensomotoriset esineet		
Rentouttavat esineet	Rentouttavat esineet		

MINUN FIILIS

Ympyröi tämän hetken/viimeaikojen fiilis eli tunne. Voit ympyröidä niin monta kuin haluat.

Asioita, joista tykkään tällä hetkellä:

Tekemisiä, joista tykkään tällä hetkellä:

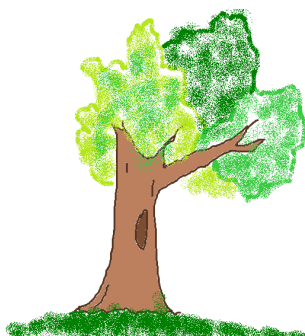

Minun tavoitteeni:

PUUTEHTÄVÄ

- . Voidaan tehdä lapsen kanssa kahden tai perheen kanssa yhdessä.
- . Jokaiselle käynnille lapsi miettii lähiajoilta kolme positiivista asiaa, onnistuminen tai jotain, josta on tullut hyvä mieli. Lisäksi yksi asia, joka on tuntunut ikävältä tai jonka toivoisi muuttuvan.
  - asiat kirjoitetaan askarrelltuihin lehtiin, jotka kiinnitetään puihin. Lehdet voi askarrella työntekijä, lapsi, vanhempi tai yhdessä.
  - 3 lehteä taikapuuhun.
  - 1 lehti muutospuuhun.
- . Perheen tai vanhemman kanssa tehtynä vanhempi miettii:
  - 3 positiivista/ vanhempaa ilahduttanutta asiaa lapsesta tai lapsen elämästä lähiajoilta.
  - 1 asia, johon toivoisi muutosta lapsen käytöksessä/ elämässä tai jokin asia, minkä arvelee olleen ikävä lapselle lähiaikoina.
  - lehdet voidaan kiinnittää joko lapsen kanssa samoihin puihin tai eri puihin, sopimuksen ja tilanteen mukaisesti.
- . Puita täydennetään osana sovittuja käyntejä.
- . Tuoreista lehdistä keskustellaan ja vanhoihin lehtiin tarvittaessa palataan.
- . Muutospuusta voi myös tippua lehtiä maahan, jos tarkoituksenmukaista.
- . Vanhempi tai työntekijä voi tarvittaessa auttaa lasta miettimään asioita muutos- ja taikapuuhun.
- . Viimeiselle käynnille askarrellaan yhdessä/ työntekijä viimeistelee puut
  - käydään yhteenvetona läpi.
  - annetaan lapselle/perheelle muistoksi.

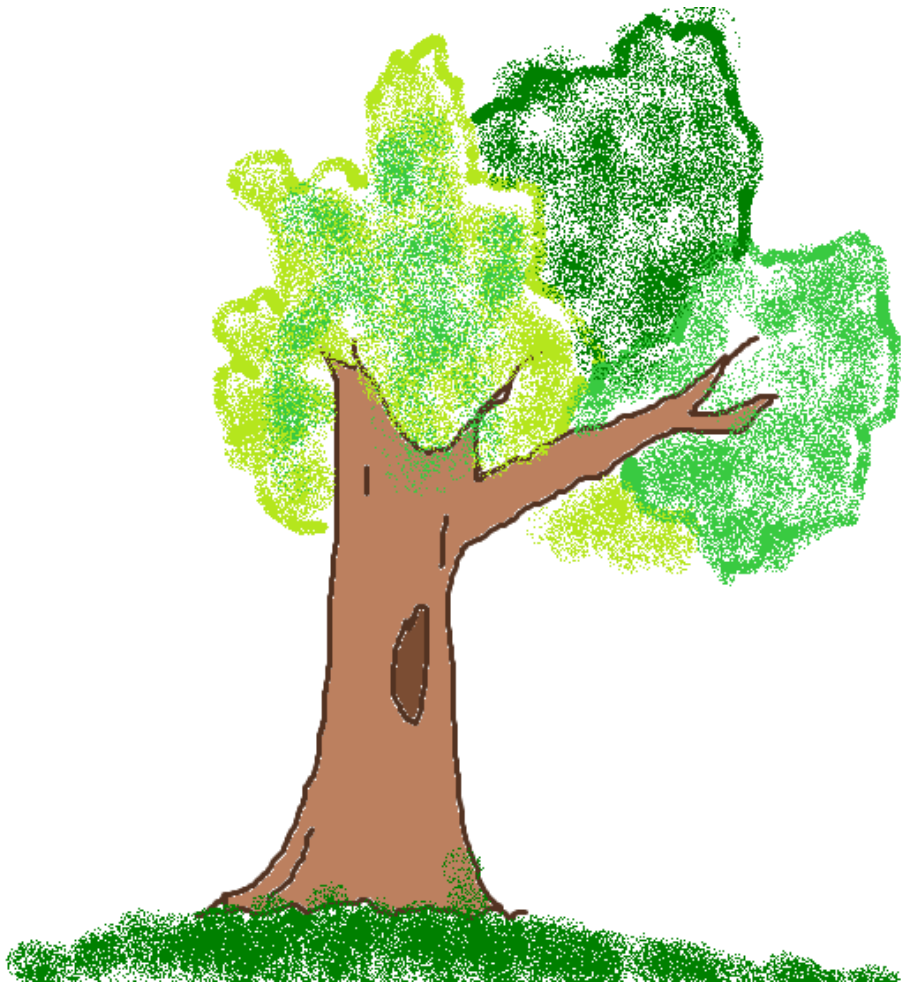
Muutospuu

Taikapuu

. puutehtävä on kehitetty tutkimuksellisen kehittämishankkeen lopputuotoksena ja se sisältää mahdollisimman paljon elementtejä, joiden on todettu edistävän neuropsykiatrisen lapsen hoitomotivaatiota.

MUUTOSPUI

TAIKAPUU

MOTIVAATION EDISTÄMISEN CHECKLIST

- . **Rakentaa hyvä ja luottamuksellinen yhteys lapseen ja perheeseen**
  - tarpeeksi aikaa suhteen rakentamiseen + riittävästi käyn-
tejä
  - aito kiinnostus lasta ja hänen mielenkiinnonkohteita koh-
taan
- . **Luoda hyvä ilmapiiri (hyväksyvä, luottamuksellinen, kiireetön, myön-
teinen)**
  - työntekijän asenne: empatia, positiivinen asenne lapseen,
ratkaisukeskeisyys, rauhallisuus)
  - yhdessä tekeminen
  - > käynneillä saa ja on suositeltavaa olla myös kivaa (Tau-
oille ja loppuun lapsen valitsema mieluisa tekeminen)
- . **Tavoitteiden asettaminen**
  - yhdessä perheen kanssa ja
  - pelkästään lapsen kanssa
  - työskentely myös lapsen omien tavoitteiden eteen, vaikka
ne eivät olisi aikuisten mielestä ensisijaisia
  - tavoitteiden perustelu perheelle ja lapselle itselleen
  - >mitä hyötyä ja etua niistä on
  - >riittävän pienet, konkreettiset ja saavutettavat tavoitteet
- . **Kokonaisuuksien pilkkominen osiin**
  - >asioiden konkretisointi
- . **Lapselle paljon onnistumisen kokemuksia**
  - positiivinen palaute
  - havainnollistaa ja sanoittaa pienikin edistysaskel tai yritys
edistyä
  - lapselle vastuun kokemisen kokemus ikätasoisesti
- . **Palkitseminen onnistumisista**
  - välitön, usein toistuva
  - lapselle mieluisa tapa palkita
- . **Lapsen aseman ja näkemyksen korostaminen**
  - lapsen osallistaminen
  - lapsen omat valinnat aikuisen osoittamissa asioissa
  - lapsen omat mielipiteet ja tavoitteet
  - lapsen omat mielenkiinnonkohteet
  - lapsen vahvuuksien ja voimavarojen tunnistaminen ja
hyödyntäminen
- . **Perheen tuki lapselle tärkeää**
  - kaikkien aikuisten työskentely yhdenmukaisesti tavoittei-
den saavuttamiseksi

- perhe mukaan hoitoprosessiin mahdollisimman paljon
- positiivinen palaute perheelle
- pienien onnistumisten korostaminen ja havainnollistaminen
- . Ympäristön vaikutus (sosiaalinen-, fyysinen- ja ajallinen ympäristö)
  - Tärkeää kartoittaa ympäristötekijät, jotka tukevat tai estävät lapsen motivoitumista
- . Myönteisten tunteiden teoria
  - Kun lapselle luodaan myönteinen tunne ennen stressaavaa tilannetta (esim. jonkun herkun tai myönteisen muiston avulla), lapsi suoriutuu selvästi paremmin stressaavasta tilanteesta ja paremmin tuloksin
- . Hyvinvoinnin PERMA-malli
  - myönteiset tunteet
  - sitoutuminen
  - ihmissuhteet
  - merkityksellisyys/tarkoitus
  - aikaansaaminen
  - > näiden osa-alueiden edistäminen voi edistää lapsen hoitomotivaatiota
- . Vapaaehtoisuus, kyvykkyys, yhteenkuuluvuuden tunne sekä hyväntekemisen kokeminen ovat merkittäviä tekijöitä motivaation edistämisessä
  - . vapaaehtoisuuden kokemusta voi edistää esim:
    - > perustelemalla käyntien tarkoitus (mitä hyötyä?)
    - >lapsen omat tavoitteet
    - >mukava yhdessä tekeminen
  - . kyvykkyyden kokemusta voi vahvistaa esim:
    - >onnistumisen kokemusten vahvistaminen
    - >lapsen osallistaminen
    - >auttaa lasta saamaan aikaan haluamiaan asioita
  - . yhteenkuuluvuuden tunnetta voi edistää esim:
    - >luomalla hyvä suhde lapseen
    - >vahvistaa lapselle tärkeitä sosiaalisia suhteita
  - . hyväntekemisen kokemusta voi luoda esim:
    - >tehdä lapsen kanssa yhdessä jokin pieni lahja tai askartelu läheiselle
    - >auttaa ja opettaa lasta toimimaan myös muiden ihmisten hyväksi
    - >tutkimusten mukaan hyväntekeminen toiselle tuo sisäistä tyydytystä myös tekijälle itselleen

PALAUTEKYSELY:

1. Oliko tutkimuksellinen kehittämishanke hyödyllinen?

kyllä

osittain

ei

2. Oliko tutkimuksellinen kehittämishanke mielenkiintoinen?

kyllä

osittain

ei

3. Aiotko käyttää motivaation edistämistyökalun minun fiilis lomaketta?

kyllä

ehkä

en

4. Aiotko käyttää motivaation edistämistyökalun puutehtävää?

kyllä

ehkä

en

5. Sana on vapaa, mutta ei pakollinen 😊 :

KIITOS!

Tutkimuslupapäätös:

TUTKIMUSLUPAPÄÄTÖS

1 (1)

8.9.2017

Niina-Maria Lassila

TUTKIMUSLUVAN LOMAKEPÄÄTÖS 16/2017

Professori, ylilääkäri Taneli Raivio on myöntänyt tutkimusluvan lomakepäätöksenä

**Tutkimuksellisenä kehittämishankkeena motivaation edistämistyökalu
neuropsykiatrisen lapsen hoitomotivaation edistämiseksi**

Hakija: Niina-Maria Lassila
Tutkinto: Ylempi AMK-tutkinto, hoitotiede
Aika: 6/2017.-30.10.2017
HUS:n vastuhenkilö: osastonhoitaja Sari Arpalahti

Tutkimuksen päättymisestä ilmoitetaan tutkimusrekisterin hoitajalle. Jos tutkimus tarvitsee jatkoajan, sitä anotaan vapaamuotoisella hakemuksella.

